

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies primus et secundus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

De SS. Sergio Et Baccho MM. In Syria. Commentarius Prævius.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73889](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73889)

DE SS. SERGIO ET BACCHO MM.

IN SYRIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Sanctorum memoria in Fastis sacris, cultusque ecclesiasticus publicus.

SÆCULO III
AUT INITIO
SEQ.
Sancti, qui
multis hodie
Græcorum
Latinorum-
que

Martyrologii, quod S. Hieronymi nomine passim venit, reliquisque omnibus Martyrologiis hagiologice ætate prævit, exhibita a Florentino tria apographa, Lucense nimirum, Corbeïense, hisque antiquius Antverpiense seu Epternacense, SS. Sergium et Bacchum, corrupte tamen in Antverpiensi confato in unum a librariis amborum nomine, hodie commemorant. In contracto, quod Operis nostri tom. VII Junii exstat insertum, Richenoviensi Hieronymiano apographo idem etiam fit, uti et in antiquissimis duobus, Stabulensi uno, Verdensi altero, Calendariis, ecclesiæque Autissiodorensis Martyrologio, amplissimæ Collectionis Scriptorum Veterum tom. VI a Marteneo vulgatis. Hisce etiam præter pervetusti ecclesiæ Turonensis Martyrologii opud Marteneum tom. III Thesauri Anecdotorum col. 1390 Fragmentum, quod Sanctos, non hodie, sed ad diem sequentem seu 8 Octobris celebrat, accedunt antiquum, quod Genebrardus anno 1392 publici juris fecit, Græcorum Calendarium, Basilianum, quod in publicum ecclesiarum Constantinopolitanarum usum ante annum 984 exaratum fuisse videtur, notissimum modo Menologium, Martyrologium Romanum Parvum seu vetus, aliæque ex antiquioribus, quæ Classica vocari solent, Latinorum Martyrologiis quatuor, Adonianum videlicet, Rabianum, Usuardinum et Notherianum. Id interim tamen, quod Operis nostri tom. II Martii præfigitur ac Bedam habet auctorem, aliudque, quod metrice Wandelbertus contexit, nullam usquam SS. Sergii et Bacchi mentionem instituit, uti nec aliquot contractiora Hieronymiana apographa, a decessoribus nostris tom. VII Junii, aliisque aliis in lucubrationibus typorum beneficio vulgata.

hagiologiis
reperiuntur
inscripti,

¶ Verum, etsi id ita sit, nonnulla equidem supra laudata Hieronymiana apographa, aliæque monumenta sacra, quæ fere omnia sæculo undecimo certo noscuntur antiquiora, binosque illos illustres Pugiles unanimi consensu hodie recolunt, fuisse hosce in Ecclesia, tam Græca, quam Latina, ante idem sæculum magna veneratione gavisos, argumento sunt minime dubio; hanc autem lapsu temporis non desuisse, imo ne decrevisse quidem, satis superque ostendunt sequiorum temporum non pauci, quibus Sanctorum nomen pariter reperitur inscriptum, Fasti sacri tum Græci, tum Latini. Ac præcipui quidem (neque enim omnes recensere, operæ pretium existimo) posteriores inter sunt Martyrologium Romanum hodiernum, aliæque, quæ sæculo undecimo recentiora certissime sunt, a Belino, Greveno, Mauro-

lyco, Galesinio, et Molano contexta; Priores autem inter memorari præcipue merentur Menologium Sirelianum, magna Græcorum Menæa excusa, aliæque a Græcis usurpari soliti seu Fasti sacri seu libri ecclesiastici, qui et ipsi omnes sæculo undecimo recentiores, etsi non certo, verosimillime tamen sunt. Sergium porro et Bacchum non tantum in Fastis sacris, illatis in hosce illorum nominibus, Græci Latinique hodie celebrant, verum etiam in ecclesiastico Officio.

¶ Ac primo quidem, ut a re, quantum ad Latinos, probanda exordiar, in Breviario Romano, in quo hodie Officium de S. Marco Papa recitandum exhibetur, commemoratio de Sanctis nostris, oratione hæc simul sanctisque Marcello et Apuleio propria assignata, faciendæ præscribitur, inque Missa, recitari ad hunc diem solita, non tantum Orationem, sed etiam Secretam et Post-communionem quatuor illis Sanctis proprias. Missale Romanum proponit. Quod modo ad Græcos pertinet, hi hodie de SS. Sergio et Baccho non tantum commemorationem, verum, intersertis dumtaxat fere Juliani, Casarii et Polychronii, qui serius in Martyrologio Romano hodierno celebrantur, elogiis, ipsum suum faciunt Officium, uti quisque comperiet, qui magna Græcorum Menæa excusa, Typicum, quod S. Sabæ nomine insignitur, novissimumque, quod anno 1758 impressum est, Anthologium inspexerit. Atque hæc sunt, quæ generatim de Sanctorum apud Græcos Latinosque cultu in medium hic adducenda existimavi, commodius alibi, quæ ad specialem eorumdem apud hosce aliosque in locis nonnullis sacris venerationem spectant, lectorem edoctrurus: quod antequam faciam, notandum ante omnia adhuc est, non tantum apud Græcos Latinosque, verum etiam apud Slavo-Russos seu Græco-Moscovos, Coptitas, maximeque apud Syros seu Chaldaeos, apud quos martyrio coronati sunt, magno in honore ac pretio ambos sanctos nostros Athletas haberi.

¶ Etenim in Ephemeridibus Græco-Moscovis, Operis nostri tom. I Maii præfixis, in Sparwensfeldiano, quod Ms. servamus, Menologio Slavo-Russico, itemque in Ruthenico, quod Moscuæ anno 1688 Georgius David, Societatis nostræ sacerdos, ad nos misit, Synaxario Bacchus simul et Sergius hodie signantur. Quod vero ad Coptitas Syrosque spectat, Sergius quidem, qui, quemadmodum infra docebo, solus hodie gloriosum pro fide certamen felici obitu terminavit, solus etiam, non secus atque id in Ruthenico Possevini Calendario, in Gellonensi apud Dacherium tom. XIII Spicilegii Martyrologio, contractoque apud nos tom. VII Junii Hieronymiano, quod Labbeanum inscribitur, apographo fit, in Calendario Coptico, quod

partemque in
ecclesiastico
eorumdem
Officio habent.

F

in sacris pa-
riter Græco-
Moscovorum
aliorumque
Fastis cele-
brantur.

AUCTORE
C. B.

quod a Kirchero, Societatis nostræ sacerdote, in linguam Latinam versum fuisse, suspicio est, alioque item Calendario Coptico, quod scabrose in linguam Latinam versum habemus, hodie commemoratur; verum in Calendario itidem Coptico apud Seldenum de Veterum Hebræorum Synedrüs pag. 379 cum adjuncto sibi Baccho, qui ibidem nomine a lingua Coptica deducto Achasis, atque apud Jobum Ludolfum in sacris ecclesiæ Alexandrinæ Fastis Wachasis dicitur, hodierno pariter die notatur; idem autem in Calendario Syriaco seu Chaldaico, typis Romanis anno 1624 excuso, Latineque dein reddito atque apud nos Ms. exstante, etiam fit, idque non tantum ad hunc diem, verum etiam, quod sane, ambos Sanctos nostros præsertim apud Syros seu Chaldæos magna, ut jam dixi, in veneratione esse, argumento est, ad 9 Decembris, iterumque ad 21 Augusti, ad posteriorum tamen hunc diem eorum commemoratione dumtaxat assignata.

Elogia, quibus id in Usuardino et Romano hodierno Martyrologiis fit, recitantur.

5 Atque ita modo, in quibus Sancti nostri, modica subinde, quod nondum monui, intercurrente in nominibus eorum variatione, celebrantur, Fastos sacros præcipuos recensui. En nunc, quibus id in Usuardino et Romano hodierno Martyrologiis fit, vna eogia. Primum sic habet: Apud provinciam, quæ nuncupatur Augusta Eufratesia, sanctorum martyrum Sergii et Bachi sub Maximiano imperatore; quorum Bacchus tam diu nervis crudis est cæsus, quoadusque totus corpore discissus in confessione Christi emitteret spiritum: Sergius vero clavatis coturnis pedibus indutus, cum in fide fixus maneret, data sententia, jussus est decollari: Secundum vero, quod ex hoc, uti ex utriusque collatione patescet, majorem partem concinatum est, sequentibus hæc verbis concipitur: In provincia, quæ nuncupatur Augusta Euphratesia, sanctorum martyrum Sergii et Bacchi, nobilium Romanorum, sub Maximiano imperatore: quorum Bacchus tandiu nervis crudis cæsus est, quoadusque toto corpore discissus in confessione Christi emitteret spiritum; Sergius vero clavatis coturnis pedes indutus, cum in fide fixus maneret, data sententia, jussus est decollari; cujus nomine locus, ubi quiescit, Sergiopolis appellatus, ob præclara miracula frequenti Christianorum concursu honoratur. Reliqua omnia ac singula, quibus Sergius et Bacchus in aliis supra enumeratis Fastis sacris ornantur, seu eogia seu annuntiationes (locis enim suis, si quid notatu dignum offerant, in decursu notasse suffecerit) lectori hic ob oculos ponere operæ pretium non puto; ut ei tanen, quæ de Sanctis potissimum narrantur, in ipso statim Commentarii hujus limine compendio exhibeam, non possum, quin suppeditatum ab Adone prolixius eorum eogium duobus aliis jam datis, quorum primum Usuardus ex hoc contraxit, præterea adjungam.

uti etiam prolixius, quod Sanctis

6 Sic itaque id habet: Eodem die (7 nempe Octobris) natale sanctorum martyrum Julii, Sergii et Bacchi sub Maximiano imperatore; cujus honoribus sublimati in palatio ejus clari habebantur. Nam Sergius erat primicerius, Bacchus vero secundicerius scholæ gentilium. A quibusdam ergo apud imperatorem accusati, quod essent Christiani, vocati sunt ab imperatore, ut sacrificantes Jovi de sacrificiis oblati cum eo degustarent. Ingressus imperator templum gustavit de sacrificiis, et circumspectans non vidit Sergium et Bacchum: neque enim

ingressi fuerant templum. Mittens igitur milites deadstantibus sibi imperator jussit eos introduci; quibus et dixit: Ut video, facti estis deorum inimici. Accedite ad aram Jovis magni et sacrificate, ac de sacrificiis ejus, sicut et ceteri, manducate. Responderunt beati Sergius et Bacchus: Habemus regem verum æternum in cælis, Jesum Christum filium Dei. Huic per singulos dies offerimus sanctum vivumque sacrificium atque rationabilem culturam; lapides autem et ligna non adoramus. Imperator tunc indignatus jussit exutos chlamyde indui eos muliebri colobio et per mediam civitatem ad palatium pertrahi, catenis in cervicibus positus. Et cum pervenissent ad palatium, dixit eis imperator: Sceleratissimi, scitis, quia, quem colitis Christum, fabri filius fuit, et antequam nuptiæ legitime fierent, de adulterio facto mater cum procreavit? Cui Milites Christi responderunt: Erras imperator; nam, quem colimus, Deus verus est et vita æterna, qui fecit cælum et terram et quæ in eis sunt.

7 Amplius igitur veris prosecutionibus eorum iratus Maximianus jussit eos Antiocho duci tradi, ut constringeret eos in cippo. Et, facto mane, sedit in prætorio, et adducti sunt ante illum Sergius et Bacchus, et cum nec blanditiis, nec minis eos a proposito incurvare posset, beatum quidem Sergium iterum jussit in custodia recipi; Bacchum vero extensum nervis crudis tam diu cædi, quousque credentes lassifecerent. Et vicissim succedentibus sibi cæsoribus, Martyr gloriosus in confessione Christi, totus corpore discissus, emisit spiritum, et, relicto corpore avibus et feris, abiit Antiochus. At Christiani, furtim venientes, tulerunt corpus Martyris et in spelunca quadam sepelierunt. Sequenti vero die beatus Sergius, eductus de custodia, præsentatur Antiocho; qui cum verbis eum flectere non posset, primo coturnos confixos clavibus vestiri eum fecit, et novem milibus ante se currere. Postmodum in sententia fixum manere videns, decollari jussit, quem tunc Christiani in eodem loco sepelierunt. Parvo autem tempore interposito, beatum quoque Bacchum a loco, quo tumulatus fuerat, elevantes honorabili Martyribus loco juxta sanctum Sergium composuerunt; ubi et virgo Julia, quæ sub Martino præside martyrium consummavit, sociata Martyribus sepulta quiescit. Tale est prolixius, quod SS. Sergio et Baccho Ado adornavit, eogium. Atque id quidem, quantum ad nonnulla, quibus constat, capita martyrologus hic et diffusioribus illorum Actis compendio fecit; verum e quibus? Id sequens § aperiet.

Ado adornavit.

§ II. Acta Latina, e quibus prolixius eogium Ado Sanctis adornavit, aliisque Acta Græca qualia sint, et cur ambo edenda.

Duplicia modo inveniuntur Sanctorum Acta, alia nempe, quæ sola lingua Latina exhibentur descripta, alia vero Græca, quæ, a Lipomano in linguam Latinam primum conversa, a Surio deinde, in Vitarum, quam compilavit, collectionem,

Adonianum Sanctorum eogium ex Actis Latinis

A ctionem, nulla prorsus in Lipomani interpretatione mutatione invecata, ad hunc diem sunt illata. Actorum Græcorum exstant penes nos in codice signato ✕ MS. 195 exemplaria duo, ad amussim invicem consonantia, quorum alterum unde acceptum sit, ignoro, alterum e Ms. Mediceo bibliotheca regia Parisiensis notatur desumptum; Latinorum autem Actorum exemplar seu apographum unum tom. II Vitarum, a se editarum, exhibet Mombritius, triaque alia nos Mss. habemus in totidem Mss. codicibus, quorum prior Q. MS. 6, secundus Q. MS. 7, ac tertius denique P. MS. 20 notatur. Duo e tribus hisce Mss. exemplaribus seu apographis priora apprime inter se, uti etiam, si locum unum infra assignandum exceperis, cum eacuso Mombritiano exemplari, non solum in substantia adjunctisque omnibus, verum etiam in ipsis pene, si paucas, quæ ad rem parum faciunt, lectiones variantes excipias, verbis singulis, quibus isthæc exprimuntur, conveniunt; quod vero ad postremum ex iisdem tribus Mss. Actorum Latinorum exemplaribus spectat, licet et hoc cum duobus aliis eacusoque Mombritiano exemplari in substantia atque adjunctis exacte admodum congruat, in verbis tamen, quibus hæc exponuntur, ab iisdem plurimum discrepat. Hisce præmissis, ad id modo, quod hic quaeritur, respondeo. Acta Latina, iisdem omnino aut certe fere iisdem, quibus tria jam memorata, quorum unum a Mombritio atiaque duo in codicibus nostris Q. MS. 6 et Q. MS. 7 exhibentur, exemplaria seu apographa constant, verbis concepta, Adoni præluxisse, ex iisque abs hoc, quod num. 6 et 7 recitavi, Sanctorum elogium, quantum ad nonnulla, quibus constat, capita fuisse concinnatum, verosimillimum, ne dicam indubitatum, apparet.

quorum hic quoddam

9 Ea sedet sententia, quod locutiones phrasæque, ac pleraque etiam verba, quibus ea Ado complexus est, in illis quoque Latinis Actorum exemplaribus inveniuntur. Ut res manifesta evadat, quoddam ex hisce contractum, quale Adoniano Sanctorum elogio exhibetur, Actorum eorundem, punctis plerumque, ubi, quæ in hoc ommissa sunt, occurrunt, dumtaxat interpositis, compendium propono, majori etiam, quam par sit, qualis ex decendis et in Adoniano elogio occurrit, licentia in contrahendo adhibita. Tunc itaque... (codicis nostri, notati Q. MS. 7, lectiones sequor) Sergius et Bacchus pollebant in palatio, honorabilesque erant apud Maximianum imperatorem. Beatus quidem Sergius erat primicerius... scholæ gentilium... Beatus vero Bacchus ejusdem et ipse scholæ gentilium erat secundicerius... Invidia ergo maligni dæmonis... quidam... eos... accusaverunt apud imperatorem, quod fuissent Christiani... Continuo ergo (ad sacrificandum nempe) convocavit eos imperator... Et templum ingressus est... et sacrificavit... ac de sacrificiis degustans circumspectus et non vidit Sergium et Bachum; neque enim ingressi fuerant in templum... Mittens imperator quosdam de adstantibus sibi satellitibus jussit eos... introduci. Ingredientibus dixit: Sicut video... contempnere vultis edictum imperiale, transgressores facti deorumque inimici... Accedentes... ad aram Jovis magni sacrificare, et de mysticis sacrificiis degustate, quemadmodum et ceteri. Respondentes autem... Sergius et Bacchus dixerunt: ... Habemus...

Octobris Tomus III.

Regem verum æternum in cælis, Jesum Christum Filium Dei... Huic per singulos dies offerimus sanctum vivumque sacrificium, atque rationabilem culturam; lapidibus autem et lignis non sacrificamus, neque adoramus...

10 Indignatus itaque imperator jussit... zonas eorum incidi, et exutos clamidibus... induit eos colubilia * muliebra; et... per mediam civitatem usque ad palatium pertrahi gravissimas in cervicibus catenas portantes... Quando autem venerunt ad palatium, vocavit Sanctos imperator et dixit: Sceleratissimi... scitis, quia, quem vos colitis Christum, fabri filius fuit, et, antequam nuptiæ legitimæ fierent, adulterio facto Mater eum procreavit... Respondentes... fortissimi Christi Milites dixerunt: Erras, imperator... Quem... tu dicis adulterio facto fabri fuisse filium, ipse est Filius Dei veri, qui cum eo et per eum omnia fecit, cælos extendit, terram fundavit... Hæc audiens imperator plenus furore factus est, et... transmisit eos ad Antiochum ducem... Mane... facto, sedit in prætorio dux, et... dixit: Ingrediantur legati *... Adstantibus autem Sanctis... dixit: ... Vel nunc sacrificate diis... Respondentes Sancti dixerunt: ... Non tangit animas nostras oratio tua... Tunc iratus valde dux Antiochus beatum quidem jussit Sergium iterum custodiæ recipi; beatum vero Bachum extensum brutulis crudis cædi in tantum usque, dum illi, qui cædebant illum, in terram lassii ceciderunt. Illis autem de labore lassus, jussit alios regirare sanctum martyrem Bachum, et his iterum ventrem ejus cædi... Et dum caderetur Sanctus, tradidit animam in manibus * angelorum. Iratus autem Antiochus jussit, ut nec corpus ejus sepeliretur, sed canibus, bestiis ac volucribus projiceretur; et exurgens recessit... Vespere autem facto, descendentes quidam de ibidem habitantibus Fratrum in speluncis tulerunt sanctum corpus ejus... sepelieruntque eum in una de speluncis eorum.

11 Sequenti... die egressurus dux de castro Barbarisso in castrum Syrum, jussit et beatum Sergium sequi, deprecabaturque eum, ut sacrificaret... Venientibus ergo eis in castrum Syrum... Antiochus in prætorium convocavit ad se beatum Sergium dicens ei: ... Si... sacrificare noluveris... te acerrimis suppliciis subjiciam. Beatus... Sergius dixit: Fac, quod volueris... Dux... convocavit ergo adiutorem officii sui et dixit: Cothurnos longis clavibus confixos et clavos eorum rectos relinquentes eum velociter induite; cumque indueretur, sedens in carruca Antiochus jussit eum ante se currere, præcipiens, ut usque ad castrum Tetrapyrgium velociter agerentur jumenta; distat vero hoc castellum a Syro milia novem... Cumque venissent in castrum Tetrapyrgia, Antiochus dux dixit: Admiror de te, Sergi, quomodo in tanto officio examinatus potuisti nunc tam gravia sustinere supplicia. Sanctus vero Christi Martyr respondens dixit: Non sunt mihi amaræ pœnæ tuæ, sed dulces super mel et favum... Videns ergo... Antiochus, quia fixus et immobilis erga fidem Christi atque confessionem persistebat, talem adversus eum dedit sententiam: ... Hunc leges gladio animadverti præcipiunt... Venientes ergo apparitores interposuerunt funem labiis ejus, et accipientes eum de medio secretarium duxerunt, ut gladio perimeretur... Dum venerant

103

ACTORE
C. B.

compendium
* Mombrit.
colobia

* ligati

E

* al. in manus

datur,

F

ad

AUCTORE
C. B.

ad locum, in quo consummaturus erat Christi martyr Sergius, . . . signans seipsum, et flectens genua capite truncatus est. . . Quidam collegunt corpus ejus, et optime sepelientes posuerunt eum in eodem loco, in quo et passus fuerat.

quantum ad
nonnulla,
non tamen

12. Tale est, quod, e memoratis Latinis Sanctorum Actis contractum, hic exhibere libuit, Actorum eorumdem compendium. Confer nunc id cum supra recitato Adoniano elogio, videbisque locutiones seu phrases non paucas, quæ in hoc, etiam in illis reperiri, illudque proinde ex his quantum ad nonnulla, quibus constat, capita ab Adone fuisse contextum. Dico autem, quantum ad nonnulla, quibus constat, capita: neque enim omnia, quæ in Adoniano elogio traduntur, in laudatis etiam Actis tradita inveniuntur. Elogium sequentibus hisce terminatur verbis: Parvo autem tempore (a martyrio nimirum S. Sergii) interposito, beatum quoque Bacchum a loco, quo tumulatus fuerat, elevantes honorabili martyribus loco juxta sanctum Sergium composuerunt; ubi et virgo Julia, quæ sub Martino præside martyrium consummavit, sociata Martyribus sepulta quiescit; nulla autem in Actis mentio occurrit vel Juliae, vel corporis S. Bacchi, quod parvo post S. Sergii martyrium tempore a loco, quo terræ mandatum fuerat, ad locum, quo tumulum nactus erat S. Sergius, fuerit translatum. Nec Elogium cum Actis satis ubique videtur congruere. Id enim (adi num. 7) ita habet: Amplius igitur veris prosecutionibus eorum (S. Sergii videlicet et Bacchi) iratus Maximianus jussit eos Antiocho duci tradi, ut constringeret eos in cippo. Et, facto mane, sedit in prætorio, et adducti sunt ante illum Sergius et Bacchus.

quantum ad
omnia, est
contextum.

15. Ita autem non obscure indicatur, die proxime secuto præceptum, quo Maximianus Sanctos nostros Antiocho duci tradi jussit, fuisse ad hunc illos adductos; quod sane cum supra memoratis, quæ Adoni præluxere, Latinis Actis neutiquam congruit. Secundum ea enim, quæ in hisce, uti et in Græcis, narrantur, plurimum dierum itinere ab Antiocho tunc aberat Maximianus, nec Sancti prius, quam longissimam viam fuissent emensi, ad Antiochum fuere adducti. Oportet itaque, ut Ado hic, vel monumenta antiqua, a præfatis Actis distincta, quod tamen non puto, fuerit secutus, vel ut hæc, quod longe verosimilius reor, omnibus prorsus, quæ inter Maximiani præceptum et Sanctorum ad Antiochum accessum intercessisse, perhibent, libentius, quam par esset, omissis, haud satis apte contraxerit. Minus dictis Actis contrariatur, quæ præterea in exponendis, quæ S. Sergius subisse in iisdem prolixè memoratur, suppliciiis sanctus Viennensis martyrologus usus est, licentia. Etsi enim unius dumtaxat, quæ Sergius, clavatis cothurnis indutus, currere compulsus fuerit, vicis mentionem faciat, nihil tamen suggerit, unde id vice duplici, prout in Actis traditur, factum non esse, necessario sit consequens. Utcumque hæc habeant, Adonem equidem elogium supra huc transcriptum, quo Sanctos exornavit, e Latinis jam sæpius laudatis Actis quantum ad nonnulla, quibus id constat, capita contextuisse, ex jam ante adductis satis liquet.

Acta illa
Latina, uti et
Græca Metaphrasis e
Græcis

14. Hinc porro jam consequitur, ut Latina illa Acta Actis Græcis, in codice nostro, signato Ms. 195, exstantibus supraquo memo-

ratis, antiquitate præcellant. Hæc enim, ut Leo D Allatus de Simeonum scriptis pag. 127 recte docet, Simeonem Metaphrastem, qui ante sæculum decimum non floruisse certo scitur, habent auctorem; Ado autem, cui illa ex dictis præluxere, anno circiter octingentesimo natus anno 875 excessit e vivis, ut Sollerius noster in sua in Usuardum Præfatione num. 150 e Mabillonio docet. At vero sciscitabere, fuerintne ergo Sanctorum nostrorum Acta Latine prius, quam Græce conscripta? Id equidem mihi haud apparet. Cum enim, ut supra docui, Acta Latina, quæ apud Mombridium et in duobus codicibus nostris, Q. MS. 6 et Q. MS. 7 signatis, exstant, cum Latinis itidem Actis, in alio nostro codice, qui P. MS. 20 notatur, exstantibus, in substantia simul et adjunctis, non tamen in verbis, quibus hæc exprimuntur, conveniant, verosimillimum apparet, id ex eo factum, quod Acta Græca ante illa Latina exstiterint, eaque duo scriptores diversi suo singuli stylo in linguam Latinam converterint. Nec tantum ex hujusmodi antiquioribus, quæ modo interierint, Actis Græcis Latina Acta mox dicta, verum etiam Græca penes nos etiam exstantia, quæ, ut jam monui, Metaphrastes concinnavit, promanasse, verosimillimum autumo. Hæc enim cum Actis Latinis, quæ, ut jam dixi, ex antiquioribus Actis Græcis, haud amplius exstantibus, accepta videntur, in substantia apprime consonant. Nec obstat, quod hanc, uti et adjuncta, quorum aliquot, minus probabilia, etiam omittunt, brevius exponant. Absit etiam, ut aliter sentias, quod sermocinationes prolixiores, quæ vel Sergio et Baccho, vel Maximiano aut etiam Antiocho duci in Actis Latinis affinguntur, penitus subinde prætermittant, vel habitas fuisse, dumtaxat indicent, vel certe longe contractiores exhibeant.

15. Acta enim illa, ut jam dictum, a Metaphraste sunt contexta; hujus autem scriptoris hic solum, quemadmodum ad 18 Aprilis in Annotatis ad Vitam S. Eleutherii Papæbrochius noster edicit, in concinnandis colligendisque Sanctorum quorumcumque Actis scopus fuit, ut, quæ in ecclesiis quibusdam Græcis ob rusticitatem aut prolixitatem styli non sine stomacho prudentium legebantur, ea proprio ipsius stylo brevius concinniusque deducta minus displicerent. At vero, opponet non nemo, adjunctum etiam unum infra memorandum veroque absimile, quod a præfatis Latinis Actis abest, in Actis, a Metaphraste elucubratis, invenitur. Fateor, sic habet. Verum quid tum? Fieri potest, vel ut, quamvis ex iisdem antiquioribus Actis Græcis, e quibus Acta Latina sunt contexta, sua etiam Græca Metaphrastes concinnavit, illorum tamen exemplar, quod hic scriptor, Sanctorum Acta, quæ expolivit, adjunctis fabulosis, errore absimilibus augere haud solitus, ad manum habuit, interpolatum ea in parte fuerit, vel ut ipsa Acta Latina seu potius, e quibus hæc fuere deprompta, Actorum Græcorum antiquiorum exemplaria hoc vitio laborarint. Latina Sanctorum nostrorum Acta, prout apud Mombridium exstant, initio sic habent: Tunc itaque (imperante scilicet Maximiano) veluti quadam stellæ terrestres erga confessionem fidei salvatoris Domini nostri Jesu Christi Marcellus, Apuleius, Sergius et Bacchus pollebant in palatio, honorabilesque erant apud Maximianum imperatorem; licet autem certum omnino

antiquioribus, quæ modo interierunt, sunt accepta.

A *omnino non sit, SS. Marcellum et Apuleium, ad hunc diem jam datos, qui una cum Sergio et Baccho sub Maximiano floruisse hisce verbis traduntur, martyrio ante imperatoris hujus aetatem saeculo primo fuisse coronatos, id tamen sat verosimile apparet, nec bini illi Sancti cum SS. Sergio et Baccho conjunguntur vel in Actis Graecis, a Metaphraste adornatis, vel in Actis Latinis, prout haec in tribus nostris codicibus. Q. Ms. 6, Q. Ms. 7 et P. Ms. 20 signatis exhibentur.*

haecque non
a scriptore
synchrone,

16 Quare Acta Latina, quae Mombritius suppeditat, loco producto non tantum a vero aliena, verum etiam a posterioris aevi scriptore interpolata, existimo; quod si autem simili modo constaret, alicubi esse infecta trium mox dierum codicum nostrorum Acta Latina, potius in Actorum Antiquiorum Graecorum exemplaribus, e quibus haec fuere accepta, a recentioris aevi interpolatore omissum fuisse parum verosimile, quod Metaphrastes ex dictis suppeditat, adjunctum, quam id in eorundem Actorum Graecorum exemplar, quod scriptori huic praesuit, a simili interpolatore fuisse intrusum, in animum inducerem.

B Verum, cum res secus habeat, adjunctum illud recentioris interpolatoris vitio in antiquiorum, e quibus Latina dierum trium codicum nostrorum exemplaria fuere accepta, Actorum Graecorum exemplaribus verosimiliter non fuisse omissum, existimo, et modo in tempus, quo haec Acta Graeca primitus scripta fuerint, inquiri. In Latinis, quae ex his, ut dictum, deprompta, trium mox iterum dierum codicum nostrorum Actis, voraginem eo loco, quo S. Sergius martyrio coronatus est, prodigiose post Sancti hujus martyrium factam esse, sub finem narratur, ac deinde, paucis interpositis, subiungitur: Et sic (verba Actorum sunt in codice nostro Q. MS. 7) remansit locus ille usque in presentem diem, continens ex divino nutu vetustatis indicia. Adhaec post pauca in iisdem Latinis Actis, quibus etiam Graeca, a Metaphraste conscripta, quantum ad substantiam consonant, haec verba sequuntur: Post multum igitur tempus religiosi viri, zelo Christi incitati, ceperunt expoliare corpus de loco suo, venientes de castro Syro, veluti quandam thesaurum pretiosissimum; sanctus vero

C Sergius non permisit corpus suum occulte transferri, quod publice propter Christi confessionem triumphalibus suppliciis punitum est; bini autem textus isti antiquiorum atque, e quibus hausti sunt, Graecorum Actorum auctorem, qui, quo Sancti, fuso pro Christo sanguine, martyrii palmam consecuti sunt, tempore floruerit, neutiquam arguunt.

sed vel quinto,
quo certe an-
teriora non
sunt,

17 Verum quanto quidem ille post felicem Sanctorum ad caelos transitum tempore elapso lucubrationi, qua horum martyrium complexus est, manum admovit? In iisdem Latinis Actis, quibus iterum, quae a Metaphraste concinnata sunt, quantum ad substantiam saltem congruunt, verbis proxime recitatis sequentia isthaec, aliis adhuc nonnullis, quae huc non faciunt, adductis, subduntur: Paulatim itaque proficiente Religione Salvatoris Domini nostri Jesu Christi, convenientes in unum sanctissimi episcopi, numero quindecim, edificaverunt juxta castrum Rhuzafatam cymiterium, dignum confessione ejus, transtuleruntque ibidem sancti Martyris (Sergii videlicet) corpus, et deposuerunt in eodem martyrio per eandem diem, qua passus

est, die septima mensis Octobris. Multae denique salvationes et miracula peraguntur, ubicumque ejus sanctae reliquiae fuerint, praecipue in sepulchro, ubi prius jacuerat. Alexander, Hierapolitanus in Syria Euphratesiensi episcopus ac metropolita saeculo quinto, uti infra docebo, ecclesiam eo loco, quo S. Sergius martyrio coronatus fuerat, exstruxit, trecentis auri libris in aedificium istud expensis. De sacra isthac aede, quam etiam, a se jam exstructam, dicitur Alexander, Hierapolitanus metropolita, solemniter, multis assistentibus provinciae suae episcopis, consecravit, depositisque in ea S. Sergii sacris reliquiis decoravit, sermonem fieri verbis proxime huc transcriptis, verosimiliter apparet, sanctorumque proinde Sergii et Bacchi Acta antiquiora Graeca, in quibus haec primitus fuere notata, non fuisse ante saeculum quintum evarata.

18 Verum an hoc ipso saeculo, an serius id factum? Locus seu vicus, quo, ut mox dixi, ecclesiam S. Sergio Alexander, Hierapolitanus episcopus, saeculo quinto erexit, postea ex infra dicendis in sancti hujus Martyris honorem Sergiopolis, cum antea Resapha seu Rosapha diceretur, fuit appellatus; quod cum Procopius, saeculi sexti scriptor, lib. II de Aedificiis, cap. 9 doceat, id certe ante saeculum septimum factum esse, necesse est. Adhaec ecclesiam S. Sergio ab Alexandro, Hierapolitano episcopo, constructam, saeculo sexto Justinianus I imperator, ipseque etiam Chosroes ethnicus Persarum rex, Hormisdas filius, cum sanctum Martyrem in sese beneficium plus vice simplici fuisset expertus, pretiosis donariis et singulari in hunc veneratione decorarunt, uti infra docebo. Quare, cum nec rei hujus usquam Sanctorum Acta meminerint, locumque, quo S. Sergius et martyrium consummarit et tumulum nactus est, nusquam Sergiopolim, sed ubique Graeca quidem, a Metaphraste adornata, Resapham, Latina autem, nomenclatione paululum corrupta, Rutzaphatam nuncupent, antiquiora Graeca, e quibus haec, ut docui, deprompta videntur, verosimiliter ante saeculum septimum concinnata fuisse, conjicio, faciuntque omnia jam dicta, ut a vero forte non multum aberraturum putem, qui ea vel saeculo quinto senescente, vel sexto jam labente adornata statuerit. Ut sit, cum equidem de ecclesia, de qua supra, saeculo quinto exstructa, veluti de re aliquamdiu peracta, loquantur, Sanctique ex dicendis aut sub finem saeculi tertii aut initio sequentis martyrio coronati fuerint, sesqui-saeculo ut minimum a felici Sanctorum nostrorum ad caelos transitu elucubrata fuisse, sat certum apparet.

19 Hinc porro jam fluit, ut, quae ex iis fuere contexta, tum Latina, tum Graeca Metaphrastica, talia sane non sint, quae fidem sibi certam atque indubitam concilient. Nec tantum ad id fontis, e quo orta sunt, sufficienti antiquitate, destituntur, verum etiam ab eruditis haud magno in pretio passim habentur. Baronius, qui tam Acta Latina Mombritiana, quam Graeca Metaphrastica ad manum habuit, in Annalibus ad annum 509 num. ultimo sic scribit: In Superiori Syria, quae appellata est Augusta Euphratesia, Sergius et Bacchus, clarissimi martyres, occubuerunt; quorum memoria virtute miraculorum non in Christianos tantum, sed etiam infideles, ut suo loco dicturi sumus, propagata est. Extant eorum Acta, sed in aliquibus emendanda. Ita ille, aperte sane agnoscens, ab anni

saeculo senescente, vel sexto jam labente fuere conscripta,

saeculo senescente, vel sexto jam labente fuere conscripta,

E

F

hincque alio, quae ex his contexta sunt, fidem indubitam non merentur.

pernitus

AUCTORE
C. B.

penitus novo immunia non esse Sanctorum nostrorum, quæ vidit, Acta. Nec Tillemontius, et Bailletus Acta Metaphrastica, quæ sola viderunt, faventiori censura dignantur. Minus interim fortasse esse vitiosa existimavit Papebrochius noster Latina Acta, quam Græca a Metaphraste adornata. Audi ipsum in suis ad Ephemerides Græco-Moscas, tom. I Maii præfixas, Annotationibus ad hunc diem de SS. Sergio et Baccho loquentem: Martyres hi, inquit, Augustæ Ephrasiæ toto orbe celeberrimi et antiquis etiam Latinorum Fastis adscripti fuerunt. Acta Græca habemus, sed expolita a Metaphraste, ut fortassis sinceriora sint vetera Latina. Et vero, etsi Sanctorum Acta, ut Sillingus noster tom. VIII Septembris in Comment., Actis S. Gregorii Armeni ejusque sociorum prævio, num. 32 recte docet, statim haud recte, quod a Metaphraste expolita sint, velut spuria fabulosaque rejiciantur, Latina tamen SS. Sergii et Bacchi Acta perpolitit eorundem a Metaphraste Actis Græcis sinceriora utcumque idcirco videri queunt, quod Acta antiquiora Græca, e quibus, ut supra docui, non minus, quam quæ Metaphrastes adornavit, sunt deprompta, multo accuratius, quam id Acta Metaphrastica præsentent, ubique exprimant, uti ex jam supra dictis pronum est colligere. Verum ane idcirco potiorum, quam Acta, a Metaphraste perpolitit, fidem merentur?

Metaphrastica interim aliquo ex capite Actis Latinis.

B

20 In Actis Græcis, quæ Metaphrastem habent auctorem, fuisse a Maximiano imperatore SS. Sergium et Bacchum, a fide abstrahendos, aliasve tormentis gravissimis atque ipsa etiam morte afficiendos ad Antiochum ducem in Syriam missos, num. 15 narratur, recitatisque, quas ad hunc occasionem illa Maximianus dederit, litteris, subjungitur: Cum has litteras et sanctos Viros accepissent milites, viam sunt ingressi. Quidam autem ex famulis et simili zelo in pietatem et in Dominos victi benevolentia, eos quoque sunt secuti, quasi non corpora solum legi, sed etiam animas volentes Deo servire. Qui etiam audierunt sanctos inter se colloquentes et dicentes, quod nocte, qua egressi sunt e civitate Romanorum, divina quædam apparens visio jussit eos confidere, et bono esse animo ad certamen; ex hisce autem verbis colligendam apparet, Sanctos a Maximiano imperatore Roma, aut saltem Constantinopoli, quæ Græcis a Constantini Magni tempore Nova Roma dicta passim fuit, ad Antiochum ducem in Syriam missos fuisse; quod sane, cum nullus imperator, nomine Maximianus, seu Romæ seu Constantinopoli simul et in Syria regnarit, ægre admodum potest vero intelligi consonum adjunctumque idcirco, ejus num. 15 memini, parum verosimile constituit. Quare, cum ista difficultate, cui et aliæ addi possent, Latina Sanctorum Acta non laborent, hoc saltem ex capite videri utcumque queunt potiorum fidem, quam Græca Metaphrastica, mereri. At vero alia, parum etiam verosimilia, continent, ob quæ Actis Metaphrasticis, a quibus ea absunt, fidei merito videri queant inferiora.

hæcque contra alio ex capite Metaphrasticis deteriora queunt videri.

21 Etenim, narrato S. Bacchi martyrio, mox subdunt: Iratus autem Antiochus jussit, ne corpus ejus (S. Bacchi nempe) sepeliretur, sed canibus et volucris projiceretur a castris, et exurgens recessit. Cumque corpus ejus projiceretur longe, collecta est multitudo bestiarum et circumdederunt eum, aves vero desuper vo-

lantes non permittebant crudeles bestias, ut tangerent eum, et sustinuerunt custodientes eum usque in tempore noctis. Vespere autem facto, descendentes quidam de ibidem habitantibus fratribus speluncas, tulerunt sanctum corpus ejus permissi a bestiis, veluti a quibusdam rationalibus hominibus, sepelieruntque eum in una e speluncis eorum. Ut feroces etiam bestie a tangendis sanctorum Martyrum corporibus abstinerint, factum esse, in sinceris etiam Martyrum Actis legitur; verum bestias, quo minus ea tangerent, ab avibus fuisse impeditas, necdum in Actis undequaque probatis inveni, nec futurum reor, ut facile apud quemquam prodigium istud fidem inveniat. Sed en aliud adhuc, quod eadem Latina Acta suppeditant, quoque haud multo credibilius apparet. Martyrio S. Sergii sequentia isthæc in iis verba, aliis nonnullis, quæ hic recitanda non duco, interjectis, subjunguntur: Locus autem, in quo susceptus est sanguis sancti Martyris, divisus magnam voraginem fecit. Deo ita dispensante, quatenus eos, qui veluti suos in cæno volutabantur, terrore visæ voraginis non auderent appropinquare, et conculeare in ipso sanguinem sancti Martyris. Alia, ob quæ præterea Latina Sanctorum Acta deterioris fidei, quam quæ a Metaphraste sunt conscripta, queant videri, prætermitto, præcipuaque modo in medium adduco, quæ, quid tam de his, quam de illis generatim statuendum sit, edoceant.

22 Generali in Christianos persecutione nota, SS. Sergium et Bacchum in Syria Maximiani imperatoris jussu pro fide fuisse occisos, tam Græca, quam Latina Acta, necessario, uti infra docebo, exigunt; quare, cum tunc certe nullus Maximianus, qui vel imperator vel etiam dumtaxat cæsar fuerit, in Syria regnarit, oportet, vel ut Sanctorum nostrorum martyrium in dicta persecutione generali non acciderit, vel ut, quod Maximiano, qui ab anno 503 ad annum usque 515 partim cæsar, partim augustus in Syria dominatus est, adscribendum erat, in laudatis Actis perperam attribuat Maximiano, qui, quemadmodum Tillemontius tom. V Monumentorum Ecclesiasticæ pag. 492 docet, cum dicto Maximiano non raro confunditur. Adhæc prolixiora ratiocinia, concertationis quamdam speciem præferentia, quæ vel Sanctis nostris vel Maximiano imperatori vel denique Antiocho duci affinguntur, tam in Actis Græcis, quam Latinis (minus tamen in prioribus, quod, quæ ad manum habuit, Acta antiquiora Græca contrahere Metaphrasti cura fuerit) frequenter occurrunt; quod in probatoris fidei Actis ægerrime reperias. Nec Actorum seu Latinorum seu Græcorum fidem etiam commendant frequentia, quæ in iis occurrunt, prodigia, ac nominatim, quibus Sancti ad gravissima quæque tormenta toleranda divinibus roborati fuerint, apparitiones; licet enim similita etiam sit legere in aliorum Martyrum Actis, minime suspectis, crebra tamen, quæ in Actis quibuscumque referuntur, prodigia de eorum pretio ac fide non parum detrahunt, si, quemadmodum hic ex supra dictis fit, ab ævi, non ejusdem, quo martyres, quorum Acta sunt, floruerunt, sed a posterioris dumtaxat scriptore, qui unde sua hauerit, haud scitur, litteris commendata fuisse noscantur.

25 Verum qualicumque tandem Sanctorum nostrorum Acta sint, cum equidem nonnulla etiam, præsertim quantum ad martyrii, quo coronati illi fuere, locum ac genus, quæ, uti ex dicendis

Quænam tam in his, quam in illis improbanda occurrant.

et cur tamen ambo edenda.

A *dis in Commentarii hujus decursu palescet, veritati apprime consona apparent, complectantur, typis ea, in capita ac numeros pro more nostro divisa, ad Commentarii calcem lectori, qui sic, verane sint, an falsa, quæ de Sanctorum Actis hic disserimus, ex ipsa horum inspectione judicare facilius poterit, exhibere est visum, et quidem non tantum Latina, verum etiam Græca, quæ, cum hactenus, quod sciam, Græce edita non fuerint, magis forte, quam Latina a non nemine desiderantur. Ad id præterea etiam moveor, quod, cum antiquiora Acta Græca, e quibus Græca alia Metaphrastes adornavit, in Latinis Sanctorum Actis accurate, uti pronum est ex supra dictis eruere, exprimentur, futurum ita sit, ut quisque ex horum cum Actis, a Metaphraste adornatis, collatione perspicat, scriptorem hunc, dum vetustiores Sanctorum Vitas suo stylo exponendas suscepit, non adeo mala, ut quidam credi volunt, fide id semper præstitisse. Rem porro hoc modo executioni mandabo. Acta quidem Latina, quod ex dictis antiquitate Græcis præcellant, priori loco edam e codice nostro Q. MS. 7, facta illorum cum excusis Actis Mombritianis, aliisque*

B *quæ in binis codicibus nostris Q. MS. 6 et P. MS. 20 exstant, collatione; secundo autem loco Græca, quæ in codice nostro Q. MS. 195 exstant, quæque e codice Mediceo Bibliothecæ regis Parisiensis notantur accepta, Acta excudam, adjecta ex adverso, quam, ut jam docui, Lipomanus adornavit, interpretatione Latina. Actis porro tum Græcis tum Latinis de more nostro Annotationes adjungam, ut et locutiones variantes, notatu magis dignæ, si jam ante ad marginem adnotatæ haud fuerint, assignentur, elucidenturque, quæ obscura sunt, si id in Commentario prævio sufficienter præstitum haud fuerit.*

§ III. Militaris Sanctorum conditio, martyrii locus, genus, tempus, aliaque adjuncta.

Conditione milites, et quidem non inferioris ordinis, SS. Sergium et Bacchum exstitisse, Acta eorum tum Græca, tum Latina loco non uno indicant. Ac primo quidem Latina initio sic habent: Sergius et Bacchus pollebant in palatio, honorabilesque erant apud Maximianum imperatorem. Beatus quidem Sergius erat primicerius, et princeps scholæ gentilium.... Beatus vero Bacchus ejusdem et ipse scholæ gentilium erat secundicerius. Actis Latinis consonat, non tantum Adonianum, quod ex hisce, ut supra docui, depromptum est, Sanctorum elogium, verum etiam Menologium Sirelianum, occurrensque ad hunc diem in Magnis Græcorum Menæis excusis encomium, utpote hisce verbis initio conceptum: 'Ο μὲν Σέργιος πριμιμάρτυρος ἦν σχολῆς τῶν γεντιλίων, ὁ δὲ Βάκχος σεκουνδάρτυρος τῆς αὐτῆς σχολῆς' Sergius quidem primicerius erat scholæ gentilium, Bacchus vero scholæ ejusdem secundicerius. In Græcis Sanctorum Actis, a Metaphraste contextis hincque, ut dixi, elendis, pro γεντιλίων legitur γεντιλίων, hancque vocem Lipomanus gentili casu vocabulo Centiliorum Latine reddidit.

25 Verum in dictis Actis Græcis seu potius in utroque horum apographo, quod, ut jam docui,

pene nos exstat, alioque item, quo Lipomanus usus fuit, γεντιλίων pro γεντιλίων errore e librorum oscitantia profecto perperam exarari, manifestum fit, primo quidem ex eo, quod in omnibus prorsus aliis monumentis, in quibus militaris Sanctorum conditio dignitasque aperte exprimitur, non γεντιλίων, sed γεντιλίων scribitur; tum vero etiam ex eo, quod primum e binis hisce vocabulis nullam prorsus inveniatur significationem sibi habere adjunctam; adjunctam vero re ipsa habeat secundum, prout ex jam nunc dicendis patescet. Gentiles, uti ex antiquis Romani imperii Notitiis et Ammiano Marcellino Hofmannus in suo Antiquitatum Lexico continuato ad vocabulum Gentilis docet, dicebantur Romanis, qui, iisdem alias barbari appellati, illis militabant, eorum federati, vel qui in leges Romanas ultro, vel deditio transibant. Atque hæc significatio est, quam in Sanctorum nostrorum Actis habet Gentilis vocabulum. Addit porro Valesius in suis ad Ammiani Marcellini lib. vii. cap. 7 Annotationibus, gentiles illos inter scholas palatinas, id est, inter militares turmas, palatii imperialis custodiæ potissimum destinatas, locum obtinuisse; talem autem etiam exstitisse gentilium scholam seu militarem turmam, cujus S. Sergius quidem primicerius, Bacchus autem secundicerius fuisse perhibetur, in Latinis horum Actis sat clare indicatur.

26 Atque hinc jam consequitur, ut, cum primicerius quidem cujuscunque ordinis, quemadmodum ad hoc vocabulum in Glossario medice et infimæ Latinitatis Cangius docet, is sit, qui locum primum, secundicerius vero, qui locum secundum in eo tenet, fuisse sane Sanctos nostros, quos nobiles Romanos Mrl. Roman. hodiernum conditione, et quidem non infimi ordinis, milites, indubitatum omnino apparet, spectatis eorum Actis aliisque monumentis supra laudatis, quibus interim hic aut certo denegandam aut certo adhibendam esse fidem vocat, nihil evincit. Nec est, cur quis, quo, contrarium probet, reponat, gentilium scholam e barbaris, seu ex iis, qui in provinciis, Romanæ ditioni non subjectis, nati essent, constituisse, verosimileque proinde non videri, primicerium quidem illius Sergium, secundicerium vero Bacchum, qui ambo, uti in Actis traditur, Romani erant genere, exstitisse. Fuerint enim dictæ gentilium scholæ milites omnes gregarii ipsique etiam ordinis inferioris officiales e barbaris adlecti, a veri tamen specie minime videtur alienum, fuisse aut semper aut saltem subinde etiam Romanos constitutos, qui in schola hujusmodi seu turma militari, quo de hujus fide imperator esset securior, superioribus munitis fungerentur. Addunt porro Latina Acta, Sanctos nostros apud Maximianum imperatorem tantum valuisse, ut hic ad illorum postulationem Antiochum quemdam Augustæ Euphratesiæ ducem creasset. Consonant et Metaphrastica Græca, ita tamen, ut Antiochum, non Augustæ Euphratesiæ, sed Orientis ducem creatum fuisse notent. Verum cum is, qui Orientis dux erat, Augustæ Euphratesiæ, uti ex antiquis Romani imperii Notitiis intelligo, etiam præesset, Græcane hic Actis Latinis, an contra Græcis hæc præsent, est dubium. Nec verum asseverare ausim, quod tam in his, quam in illis, ut dictum, de Sanctorum apud Maximianum potestate asseritur. Nunc, ut post dicenda clarius intelligantur, ad palæstram, qua Sancti gloriosum interant pro fide certamen, sermonem convertamus.

27 Augusta

AUCTORE
C. B.
conditione
milites, et
quidem

E

non infimi ordinis fortassis, exstiteret.

F

AUCTORE
C. B.
Augustæ Euphratesiæ notitia, duorumque, quæ in hac sita sint,

27 Augusta Euphratesia, quæ a Plinio, Strabone, Ptolomæo aliisque sæculo Christi quarto anterioribus scriptoribus Commagene seu Comagene aut etiam Comagena nuncupatur, Syria provincia est, dicta quidem Euphratesia, quod ad Euphratem sita sit; Augusta vero, quod, imperatorum, qui et Augusti appellantur, iubente forsitan aliquo, nomen ejus mutari contigerit. Lequienus in suo Oriente Christiano tom. II col. 926 mutationem illam Casari Augusto, a quo in provinciam Romanam Comagena redacta fuerit, adscribit. Verum etsi quidem ab Augusto, si Pancirolus in suo in imp. Orientalis Comment. cap. 115 recte notet, Commagena Augustæ nomen accepit, diu tamen adhuc post Augusti ætatem antiquum suum Comagenes nomen retinuit, primumque a Sexto Aurelio Victore et Ammiano Marcellino, sæculi IV scriptoribus, Augusta Euphratesia affinis nomine vocata reperitur. Quare mihi sane parum verosimilis apparet ista Lequieni opinio, maxime cum, Comagenem in provinciam Romanam a Tiberio primum redactam fuisse, Tacitus, scriptor cœvus, lib. II Annal., cap. 56 memoriæ prodant. Ut sit, Sancti nostri in provincia illa, ac proin in Syria, martyrio coronati ex dicendis sunt. Verum quo vel quibus determinatis illius locis? Augusta Euphratesia, cum Commagene adhuc diceretur, seu Ptolomæi, Strabonis ac Plinii ætate, regio valde ampla haud erat, uti in antiqua Geographia apud Cellarium tom. II lib. III, cap. 12 est videre; verum postea, mutato nomine, limites etiam mutavit, longe extensiores, quam ante, consecuta. Carolus a sancto Paulo, in Geographia sacra seu episcopatum Ecclesiæ universæ Notitia antiqua, quam ex conciliis, patribus, historia ecclesiastica et geographis antiquis excerptis, provinciæ Euphratensis seu Augustæ Euphratesiæ civitates, sedibus episcopalibus ornatas, enumerans, sub Hierapoli metropoli ponit Cyrrhum, Samosatam, Dolichen, Germaniciam, Zeugma, Perren, Europum, Urima, Casaream, Sergiopolim, Sura et Marianopolim; hisce autem seu civitatibus seu sedibus episcopalibus Barbalissum, quod castrum potius, quam civitas, fuisse videtur, præterea adjungendum, Lequienus in Oriente sacro tom. II recte docet, uti, quæ ibidem col. 949 et 950 in medium adducit, probatum dant. Ac Barbalissi quidem S. Bacchus; C Sergiopoli vero, quæ tum Rasapha seu Rosapha dicebatur, S. Sergius, uti infra docebo, martyrium consummavit. Quare de ambobus hisce locis, ut, ubi sita sint, studiosus lector in antecessum apprime habeat perspectum, nonnulla adhuc dicenda hic sunt.

locorum Barbalissi nempe,

28 Inter episcopales Augustæ Euphratesiæ civitates, e Carolo a S. Paulo mox recensitas, sex ad Euphratem sitæ sunt, Perre nimirum, Samosata, Urima, Zeugma, Europus et Sura; media autem inter duas harum posteriores interjacet Barbalissus seu, uti ab aliis scribitur, Barbarissus. Ita unanimi consensu omnes, qui quidem a ne risi de hujus seu civitatis seu castris situ tractant, geographi tum antiqui, tum recentiores statuunt. Quare, cum de re dubitandum non sit, situm loci, quem martyrii palæstram S. Bacchus nactus est, compertum habemus. Verum circa locum, Sergiopolis nomine postea distinctum, quo, ut jam dixi, S. Sergius martyrium consummavit, difficultas paulo major occurrit. Sergiopolim enim laudatus Carolus a S. Paulo in Geographica patriarchatus Antiocheni Tabula, quam una cum nonnullis aliis Geographicis itidem

tabulis in laudatum Opus suum intulit, Samosatam inter et Dolichen, civitatis Surorum seu Surenensis ad Ortum sitas, collocat, aliosque nonnullos recentiores scriptores, sibi hac in re consentientes habet. Adhuc Resapham seu Rosapham, quo, ut jam indicavi, nomine Sergiopolis olim nuncupabatur, Cellarius in Geographia Antiqua loco proxime cit. Surensem seu Surorum civitatem inter et Barbalissum mediam ponit, non nihil tamen ab Euphrate remotam. Verum tam Cellarius, quam Carolus a S. Paulo aliique omnes, qui cum eis sentiunt, e Procopio erroris convincuntur.

29 Etenim hic scriptor, quo sane, utpote magis, quam jam laudati auctores recentiores, rerum illarum perito, standum est, lib. II de Bello Persico pag. 99 de Chosroe, Persarum rege, ita memorat: Ergo mittit Sergiopolim, quæ urbs ditionis Romanæ a Sergio, illustri Divo, nomen accepit, et ab urbe capta (Surenis nimirum) stadiis cxxvi abest, in Barbarico, quem vocant, campo ad Austrum sita: mittit, inquam, qui a Candido, urbis antistite auri pondo cc petant in pretium redemptionis XII. m. captivorum. Sergiopolis ergo, olim Resapha seu Rosapha, ad Austrum seu Meridiem, Procopio hic docente, civitatis Surorum sita est, ad cuius plagam Borealem cum tam Barbalissum seu, uti etiam ab aliis vocatur, Barbarissum, quam Samosatam et Dolichen, geographi omnes ponant, Sergiopolis, olim Resapha nuncupata, perperam sane et binas hæc inter civitates a Carolo a S. Paulo aliisque, et inter Barbalissum ac Surorum civitatem a Cellario collocatur. At vero erit fortassis, qui, ut Cellarium saltem tueatur, Sergiopolim cum civitate, quæ Resapha seu Rosapha olim appellata fuit, eandem esse, eat inficias. Atque ad id quidem moveri forte quis possit, quod, civitatem hanc, nomine primævo, antequam Sergiopolis diceretur, Resapham dictam fuisse, nullus omnino scriptor antiquus, ac ne ipse quidem Procopius, qui tamen de Sergiopoli, a S. Sergio martyre ita nuncupata, lib. II de Ædificiis, cap. 9 agit, diserte affirmet. Verum, etsi id ita sit, Sergiopolim cum civitate, quæ olim Resapha seu Rosapha aliove nomine affini vocata fuit, esse eandem, idem utriusque situs vix non indubitatum facit. Uti Sergiopolim ad Austrum seu Meridiem civitatis Surorum sitam fuisse, supra recitata e Procopio verba ostendunt, ita etiam ad civitatis hujus Austrum itidem seu Meridiem sitam fuisse Resapham, Tabulæ Peutingerianæ evincunt. Res ex jam nunc dicendis patescet.

30 In harum Fragmento septimo apud Ortelium aliosque earundem editores Resapha, seu, prout ibidem vocatur, Risapa Surorum civitatem inter et Palmyram, recta fere seriatâ serie, ponitur hoc ordine: Sure, Risapa, Cholle, Oruba, Haræ, Palmyra; quare, cum ad Australem Surorum seu civitatis Surenensis plagam Palmyra, fatentibus omnibus prorsus geographis, sita, sit, quin ad eandem quoque civitatis istius plagam sita fuerit Risapa seu Resapha, ambigendum non est. Adhuc, quo, Resapha et Sergiopoli unam eandemque civitatem significari, certius adhuc sit, Sergiopoli reconditum jacere aut dudum certe, si res modo secus habet, jacuisse sacrum S. Sergii corpus, apud omnes in confesso est, veritatique etiam id esse consonum, argumento sunt, quæ de sancti hujus Martyris reliquiis, apud Sergiopolitanos in capsâ oblonga, argento contexta, asservatis, Historiæ ecclesiasticæ lib. IV, cap. 28 Evagrius memoria

et Sergiopolis assignatur hæcque cum Resapha

E

F

esse eandem ostenditur.

A memoria prodit; Resaphæ autem, quo loco, ut jam dictum, idem Sanctus martyrium consummarit, sacrum etiam ejus corpus terræ fuisse mandatam, infra dicenda ostendent; ut sane vel hinc, Resapham, quam martyrii palestram nactus est S. Sergius, eandem esse cum Sergiopolis, si non prorsus certum, verosimillimum saltem sit. Jam vero cum id ita sit, civitatisque hujus situm ex jam ante adductis apprime compertum habeamus, situs quoque Resaphæ seu loci, qua Sergius martyrium consummarit, sat exploratus habetur; quod et hic determinandum erat.

Sancti in Augustam Euphratesiam ad Antiochum ducem mittuntur.

51 Notandum porro adhuc est, Resapham, etsi jam inde a sæculo vi, uti ex concilio Constanti-nopolitano tunc celebrato, in quo Abraham Sergiopolitanus episcopus apud Labbeum tom. V Conciliorum col. 417 occurrit, palam est, posito primævo nomine, Sergiopolis in S. Sergii honorem nuncupata fuerit, non ita tamen perpetuo ac constanter novo hoc nomine fuisse appellatam, quin etiam more antiquo a posterioris ævi scriptoribus primævo nomine fuerit appellata, uti liquet e synodo œcumenica septima, anno 787 celebrata, in cujus Actione 3 apud Labbeum tom. VII Conciliorum col. 582 et seq. mentio fit anachorete senis, qui subinde ad S. Sergium in Arapham (Arapham scilicet pro Rasapham, ni fallat, librorum oscitantia exarato) peregrinari solet. Hæc annotatis, modo martyrii, quod Sancti subiere, serie arripiamus. Cum SS. Sergius et Bacchus, tanquam Christiani ad Maximianum imperatorem delati, reque etiam ipsa tales esse, ac in fide constantes deprehensi ab eo fuissent, jussu ejusdem vestibus militaribus exspoliati, mulieribusque colobis induti per mediam civitatem summo ludibrio ad palatium imperiale ducti fuere, missique, cum in fide nihilominus constantes perseverarent, ad Antiochum, seu Orientis seu Augustæ Euphratesie ducem, addita etiam epistola, qua huic præcipiebatur, ut vel Sanctos ad fidem abnegandam adduceret, vel, si id facere non posset, supremo etiam supplicio eos mulcicaret.

Bacchus ab eo flagris, Sergius vero

52 Ita edenda Sanctorum nostrorum Acta, quæ an hic fidem indubitam mereantur, spectata, qua scripta fuerunt, ætate, definire quis ausit? Minus interim Actis Græcis, quam Latinis, hic tribuendum puto; Sanctos enim Roma, aut saltem Constantinopoli ad Antiochum ducem in Syriam missos a Maximiano fuisse, videntur adstruere; quod sane parum admodum esse verosimile, jam supra edocui. Sed ad alia, quæ Sancti præterea passi narrantur, progrediamur. Cum ad Antiochum ducem ducti fuissent, isque eos nec minis nec blanditiis ad fidem abnegandam potuisset adducere, atrocissimis in Sanctos tormentis sævire aggressus est. Ac primo quidem, recluso in carcerem Sergio, Barbalissi, ubi tunc commorabatur, crudis neris cædi Bacchum, donec inter repetita verbera spiritum emitteret, præcepit. Cum autem executioni id mandatum fuisset, Barbalisso Suram, seu, si aliis, nomen hoc generis neutrius pluralisque numeri facientibus, adherere placeat, Sura, aut etiam (varie enim admodum nomen illud scribitur) Syrum seu Strum, Augustæ Euphratesie, ut jam dictum, civitatem, seu, quemadmodum in Latinis Actis edendis vocatur, castellum, Romano præsidio munitum, postmodum est profectus, ducto secum S. Sergio, quem quam crudeliter, quo ejus in fide frangeret constantiam, deinde tractari, nunc accipe.

55 Vocatum iterum Suræ ad se S. Sergium primo quidem partim blanditiis, partim minis a fide conatur avertere; cum autem ne sic quidquam sese proficere animadverteret, Suraque Resapham, alterum Euphratesie, de quo quæ supra docui, videnda, seu oppidum seu castellum, Romano pariter præsidio munitum, esset discessurus, sanctum Athletam cothurnis, qui clavis ferreis, acuminibus introrsum versis nec recurvatis, erant instructi, indutum, ante currum, quo vehabatur, currere coegit usque ad Tetrapurgium, seu, ut alias etiam exaratur, Tetrapurgiam, castellum novem milliariibus, seu, quod eodem fere (octo enim stadia milliaria constituunt) recidit, septuaginta stadiis, uti in Actis Græcis, a Metaphraste adornatis, innuitur, Sura remotum. Nec hic stetit Antiochi in Sanctum scivites. Postero enim die, cum fortem Christi Pugilem recto gressu (quæ enim in pedibus acceperat, vulnera prodigio erant sanata) incedentem vidisset, nec minus, quam antea, in proposito experiretur immotum, eum iterum ante currum, quo vehabatur, ad oppidum usque seu castellum, nomine Resapham, novem a Tetrapurgia, uti in Actis Latinis notatur, milliariis distitum, currere coegit, fideique nihilominus æque ac ante constanter adherentem gladio tandem ibidem necari præcipit. Ita Latina, quibus quantum ad substantiam Græca, a Metaphraste contexta, consonant, Sanctorum nostrorum Acta, compendio quodammodo hic jam exhibita. Nunc quid de nonnullis, quæ in hoc traduntur, statuendum appareat, dispiciamus.

AUCTORE C. B. gladio, aliter adhuc ante torlus, occisus fuisse, in Actis traditur.

54 Ac primo quidem non est, cur, quæ S. Sergius, crepidis seu cothurnis, eo, quo dixi, modo clavatis, indutus, a Sura ad Resapham seu Rosapham confecisse adstruitur, milliaria integra octodecim cum distantia, qua prior e duobus hæc locis a posteriori sejunctus est, haud sat recte componi posse idcirco existimetur, quod Sergiopolis, quæ, ut supra docui, a Rosapha seu Resapha diversa non est, a Sura, quemadmodum, quæ num. 29 recitari, Procopii verba fidem faciunt, stadiis dumtaxat centum ac viginti sex sit remota. Etsi enim res ita habeat, ac proin milliariis non octodecim, sed dumtaxat sedecim circiter Sura a Resapha ex Procopii mente sit distita, debet tamen hic scriptor verosimillime, ne dicam indubie, de via recta, qua Resapham a Sura pergatur, intelligi. Quare cum nihil prorsus obstet, quo minus abs illa Tetrapurgiese, quod nec in Tabulis Peutingerianis, nec alibi, prout de locis ignobilioribus passim fit, notatum uspiam est, et quod tamen S. Sergius, clavatis cothurnis indutus, cursu primum adire, indeque post Resapham eodem modo pergere fuerit compulsus, castellum nonnihil declinasse credatur, non est sane, cur Latina Sanctorum Acta, quod ex eorum calculo a Sura ad Resapham milliaria non tantum sedecim, sed octodecim S. Sergius, cothurnis seu crepidis, eo, quo supra exposui, modo clavatis, indutus confecerit, cum distantia, a Procopio inter utrumque illum locum posita, pugnare æstimentur. Quod autem vel ad ipsum, quod invictus Athleta modo dicto confecerit, longum iter vel ad alia, quibus tum is, tum S. Bacchus martyrium consummarit, tormenta pertinet, mortem huic flagris, in ventrem aliasque corporis partes sæpissime, ut Acta omnia perhibent, adactis fuisse illatam, fidem nequiquam excedit reque ipsa Bacchum ita consummasse martyrium, mihi persuasum habeo.

Hæc illa in re.

AUCTORE
C B.
uti ex iis,
quæ hic ad-
ducuntur.

55 Licet enim auctor anonymus, a quo scripta sunt, sesquisæculo ut minimum post Sanctorum martyrium, ut supra docui, floruerit, nec, an ex antiquioribus monumentis sua hauserit, sciatur; hinc autem, fueritne in omnibus et singulis, quæ memoriæ prodit, veritatem assecutus, non immerito queat ambigi, abs hac tamen illum in martyrii, quod S. Bacchus subierit, genere narrando devium non esse, idcirco existimo, quod id, si non e tabulis monumentis antiquis, e genuina equidem a majoribus ad posterum delata traditione discere potuerit, reque ipsa etiam dedecisse, verosimillimum appareat. Cum enim graviora etiam supplicia, quibus vel ipsis insignes modo maleficos a magistratibus subinde plecti accidit, diutissime hominum inhærent memoriæ, filisque a patribus narrata ad seram etiam posteritatem sola traditione interdum etiam transierint, credemusne, apud primos Christianos, qui summa in veneratione Martyres habebant, sacraque eorum lipsana diligentissime custodiebant, tam facile atrocissimorum tormentorum, quibus fortissimi illi Athletæ de tyranni ipsoque etiam demone, fuso pro Christo sanguine, tandem triumpharant, memoriæ interisse, ut, quo martyrii genere S. Bacchus agonem terminavit, sesqui circiter sæculo dumtaxat a re gesta elapso, ignoratum penitus fuerit? Id enimvero mihi ab omni propemodum veri specie alienum videtur. Nec est, quod reponas, ita etiam tamquam vera propugnari posse reliqua martyrii Sanctorum nostrorum adjuncta, ac nominatim apparitiones aliaque miracula, quæ id comitata in Actis narrantur; etsi enim fieri facile queat, ut, quæ traditione populari, e qua forte sola Sanctorum nostrorum Acta, qui hæc primus litteris commendavit, didicerat, dumtaxat noscuntur, veri etiam aliquid tam quantum ad adjunctum unum alterumve, notatu magis dignum propiusque cum substantia connexum, quale atrox, quod Sancti nostri subiere, martyrii genus potest haberi, quam quantum ad ipsam substantiam complectantur, id tamen quantum ad adjuncta singula, minus etiam notatu digna, minusque prope cum substantia connexa, aut omnino nunquam aut certe rarissime evenit, uti ex iis, quæ ad diem præcedentem in Commentario, Actis S. Brunonis prævio, § 25 disserui, pronum est colligere.

C
apparet, as-
sentendum
est, nec Græco.

56 Quod porro ad apparitiones miraculaque modo spectat, scriptores, qui sanctorum Martyrum, ætate sua sæculo non minus uno anteriorum, Acta litteris mandarunt, in hæc lucubrationes suas apparitiones miraculaque, quæ vel ipsimet confixerant, vel jam conficta ab aliis prudentis critices defectu adoptarant, non raro infulsisse noscuntur, hincque similia, nisi synchronis, seu æqualibus fidei undequaque probata, ac nota scriptoribus monumentisve nitantur, apud eruditiores modo criticos fidem indubitata passim non inveniunt. Quare cum res ita habeat, fierique proinde possit, ut primævis Sanctorum nostrorum biographus, sesquisæculo ut minimum horum ætate posterior, prodigia, quæ refert, vel ipsemet, quo illustriorem eorumdem redderet historiam, confixerit, vel jam conficta ab alio imprudenter adoptarit, est sane, cur fides indubitata iis haud adhibeatur. Hæc itaque omnibus perpensis, etsi quidem prodigia, quæ Sanctorum martyrium comitata in Actis perhibentur, pro certis neutquam habeam, de tormenti tamen genere, quæ hoc illi consummasse in iisdem Actis

narrantur, aliter sentio. Ac Bacchum quidem D inter flagra occubuisse, in animum, ut jam dixi, induco; quamvis autem, Sergium, clothurnis seu crepidis, modo supra explanato clavatum, indutum, via adeo longa, qualis ex dictis est, quæ Sura Resapham ducit, currere fuisse compulsum, creditu difficile appareat; quin tamen is martyrium gladio, uti in Actis perhibetur, finierit, nullus ambigo. At vero erit fortassis, qui hic modo objiciat Græcam, Justiniano I regnante, seu sæculo sexto, in Constantinopolitano S. Sergii templo positam atque in historicis suis in arcanam Procopii Historiam Annotationibus a Nicolao Alemanno pag. 124 e Mss. Vaticanis codicibus recitatam inscriptionem, in qua, cum ignis etiam supplicium S. Sergium pro fide tolerasse, innui videatur, nec tamen rei hujus ulla in Actis mentio fiat, videri hæc idcirco possint in tormentis, quibus Sancti martyrium consummarint, recensendis haud sat accurata fideique proinde minus firmæ. Inscriptionem illam integram, infra adhuc memorandam, in qua et ob extructam S. Sergio adem sacram imperator Justinianus ejusque uxor Theodora laudantur, integram E hæc addita etiam, quam adornavi, interpretatione Latina, lubet transcribere.

57 Sic habet :

Ἄλλοι μὲν βασιλεὺς ἐτιμῶσαντο θανόντας
Ἄνδρας, ὧν ἀνόητος ἦν πόνος. ἤτερος δὲ
Εὐσεβίην σκηπτούργος Ἰουστινιανὸς ἀέξων
Σέργιον ἀγλήεντι δόμῳ Σεράποντα γεραίρει
Χριστοῦ παμμεδέοντος τὸν ὀυ πυρὸς ἀπὸ
ἀνάπτων.

quæ hic datur,
inscriptio.

Ὁὐ ξίφος, οὐχ ἕτερον βασάνων ἐτάραξεν ἀνάγκη,
Ἀλλὰ Θεοῦ τέτληκεν ὑπὲρ Χριστοῦ θαυμάσια
Λίματι κερδαίνων δόμον οὐρανοῦ ἄλλ' ἐνὶ πᾶσι
Κοιρανίην βασιλεὺς ἀκοιμήτοιο * φυλάξοι,
Καὶ κράτος ἀέξῃσσι θεοσεβέσας Θεοδόρα, * ἀκοιμή-
* τοιο
Ἥς νόος εὐσεβίῃ φαιδρύνεται, ἧς πόνος ἀνεὶ
Καὶ κτεάτων Σρεπτήρες ἀφειδῆες εἰσὶν ἀγῶνες.

Alii quidem imperatores honore affecerunt

e vivis sublato

Viros, quorum haud sana fuerat vitæ ratio;

noster autem,

Qui pietatem promovet, imperator Justinianus

Splendida domo honorat Sergium, servum

Christi, omnium regnatoris; quem, ignis F

nidore haud motum,

Nec gladius, nec alia tormentorum vis tur-

bavit,

Sed pro Christo Deo mori sustinuit,

Sanguine lucrificans domum cæli. Is igitur

in omnibus

Imperatoris vigilantissimi imperium custo-

diat

Potentiamque augeat a Deo coronatæ Theo-

doræ,

Cujus mens pietate ornatur, cujus cura, ve-

luti

Assidua est e possessionum conservandarum

studio contentio.

58 Talis est, quæ hic contra, quod in Actis adstruitur, Sanctorum nostrorum martyrii genus objici possit, Græca inscriptio. Verum præterquam quod hæc, utpote Justiniani I, qui sæculo sexto regnavit, ætate primum posita, fonte antiquiori Græco, e quo, ut supra docui, Sanctorum Acta promanarunt, velustior haud sit, fideique proinde his potior haud videatur, fieri potest, ut, Sergium igne non fuisse commotum seu perterritum,

igne præterea,
quod in Actis
non traditur,
probatum
fuisse Ser-
gium, evincit.

A tum, innuat, non quod hic sanctus Athleta igne reipsa, quem superaverit, fuerit tentatus, sed vel quod ad ignis, corpori suo admoventi, minas manserit immotus constansque in fide, vel quod sese ad atrocissima quæque sufferenda pro fide tormenta, ac proin etiam ad ipsum ignis incendium paratum exhibuerit, etsi interim nec hoc, nec plurima alia reipsa passus fuerit. Quo porro minus hæc displiceat interpretatio, facient ei ipsa Græca, quæ huc spectant, inscriptionis verba: hisce enim S. Sergius proprie non dicitur fuisse immotus ad ipsum ignem seu hujus incendium, sed tantum ad ignis ἀπὸς, id est, vaporem seu nidorem. Adhæc etsi etiam daremus, reipsa S. Sergium igne etiam fuisse probatum, nec sic tamen Acta, utpote nihil, quod cum hoc facto pugnat, continentia, minoris fidei hic ferent, aut dici etiam deberent sufficienti in recensendis, quibus Sergius et Bacchus martyrium consummarint, tormentis accuratissime destituta. Ad hanc enim non tam requiritur, ut omnia, quæ Sancti subierint, tormenta recensentur, quam ut, quæ subisse referuntur, re etiam vera subierint.

B
Iis quoque quantum ad dicendum, quam Sancti assignant,

B 59 Porro quemadmodum quantum ad necis genus, quo Sancti martyrium consummarunt, edendis eorum Actis, ut jam docui, assentiendum apparet, ita etiam iis standum puto, tum quantum ad diem, quo Sergium passum, statuunt, tum quantum ad martyrii locum seu palæstram, quam utriusque Sancto, ut jam vidimus, diversam assignant. Ac primo quidem S. Sergium Resaphæ martyrium consummasse, vel ex eo verosimillimum apparet, quod sacrum ejus corpus, uti ex infra dicendis patescet, sæculo quinto ac sexto in civitate illa jacuerit reconditum, nec eo aliunde delatum fuisse sciatur: quod autem ad S. Bacchum pertinet, Barbalissi hunc martyrio occubuisse, genuina traditione, a majoribus ad posteros delata, apprime adhuc ætate, qua primævus Sanctorum nostrorum biographus floruit, verosimiliter fuit compertum. Ita ob rationes, mox, cum de martyrii genere egi, adductas, autumo, uti etiam hunc ex illa, et qua pariter S. Sergii palæstram discere potuit, consummatum a S. Baccho loco præfato fuisse martyrium, didicisse, nisi forte id ex antiquioribus tabulis, quod vero prorsus etiam absimile non apparet, accepit. Gregorius Magnus Papa, qui sæculi septimi initio obiit, ad Eulogium Alexandrinum lib. vii. epist. 29 ita scribit: Nos autem pene omnium Martyrum, distinctis per singulos dies passionibus, collecta in uno codice nomina habemus; atque quotidianis diebus in eorum veneratione Missarum solennia agimus. Non tamen in eodem volumine, quis qualiter sit passus indicatur, sed tantummodo nomen, locus et dies passionis ponitur. Quid si ergo, qualem codicem ætate sua seu sæculo sexto Romæ exstitisse, Gregorius hic testatur, talis etiam ætate biographi nostri, id est, ex dictis, sæculo quinto senescente aut sexto jam labente, apud Græcos exstiterit, hincque ex illo palæstram diversam, quam Sancti nostri, ac nominatim S. Bacchus, nacti sunt, didicerit?

C
palæstram standum est, uti etiam quantum ad diem, quo Sergium,

40 Res sane a veri specie neutiquam abhorere mihi videtur. Ut ut interim sit, biographum equidem vel e simili monumento vel e veri nominis traditione hausisse, quo loco Sancti nostri martyrium consummarint, verosimillimum puto, ac proin non minus Actis, dum S. Baccho Barbalissum, quam dum S. Sergio Resapham pro Octobris Tomus III.

palæstra assignant, assentiendum reor. Mirum porro est, quam varie ac confuse de Sanctorum palæstra tres sacri Græcorum Fasti, hic proinde jam memorandi, loquantur. Ac primo quidem in Menologio Basiliano ad Augustopoleos præfectum ducti fuisse Sancti narrantur atque ab eo martyrio affecti; ast cum in hujus nominis civitate Sanctos nostros martyrio fuisse coronatos, nusquam alibi notatum inveniam, certum apparet, Augustopolim perperam hic poni pro Augusta Euphratesia, qua in provincia Sancti nostri ambo martyrium, uti ex supra dictis liquet, subiere. In Menæis, quæ secundo loco commemorare hic lubet, martyrio coronati ἐν πόλει Εὐφρατησίῳ, id est, in civitate Euphratesiorum fortissimi Pugiles traduntur; verum cum Sancti in una eademque Euphratesiæ civitate, uti sic innuitur, passi non sint, error sane in Menæis hic cubat, uti ex jam supra dictis satis liquet. Nec minus errat, quod hic memorandum adhuc restat, Menologium Sirlitanum. Sanctos enim in civitate Augusta Euphratesia martyrio coronatos tradit; hujus autem nominis civitatem nullam sive apud antiquos sive apud recentiores geographos invenio. Baudrandus quidem civitatem, quæ olim Augusta Euphratesia dicta fuerit, modoque Azar vocetur, in Lexico Geographico ex Nigro recenset. Verum nihil prorsus, quo, quod hac de re apud hunc scriptorem invenit, confirmet, in medium adducit, nec, quidnam solidi adducere potuisset, satis perspicio. An forte Chalcedonense et Seleuciense concilia, in quorum posteriori, anno 559 celebrato, apud Harduinum tom. I Conciliorum col. 726 Augustus episcopus Euphratesiæ, in priori vero, anno 451 celebrato, apud Labbeum tom. IV Conciliorum col. 788 Augustus Eufra-siensis comparet? Verum nec uno, nec altero loco civitas, sed provincia dumtaxat designatur, uti ostendam, cum de S. Julia, hodie quoque Martyrologio Romano inscripta, infra tractabo. Ceterum esse quoque Sanctorum nostrorum Actis, quod adhuc hic probandum restat, assentiendum quantum ad diem, cui S. Sergii martyrium innectunt, ex jam nunc dicendis patescet.

41 In Magnis Græcorum Menæis excusis SS. Sergii et Bacchi elogio, versiculi duo, in quibus ad martyrii, ab hisce tolerati, genus allusio fit, præmittuntur una cum versiculo tertio, quo aperte exprimitur tum necis species, qua ambo Sancti martyrium consummarint, tum etiam dies, quo id acciderit. Priores duo, quibus et versionem Latinam adjungo, sic habent:

Χαλκῆ σὺ νεῦρα, Βάκχε, πρὸς νεύρων Βίαν,
Καὶ πρὸς ἕϊφος, Σέργιε, πῦρ σὴ καρδίᾳ.

Ænei sunt, Bacche, adversus nervorum vim nervi tui,

Et adversus gladium, Sergi, ignis est cor tuum;

Posterior autem his verbis concipitur:

Σέργιον ἐρδομάτη ἕϊφος ἔκρανε, νεῦρα δὲ Βάκχου.
Versiculum hunc hexametrum Papebrochius noster in Ephemeridibus Græco-moscis ad hunc diem sequenti isthoc eleganti, qui ei ad verbum fere respondet, versiculo pariter hexametro Latine reddit:

Sergion ense, flagris Bacchum lux septima mactat.

Tam Bacchus itaque, quam Sergius, si Menæis standum sit, martyrium una eademque septima Octobris die consummarint. Verum cum S. Sergius proxima a S. Bacchi martyrio, Barbalissi consummato,

AUCTORE
C. B.

E

qui tamen simul et Bacchus uno eodemque die, uti in Menæis traditur,

AUCTORE
C. B.

summato, die, Antiocho iubente, Suram, ut supra docuimus, ductus fuerit, nec atrocissimorum, quæ pro Christo subiit, tormentorum, vitæque simul finem gladio prius sit adeptus, quam Sura Tetrapyrgium, hincque deinde Resapham cothurnis seu crepidis, modo supra exposito clavatis, incedere seu currere ante Antiochi, ad loca isthæc pergentis, vehiculum fuisset compulsus, Sanctos sane non uno eodemque septimo Octobris die fuisse occisos, sed contra plures etiam inter utriusque martyrium dies intercessisse dicendum est.

passi non
sunt, coro-
natum, sta-
tuunt.

42 Verum quinam ergo dies diversi Sanctorum martyrio seu potius hujus consummationi assignandi? Sergium septima Octobris die gladio finivisse martyrium, Sanctorum Acta, ut jam plus vice simplici indicavi, diserte tradunt, hisque etiam suffragantur unanimi consensu omnes fere Fasti sacri supra laudati, non solum Latinorum, Græcorum, Habessinorum et Russorum, verum etiam ipsorummet, apud quos Sancti martyrio fuere coronati, Syrorum. Quare dubitandum non apparet, quin reipsa S. Sergius dicta septima Octobris die martyrium consummarit; quod autem ad diem, quo id Baccho obtigerit, B spectat, cum itineri, quod Sergius proximo ab obitu Bacchi die Barbalisso Suram, hincque Tetrapyrgium conficere fuit coactus, unus ut minimum dies, uti ex ante dictis facile erues, fuerit impensus, nec minus quam dies alter itineri deinde Tetrapyrgio Resapham conficiendo, necique ibidem S. Sergio inferendæ impendi potuerit, consequens omnino est, ut duobus ut minimum ante Sergium diebus martyrio coronatus Bacchus fuerit. Adhæc, cum Acta, an Sergius ipsa, qua Tetrapyrgio Resapham advenerat, die martyrium subierit, itemque an ipsa, qua Suram fuerat adductus, die Tetrapyrgium pergere fuerit coactus, nullo modo exprimant, quatuor etiam aut quinque dies inter Sanctorum nostrorum martyrium non intercessisse medios, asseverare non ausim. Quare verum diem, quo Bacchus, crudis nervis ad mortem usque cæsus, ad Superos migravit, signant fortassis Fasti Æthiopici apud Joban Ludolfum, Copticumque num. 4 adhuc memoratum, linguaque Latina scabrose donatum Calendarium, in quibus S. Bacchi memoriam ad 1 Octobris diem notatam invenio. Uti sit, uno equidem eodemque die tam Bacchum, quam Sergium pro fide non occubuisse, indubitatum apparet, uti etiam id quantum ad S. Sergium die 7 Octobris accidisse.

Id, quod in
persecutione
generali factum,
Acta exigunt,

45 Proximum nunc est, ut, quo sæculo Sanctos pro fide occumbere contigerit, nunc examine-mus. Sub S. Heracla, patriarcha Alexandrino, id factum, Chronicon Orientale, ab Ecchellensi typis vulgatum, statuit; verum cum Heraclas, uti in chronologica patriarcharum Alexandrinorum Historia, Operis nostri tom. V Junii præfixa, ostenditur, ab anno 252 ad annum usque 246 sederit, sique Sanctorum, quod in Syria accidit, martyrium Maximino I, cui ægerime id convenire potest, deberet attribui, eruditi passim omnes a laudato Orientali Chronico, in aliis etiam sæpissime falso, hic recedunt. Sed qui tandem ergo sæculum saltem, quo Sancti passi sint, determinabimus? Latina Sanctorum Acta initio sic habent: Imperante Maximiano tyranno, multus error hominum genus possederat. Lapidem enim et ligna, hominum adinventiones, adorabant et de obscænis sacrificiis degustabant. Qui autem sacrificare volebant, pœnis atque suppliciis ve-

hementius afflicti deservire dæmonibus com- D pellebantur. Erat igitur edictum per singulas civitates in foro propositum cum severissima comminatione. Ita hæcenus, quibus etiam quantum ab substantiam Metaphrastica Græca consonant, Latina Sanctorum nostrorum Acta; quæ autem deinde serie continua subjungunt, Sanctos nostros eo rerum statu, quo generalis in Christianos fervebat persecutio, martyrio fuisse coronatos, luculentissime exigunt. Verum cum nullus, quemadmodum jam supra monui, imperator, nomine Maximianus, cujus jussu Sancti in Syriam ad Antiochum ducent, a fide per illum abstrahendi aut atrocissimis tormentis ipsaque etiam morte affiendi, missi fuerint, in Syria, persecutione generali in Christianos commota, regnarit, quomodo id verum esse potest? Nulla sane ratione, ut mihi equidem apparet.

44 Quare oportet, vel ut Sancti persecutionis generalis tempore pro fide occubuisse perperam in Actis statuatur, vel ut id, quod sub Maximino, Syriam ab anno 305 ad annum usque 315 moderato, sæpiusque cum Maximiano Galerio confundi solito, evenit, sub Maximiano factum per errorem notetur. Verum quid præstat? Sancto- E rum martyrium persecutione generali commota, sub Maximino, an, hæc nondum scivente, sub Maximiano Galerio locare? Hic anno 296 et 297 belli Persici occasione, uti inter omnes scriptores convenit, in Syria commoratus est, tuncque forte, uti ad 29 Augusti diem docuimus, S. Andream tribunal, pluresque cum eo milites, quod Christiani essent, ab Antiocho, copiarum in Syria duce, jussit occidi. Quod si ergo in Actis error potius quantum ad persecutionem generalem, qua scivente, Sancti nostri pro fide fuerint occisi, quam quantum ad imperatoris, sub quo id acciderit, nomen admittendus sit, Sanctorum nostrorum martyrium anno circiter 296 aut sequenti non inepte consignaris. Verum cum fieri facili negotio possit, ut quantum ad nomen imperatoris, sub quo Sancti coronati fuerint, erratum duntaxat sit, est enimvero, cur dubites, ad id, persecutione generali Maximiani et Diocletiani jussu jam concitata ac proin sæculo quarto jam labente, factum potius haud fuerit. Quod ad me pertinet, cum Sancti equidem sub Maximiano in Syria dominante, qui imperator esset, martyrium passi in Actis narrentur, nec ante annum 305 Maximianus Galerius imperatoris nomen obtinuerit, in eam opinionem, quæ, persecutione generali sæculi quarti initio jam exorta, sub Maximino, cum Maximiano Galerio potissimum ex nominis affinitate confundi solito, Sanctorum martyrium statuit, magis propendeo, nec asseverare ausim, a vero procul abire Baronium, qui id in Annalibus ecclesiasticis anno 309 innecit. Res interim, quemadmodum ex jam dictis satis liquet, certa neutiquam est, hincque supra in margine Seculo tertio vel initio seq. adscripsi.

anno circiter
297 aut sæ-
culi sequentis
initio evenit.

E

F

A
§ IV. Quænam Sanctis ante sæculum sextum veneratio, ac nominatim S. Sergio, fuerit delata.

S. Sergius, ut Theodoretus hic recitata verba

Antiquam enimvero admodum, quæ SS. Sergio et Baccho a Græcis, Latinis, aliisque exhibetur, venerationem esse, generatim, quæ Commentarii hujus prævii § 4 disseruimus, ostendunt; nunc spectatim magis, quam quidem antiqua ea sit, dicenda hoc § aperient. Ac primo quidem quod nominatim ad venerationem, S. Sergio delatam, spectat, antiquitatis huic attribuendæ testem locupletissimum habemus Theodoretum, Cyrensem in Augusta Euphratesia sæculo v. episcopum. Hic enim, qui Opere non uno edito inclaruit, lib. de Curandis ethnicorum affectibus cap. 11, quo de sanctis Ecclesie Martyribus potissimum tractat, sic scribit: Ex iis itaque (Christi fidelibus) viris ac mulieribus constituti sunt Martyrum chori.

B Ac philosophi quidem præclarique oratores oblivioni jam dati sunt; imperatorum vero ac magnorum ducum ne nomina quidem multi hodie norunt, cum tamen Martyrum nomina magis, quam familiarium, cuncti mortales sciant. Quin etiam nascentibus filiis ea imponi curant, ita custodiam illis tutelamque certissimam comparantes. Sed quid ego philosophos, imperatores ducesque commemoro, cum eorum quoque, qui passim Dii ferebantur, memoriam e mente hominum Martyres aboleverint?

fidem faciunt, festivitatem annua jam inde a sæculo quinto

C 46 Eorum namque templa una cum suis lucis sic destructa jam sunt, ut ne ulla quidem vestigia superent, nedum qua forma illorum aræ constiterint, scire homines possint. Earum vero rerum materia templis arisque Martyrum excitatis expiata est. Suos enim Mortuos Dominus Deus noster in templa pro diis vestris induxit. Ac illos quidem cassos gloria vanosque reddidit; suis autem Martyribus honorem illorum dedit. Pro pandis enim, diasisque ac dionysiis (hoc est, Jovis Liberique Patris solemnitatibus) Petro, Paulo, Thomæ, Sergio, Marcello, Leontio, Antonino, Mauricio aliisque sanctis Martyribus solemnitates populari epulo peraguntur, proque illa veteri pompa, pro turpi obscenitate ac impudentia fiunt modestæ, castæ ac temperantiæ plenæ festivitates, non illæ quidem mero delibutæ, non commensationibus leves, non caehinnis solutæ, sed divinis canticis personantes, sacrisque sermonibus audiendis intentæ, in quibus ad Deum preces non sine sanctis lachrymis ac suspiriis summittuntur.

fuit honoratus, citiusque etiam illum, Surenorum hic relatum facimus,

47 Tali, qualis hic a Theodoro describitur, solemnitate S. Sergii, non secus ac SS. Petri, Pauli aliorumque celeberrimorum martyrum, festivitas annua celebrata fuit Theodoretus ætate ac proin jam inde a quinto, quo is floruit, sæculo, imo forte jam inde etiam a quarto; neque enim Theodoretus, feri id sua ætate primum cepisse, uspiam dicit. Adhæc insignis plane, quæ jam inde, ut apparet, a sæculo quarto vigerit, venerationis erga S. Sergium argumentum in Actis tum Græcis, tum Latinis suppeditatur. En verba, quibus id in Latinis sub finem refertur. Post

multum igitur tempus (nimirum a S. Sergii martyrio) religiosi viri, zelo Christi incitati, cæperunt expoliare corpus (S. Sergii nempe) de loco suo, venientes de castro Syro, veluti quemdam thesaurum pretiosissimum; sanctus vero Sergius non permisit corpus suum occulte transferri, quod publice propter Christi confessionem triumphalibus suppliciis punitum est, sed deprecatus est Deum ignem succendi in eodem loco, non ut eos, qui furari conabantur, ulcisceretur, aut etiam exureret, sed caliginem quoque noctis inlustraret tale furtum in Ruzaphatam castellum; quod et factum est. Incenso ergo igne in loco, ubi corpus jacebat, quidam de habitatoribus castri videntes, penitusque usque in cælos flammam elevari, putaverunt, a quibusdam hostibus maximum illum ignem factum fuisse, et armati egressi sunt, et persequebantur eos, qui furari temptaverunt corpus sancti Martyris; illi autem postulantes eos permiserunt ibidem diebus paucis persistere; et ædificium facientes ex lapidibus et luto in loco, ubi jacebat, et cooperientes super in honorem Martyris sic recesserunt.

48 Magna enim vero in S. Sergium sacræque ejus exuvias veneratione sese fuisse abreptos, Castri Syrensis incolæ, suo hisce verbis relato facinore, utut haud sat probando, manifestarunt; quamvis autem id non prius, quam cum jam multum tempus a S. Sergii martyrio esset elapsum, accidisse ex ipso eorumdem verborum initio intelligatur, sæculo tamen quinto, ut jam monui, fortasse fuisse antè, existimo, quod in Sanctorum nostrorum Actis facto jam relato proxime subdatur aliud, quod serius, quam hoc, accidisse innuit, et tamen sæculo quinto non multum propecto evenit, uti ex jam nunc dicendis patescet. Id verbis, quæ mox datis proxime subjunguntur, sequentibus hisce Acta exponunt. Paulatim itaque proficiente religione Salvatoris nostri Domini Jesu Christi, convenientes in unum sanctissimi episcopi, numero quindecim, ædificaverunt juxta castrum Ruzafatam martyrium dignum confessionis ejus, transtuleruntque ibidem sancti Martyris corpus et deposuerunt in eodem martyrio per eandem diem, qua passus est, die septima mensis Octobris. **Serius sane, quæ hic narrantur, evenisse, quam tentatum a Syrensi castri incolis S. Sergii corporis furtum, palam esse videtur ex eo, quod, postquam hoc narratum est, illa demum, Paulatim proficiente Religione, accidisse referantur; verum unde, sæculo quinto non multum propecto facta esse, potest probari? Alexander, Hierapolitanus in Syria Euphratesiensi sæculo quinto episcopus, in concilio Ephesino, anno 451 adversus Nestorium celebrato, cum Joanne, patriarcha Antiocheno, aliisque nonnullis Orientis episcopis pro Nestorio contra S. Cyrillum, patriarcham Alexandrinum, stetit.**

49 Licet autem deinde Joannes in Nestorii damnationem consensisset, sicque in concordiam cum S. Cyrillo rediisset, Alexander non tantum exemplum ejus sequi constanter recusavit, verum etiam sese a Joannis, quod et concilii Ephesini in Nestorium decreta amplecteretur, et sancto Cyrillo esset unitus, communionem separavit, nec unquam vel ad concordiam, vel ut Nestorium damnaret, potuit adduci. Hinc Joannes, ut hominis, sedem metropolitancam, quæ ad patriarchatum Antiochenum spectat, occupantis, aliorumque ei adherentium episcoporum contumaciam seu

ACTORE
C. B.

E quod ante sacram S. Sergii ædem, ab Alexandro, Hierapolitano episcopo,

F

uti e scripta ab hoc occasione, quæ hic exponitur,

AUCTORI
C. B.

seu frangeret, seu puniret, in duorum ex his locum, consentiente, ut apparet, aut certe non refragante imperatore Theodosio Juniore, alios episcopos ordinavit. Adhuc Joannes in Hierapolitanae diocesis ecclesia, S. Sergio sacra, quae episcopum antea haud habuerat, episcopum consecravit, eamque a diocesi Hierapolitana avulsit. Alexander alique sex ei adherentes provincia Hierapolitanae seu Augustae Euphratesiae episcopi maxime hinc moti epistolam ad Eudociam, imperatoris uxorem, Pulcheriamque ejusdem sororem, ambas augustas, dederunt, enixissime flagitantes, ut, re ad imperatorem delata, et ecclesiam, S. Sergio sacram, metropoli Hierapolitanae, cujus ante fuerat, reddendam, et ulteriora Joannis in provinciam Hierapolitanam seu Augustam Euphratesiam molimina comprimenda curarent.

epistola.

50 Epistola illa inter diversas anno circiter 452 scriptas, quas Christianus Lupus anno 1682 Lovanii edidit, annoque 1707 in nova conciliorum Collectione Stephanus Baluzius recudit, locum obtinet centesimum trigesimum quintum. Verba, huc potissimum spectantia, quae comple-

B tūtur, transcribo. In ea itaque praefati episcopi, acerbissime nec, ut apparet, sat juste ac moderate de Joanne, patriarcha Antiocheno, conquerentes, sequentem hunc loquuntur in modum: Contra nostram provinciam oblatravit, et contra sanctorum Patrum regulas duos episcopos ordinavit abominabiles viros atque perversos et totius operatores lascivia. Pervasis vero et martyrium sancti et boni victoris Sergii martyris, quod sub Hierapolitana erat ecclesia, et noviter illic contra morem ordinavit episcopum, cujus nec latet iniquitas, sed omnibus nota est. Ob hoc compulsi sumus Deo amicissimos clericos ac monachos destinare cum praesentibus, per quas vestram quaesumus pietatem, ne despiciatis ecclesias Dei, sed edocetis de his, quae contra nos fiunt, iniquitatibus piissimum et amicum Christi principem nostrum; suadeatis vero, ut jubeat ejus imperium iniquas ordinationes vacare; episcopos vero nostrae provinciae secundum sanctorum beatorumque Patrum regulas ordinationes celebrare. Basilicam vero sancti et boni victoris Sergii martyris secundum pristinum morem sub ecclesia

C hujus esse metropolis, uti erat, antequam et magnum id ipsum templum fabricatum est, et illi altissimi muri et alia intra eandem munitionem aedificia. Decet enim sanctitatem vestram et hanc iniquitatem removere, et sanctorum beatissimorumque Patrum regulas roborare, quorum orationibus vestrum munitur imperium.

51 Inter epistolas supra memoratas, quas primum Lupus, iteratisque deinde typis Baluzius edidit, duae adhuc aliae, 147 nempe et 165^a occurrunt, in quibus laudatus Alexander, Hierapolitanus episcopus, nonnulla praeterea, quae huc spectant, proloquitur, in priori quidem haec: Nec si mihi totum caelorum regnum (patriarcha Antiochenus) Johannes, cujus non est dominus, dederit, non autem dico Rasaphas et alias hujus solitudinis (in qua scilicet Palmyram versus situ erat Resapha) civitates, ei communicare sustinebo; in posteriori vero isthaec: Quam enim speciem contrarietatis adversum me Antiochenus non exercuit? Nonne militum magistros et judices adhuc meam armavit

aliquae duabus colligitur, saeculo v Resaphae exstructam, evenisse videtur,

humilitatem? Nonne Martyris (S. Sergii nimirum) ecclesiam a me abstulit, in quam fere trecentas auri libras expendimus, et ecclesiam sub debito fecimus? Ex hisce porro trium, quas dixi, epistolarum textibus simul acceptis eruditi, nec, ut apparet, immerito, conficiunt, saeculo v ab Alexandro, Hierapolitano episcopo, ante exortas ipsum inter et Joannem, patriarcham Antiochenum, Nestorianae haereses occasione simulatas, Resaphae insignem ecclesiam S. Sergio martyri, trecentis auri libris in sacrum istud aedificium expensis, propriae ecclesiae ari alieno hinc obligata, exstructam ac dedicatam, totumque praeterea locum, quem et aliis multis aedificiis ornavit, muris altissimis circumdatum, atque adversus Saracenorum incurSIONES munitum fuisse.

52 Ac ego quidem hanc ecclesiam cum ecclesia, quam ab episcopis numero quindecim, Resapham ingressis, aedificatam, sacrisque S. Sergii martyris reliquiis, cum ab iisdem episcopis fuisset consecrata, decoratam fuisse, Latina Sanctorum nostrorum Acta recitatis num. 48 verbis perhibent, esse puto eandem, atque id quidem idcirco potissimum, quod nec ante, nec post conditam ab Alexandro Hierapolitano S. Sergio Resaphae ecclesiam insignis altera eidem ecclesia ibidem fuisse exstructa noscatur. Acta interim haud sat accurate loquuntur, notareque debuissent videntur, S. Sergii ecclesiam ab episcopis numero quindecim Resapham ingressis, non quidem aedificatam, sed tantum, cum jam, Alexandro Hierapolitano sumptus suppeditante, aedificata fuisset, ab iisdem, seu potius ab uno dicto Alexandro, quatuordecim aliis episcopis assistentibus, dedicatam, illatisque deinde in illam sacris S. Sergii exuviis fuisse ditatam. Jam vero, cum sacra isthaec S. Sergio ades, ab episcopis, ut Acta Latina perhibent, numero quindecim dedicata, ab ecclesia, quam Resaphae ex dictis eidem sancto Martyri Alexander, Hierapolitanus episcopus, circa concilii Ephesini, anno 451 contra Nestorium celebrati, tempus, quintoque proinde saeculo non multum profecto, exstruxit, diversa, uti ex dictis apparet, non sit, illiusque ante exstructionem supra memoratus, quo S. Sergii corpus Resaphae auferre Surenis, insignis vel sic venerationis erga Sanctum argumentum praebentes, tentarunt, con-

53 Ac primo quidem, cum ecclesia, quam ibidem S. Sergio erexit, ab ecclesia ex dictis, quae post tentatum a Surenis corporis S. Sergii furtum Resaphae aedificata fuisse in Actis perhibetur, diversa non sit, haecque, uti in hisce traditur, eadem, qua sanctus hic Martyr, fuso pro Christo sanguine, ad Superos migravit, septima Octobris die consecratam fuerit, dies sane, quo illam solemniter ritu ab Alexandro Hierapolitano dedicari contigerit, exploratus habetur, si Sanctorum modo Actis sit standum. At vero erit fortassis, qui, quo horum ea in re fidem infirmet, hic objiciat Calendarium Copticum, a Kirchero, ut suspicamur, Latine redditum supraque adhuc laudatum, in quo

magna in veneratione fuisse ostendit.

E

F

Sacra illa ades die, quo in Actis traditur, septimo Octobris.

ad

A ad 15 Novembris notatum invenitur, Fundatio ecclesiae S. Sergii martyris in Rosepha. Et sane, cum in alio prætereæ Calendario Coptico, scabrose in linguam Latinam converso, supraque adhuc pariter laudato, ad quintam decimam itidem Novembris diem memoretur Dedicatio ecclesiae SS. Sergii et Bacchi in urbe Rassaphe, fueritne ecclesia illa 15 Novembris, qua ejus seu fundatio seu dedicatio in binis hisce Calendariis signatur, an potius 7, uti in Actis asseritur, Octobris die consecrata, in dubium haud omnino immerito revocari posse videtur. Attamen cum in Calendariis aliisque Fastis sacris Sanctorum festivitates, ecclesiarum dedicationes, aliisque similia non raro etiam aliis, quam quibus evenere, diebus commemorentur, Sanctorum nostrorum Actis, solemnitate, qua constructam a se Resaphæ S. Sergii ecclesiam Alexander, Hierapolitanus episcopus, consecravit, septima Octobris die dicitur signantibus, adhaerendum puto.

nec uni S. Sergio, sed Baccho prætereæ

B 34 Verum an recte etiam eadem Acta, dum ecclesiam illam S. Sergio dedicatam, sacrasque ejusdem sancti Martyris reliquias in eam fuisse translatas, memoriae produnt, nullam prorsus de S. Baccho, non secus atque non ejus etiam nomini sacra illa aedes tunc dedicata, reliquisque, facta harum in illam translatione, decorata fuisset, mentionem instituunt? Sanctorum nostrorum Acta Græca, a Metaphraste adornata, a Latinis Actis hic dissonant, sicque num. ultimo habent: Paulatim crescente pietate in Salvatorem et Dominum nostrum Jesum Christum, episcopi numero quidecim, ingressi civitatem Rosaphorum, insigne templum Sanctis (Sergio nempe simul et Baccho) extruunt, et, cum id consecrasset, in eo deposuerunt divinas Martyrum reliquias. Hic itaque testantibus Græcis Metaphrasticis Sanctorum Actis, templum, quod Alexander, Hierapolitanus episcopus, Resaphæ condidit, non tantum S. Sergio, verum etiam S. Baccho fuit extructum, illataque in id tam hujus, quam illius fuere sacræ exuvie. Verum unde hæc Metaphrastes didicit? Cum Græca, quæ contexit Acta, ex iisdem, ut supra docui, antiquioribus Actis Græcis, e quibus, quæ hæc ex dictis accurate exprimunt, Latina Sanctorum Acta fuere accepta, deprompsit, nec tamen in hisce, vel Bacchi etiam nomini templum Resaphense fuisse consecratum, vel sacras ejusdem sancti Martyris exuvias in id fuisse illatas, memoratur, oportet, ut Metaphrastes documenta alia, in quibus tam hoc, quam illud esset notatum, sibi prælucentia habuerit, vel certe, ut Acta antiquiora Græca, quibus ad sua adornanda usus est, interpolata, uti etiam alibi (adi num. 15 et seq.) fuisse illa videntur, hac in parte fuerint. Ut sit, Resaphense equidem templum non tantum S. Sergio, est etiam S. Baccho dedicatum, illatisque in id tam hujus, quam illius sacris reliquiis ditatum fuisse, videtur. Etenim, ut ambo hæc asserta eo, quo hic proferuntur, ordine confirmem, in Calendario Coptico, supra jam plus semel laudato, in quo, scabrose, ut dixi, in linguam Latinam converso, Resaphensis, de quo hic, templi seu ecclesiae dedicatio ad quintam decimam Novembris diem signatur, sacra isthæ aedes non tantum S. Sergii, sed etiam S. Bacchi nomine insignitur. Verba Calendarii repeto: Dedicatio ecclesiae SS. Sergii et Bacchi in urbe Rassaphe.

consecrata fuisse videtur,

35 Opponi quidem hic potest, Resaphensem, de qua hic, ecclesiam in Calendario itidem Coptico, supra pariter laudato, latineque, ut suspicamur,

per Kircherum reddito, solo S. Sergii nomine condecorari, idque etiam ab ipsomet Alexandro, Hierapolitano metropolitano, qui ecclesiam illam erexit dedicavitque, in tribus supra laudatis epistolis fieri; verum non raro accidit, ut ecclesiae, quæ duobus tribusve aut etiam pluribus Sanctis dedicatæ fuere, solo Sancti præcipui, seu qui ceteris nominis celebritate sanctitateve præcellere existimatur appellari et a vulgo et ad hujus exemplum a scriptoribus soleat, non secus atque homines, quibus plura Sanctorum nomina in Baptismate indita fuere, priori dumtaxat, ceteris omissis, communiter appellari consuevere. Quod cum ita sit, ex eo sane, quod et in Calendario Coptico, proxime iterum laudato, et ab Alexandro, Hierapolitano episcopo, solo S. Sergii nomine Resaphensis ecclesia insignitur, neutiquam consequitur, ut hæc simul et S. Sergio et S. Baccho consecrata haud fuerit. Imo vero, cum eadem ecclesia non tantum in Coptico altero num. præced. alibique laudato, verum etiam in aliis monumentis SS. Sergii simul et Bacchi nomine condecorata reperitur, quo hæc cum Calendario Coptico, per Kircherum Latine reddito, nec non cum præfatis Alexandri Hierapolitani epistolis, in quibus solo S. Sergii nomine insignitur, in concordiam adducantur, hoc in illis ex recepta passim, qua, ut jam monui, aedes sacræ, pluribus Sanctis consecratæ, præcipui tantummodo nomine venire solent, consuetudine dumtaxat fieri, dicendum apparet, standumque proinde altero, quod num. præced. alibique laudavi, Calendario Coptico monumentisque aliis, quæ, cum Resaphensem ecclesiam sanctorum Bacchi simul et Sergii nomine condecorant, suffragantur Metaphrasticis Sanctorum nostrorum Actis Græcis, in quibus, Resaphensem ecclesiam non tantum S. Sergio, verum etiam S. Baccho extructam dedicatamque fuisse, memoriae proditur, quemadmodum, quæ proxime ex iis recitavi, verba fidem faciunt.

36 Quod modo ad sacras S. Bacchi, quas Alexander, Hierapolitanus episcopus, in Resaphensi a se constructa ecclesia etiam deposuerit, reliquias spectat, videtur et hac in re Actis Metaphrasticis Græcis assentiendum. Etenim S. Julia martyr una cum SS. Sergio et Baccho in codicibus Hieronymianis, Martyrologio Romano Parvo seu Veteri, Adone et Nothero sub una eademque annuntiatione hodie conjungitur; id autem, cum Julia eodem tempore, quo Sergius et Bacchus, martyrio coronata haud fuerit, alia de causa fieri non videtur, quam quod, ut Florentinius in suis ad Martyrologium Hieronymianum Annotationibus hodie observat, eodem loco, quo hi, deposita quiescat. Quare cum quantum ad S. Juliam, quam reapse eodem, quo SS. Sergius et Bacchus, loco quiescere sepultam, Adonianum supra num. 6 et 7 huc transcriptum Sanctorum elogium in fine tradit, res ita vere, ut Florentinius notat, habere videatur, nec Bacchus, qui sub una eademque annuntiatione hodie cum Sergio in mox memoratis Fastis sacris conjungitur, eodem die, quo Sergius, martyrium, ut jam supra docui, consummarit, amorum isthæ in Fastis sacris conjunctio facta pariter, quod, quo loco hujus, eo etiam illius sacra lipsana jaceant recondita, non immerito potest videri. Attamen cum reponi hic queat, Bacchum cum Sergio, quod, quamvis quidem cum hoc non consummarit, inceperit tamen martyrium, in præfatis Fastis sacris etiam posse conjungi, aut etiam, si ob sacra amorum lipsana,

AUCTORE
C. B.

E

tuncque etiam, ut apparet, tam hujus, quam illius

F

AUCTORE
C. B.

psana, quæ uno eodemque loco sint recondita, sub una annuntiatione hodie copulentur, fieri id posse, quod, etsi quidem non tunc, cum S. Sergii reliquias in condita a se Resaphensi ecclesia Alexander, Hierapolitanus episcopus, deposuit, sacra iis fuerint adjuncta S. Bacchi lipsana, id tamen aliquandiu post factum fuerit; cum, inquam, reponi isthæc hic queant, aliud præterea, quo sacras etiam S. Bacchi reliquias in Resaphensi ecclesia ab Alexandro Hierapolitano, sæpissime jam laudato, fuisse depositas, ostendam, in medium adduco.

sacræ ezwivæ,
in illam fuerit
illata:

37 Ado in Sanctorum nostrorum elogio supra huc transcripto, statim atque S. Sergium, capite truncatum, martyrium consummasse narravit, subjungit; Parvo autem tempore interposito, beatum quoque Bacchum a loco, quo tumultus fuerat, elevantes honorabili Martyribus loco juxta sanctum Sergium composuerunt. Haud multo itaque post S. Sergii martyrium tempore elapso, ad locum, quo hic tumultus jacebat, seu Resapham sacra S. Bacchi ossa, sancto Viennensi Martyrologo teste, fere translata. Nec est, cur scriptori huic fidem hic denegemus. Cum enim

B etiam S. Bacchi corpus Resaphæ olim haud modico temporis spatio jacuisse reconditum, apud omnes in confesso sit, hodieque fortassis ex parte adhuc jaceat, cur id alio potius, quam assignato per Adonem, tempore advectionem eo fuisse, credamus? Accedit, non esse, cur Adoni rationem, qua impulsus, S. Bacchum e loco seu Barbalisso, quo martyrium subiit, Resapham haud diu a S. Sergii martyrio fuisse translatum, scripserit, defuisse putemus, licet interim eam compendiariorum morem sequens nuspam prodat. Jam vero, cum sacra etiam, uti ex jam dictis dubitandum non apparet, S. Bacchi lipsana haud dudum post S. Sergii martyrium ac proin jam inde a sæculo quarto Resaphæ, e castro, Barbalisso nomine, eo translata, prope S. Sergii corpus quieverint, ambigendum non apparet, quin, cum hoc Alexander, Hierapolitanus episcopus, in exstructam a se Resaphæ ecclesiam sæculo quinto, haud multum ex dictis provento, transtulit, sacra quoque in hanc S. Bacchi lipsana tunc transtulerit, uti in Sanctorum Actis Græcis, a se adornatis, memoriæ prodit Metaphrastes; cui proinde non magis ad hoc asserendum, quam Adoni ad eorundem sacrorum S. Bacchi lipsanorum Barbalisso Resapham translationem haud dudum post S. Sergii martyrium consignandam, monumenta antiqua, fide digna, arbitror defuisse.

deinceps autem,
sæculo v
adhuc tabente,
Sancti.

38 Atque ita quidem modo habemus, et Resaphensem ecclesiam S. Sergio simul ac S. Baccho ab Alexandro, Hierapolitano episcopo, dedicatam, et sacras ab eodem tam hujus, quam illius reliquias in eam fuisse translatas. Nec, sacro hoc thesauro exstructam a se ecclesiam ditasse, Alexander contentus ipsum præterea, quo sita hæc erat, locum, Resapham nimirum, muris altissimis, ut jam supra dixi, circumdedit. Cum enim, ut apparet, signis et prodigiis SS. Sergii et Bacchi sepulcrum Resaphæ Dominus illustraret, ingens hæc, ut videtur, peregrinorum id visitantium pretiosisque donariis, quo Sanctos sibi propitios redderent, condecorantium, multitudo consuebat. Alexander itaque, quo, ut apparet, et insatiam vicinorum, a quibus tum ecclesiæ a se ædificatæ, tum maxime asservatis in hac thesauris timebat, Saracenorum rapacitatem cohiberet, tutamque adversus horum insultus peregrinis Resapham redderet, altissimos muros, quibus hanc muniret,

ecclesiæ a se ibidem conditæ adjungendus duxit. D Nec, id eum fecisse, fructu, ut apparet, caruit; partim enim hinc factum videtur, ut Sanctorum sepulcrum a frequentioribus deinceps Christianis visitari cæperit, aut saltem ut solitus horum ad illud concursus non desierit. Ut sit, Sanctos equidem sæculo v, cum jam Resapha muris, quod ex supra dictis anno circiter 450 evererit, ab Alexandro fuisse circumdatata, crebris ad suum Resaphæ sepulcrum peregrinationibus fuisse honoratos, verosimillimum ex jam dicendis apparet.

39 Nicephorus Callistus Historia Ecclesiasticæ lib. xv, cap. 25 insigne miraculum, quod sub Acacio, patris Constantino Constantino, anno 471, quemadmodum in chronologica patriarcharum Constantinopolitanorum Historia, Operis nostri tom. I Augusti præfata, videre licet, ad sedem illam promotum, acciderit, sequentibus hisce narrat verbis: Archisynagogus quidam inter Judæos cum pueris duobus in tumultu concitato, perinde atque is author ejus fuisset, correptus, crudeliter a viro consulari excruciatum est, multis hominibus præsentibus. Is autem inter tormenta varia illud tantum vociferatus est: O Deus sancti Sergii, adjuva me. Sancto Sergi, tu nosti. Judices porro fingere et assimilare hæc Hebræum putantes, ad ignem, ut vivus combureretur, qui verba ea protulisset, condemnarunt. Et ecce in media flamma equites duo, candidis induti stolis, apparentes, horis multis illum ab igne intactum conservarunt, et multitudo, in flammam insiliens, hominem inde rapuit. Qui, deinde baptizatus, Sergius nominatus est: atque ille non minus mente quoque illuminatus, substantia sua, quam multam habuit, vendita, in pyræ ejus loco amplissimum Sergio martyri templum extruxit: ubi, capite raso, reliquam juxta Dei beneplacitum exegit vitam. Idem duo ejus fecere pueri, nominibus suis in Sergii et Bacchi nomen mutatis.

quorum ope
quod tunc factum fuerit,
miraculum
hic refertur,

60 Hoc ipsum miraculum in Annalibus Ecclesiasticis ad annum 471 Baronius, Nicephorum citans, etiam recenset; verbis autem, quibus id facit, hanc observationem interserit: Frequens erat his temporibus peregrinatio ad sanctum Sergium martyrem, a quo, quæ singuli peterent, solerent accipere: qua re vulgata, factum est, ut a Judæo, dira patiente, vehementer dolor extorqueret, ut Deum sancti Sergii invocaret. Ita illi: licet autem, quod refert, prodigium, utpote a Nicephoro, sæculi xiv scriptore novemque adeo sæculis circiter a re gesta remoto, memoriæ primum proditum, fidem indubitam non mereatur, transcripta tamen, quam suggerit, observatio veritati consona apparet quantum ad frequentem, quam adstruit, temporibus illis seu sæculo quinto senescente ac proin, condita jam ab Alexandro, Hierapolitano episcopo, Resaphæ Sanctis ecclesia, murisque civitate hac munita, fieri solitam ad S. Sergium seu ad sacrum huic et S. Baccho Resaphense templum peregrinationem. Cum enim hæc erga Sanctos veneratio verosimiliter quidem jam inde ex dictis a sæculo v initio seu ante conditam Sanctis Resaphensem ecclesiam, certo autem, uti infra ostendam, sæculo vi locum habuerit, eidem sane etiam sæculo v, cum condita jam esset dicta ecclesia, locum fuisse, verosimillimum videtur.

frequentibus
ad sepulcrum
suum peregrinationibus
fuisse honorati,

61 Ceterum Resapha ab eo circiter tempore, quo eam nova in SS. Sergii ac Bacchi honorem exstructa ecclesia ornavit, munimentisque auxit Alexander,

A *Alexander, Hieropolitanus episcopus, e singulari Resaphaque, mutato nomine, Sergiopolis fuit appellata.*

Alexander, Hieropolitanus episcopus, e singulari incolarum aliorumque in S. Sergium veneratione, posito antiquo nomine, Sergiopolis appellata fuisse videtur. Etenim apud Procopium de Bello Persico ad annum 540 et 542 Candidus Sergiopolitanus episcopus, et in concilio Constantino-politano, anno 554 celebrato, Abraham, Sergiopolitanus itidem episcopus, occurrit, landatusque Procopius, qui saeculo sexto floruit, ecclesiam S. Sergio sacram; seu potius locum, quo exstructa haec est, Sergiopolim ab antiquis nuncupatam fuisse, lib. II de Aedificiis, cap. 9 scribit: ut proinde Resapha Procopii aetate seu saeculo sexto jam diu ac proin verosimiliter haud dudum post annum circiter 451 seu post exstructam ab Alexandro Hieropolitano S. Sergio ecclesiam nomenclatione illa nova, posita veteri, insignita fuerit. Plura adhuc de ecclesia SS. Sergio et Baccho Resaphae extracta, de ipso hoc loco, Sergiopoli postea nuncupato, venerationeque ibidem Sanctis ac nominatim S. Sergio impensa dicere hic possem; verum chronologicus, quem sequi statui, ordo exigit, ut, antequam ea in medium adducam, alia nonnulla, tempore, quo gesta fuere, priora, lectorem edoceam.

§ V. Variæ ecclesiæ Sanctis saeculo VI exstructæ, aliæque in Oriente præcipue delata venerationis officia.

Maxima sane Sanctos ac nominatim S. Sergium veneratione saeculo quinto ac fortassis etiam citius in Syria, aut, si mavis, in amplissimæ hujus regionis provincia, Augusta Euphratesia nominata, fuisse affectos, luculentissime, quæ præcedenti disseruimus, evincunt; illam autem saeculo sexto plurimum increvisse, nec solis Syriae finibus mansisse circumscriptam, luculentissime pariter, quæ præsentii allaturi sumus, ostendent. A fonte, e quo, ut tunc ad Sanctorum cultum seu venerationem multum incrementi accesserit, ortum esse videtur, duco initium. Jam inde a saeculi sexti initio, et forte etiam a tempore anteriori Sancti nostri, uti ex dicendis colliges, etiam in Illyria Dardaniæque summa videntur veneratione fuisse gavisi, hique ambo alia ex parte erga Justinum ejusque nepotem Justinianum, postea imperatores, qui illo terrarum tractu oriundi erant, maximeque fortassis amborum Sanctorum ex hausto in patria in eos affectu reverentes, singulari plane modo sese benevolos exhibuisse perhibentur. Justinus ejusque nepos Justinianus apud Anastasium imperatorem, cuius servitio erant adstricti, perduellionis paulo ante illius obitum, qui anno 518 evenit, fuerant accusati, erantque, ut apparet, morte ab eo indubie damnandi; verum, imperatore oblata sibi terrificam in somnis visione a nece eis inferenda absterrito, liberi evasere.

65 Qui rem gestam scribant Zonaras et Cedrenus, ipsi horum scriptorum verbis, postea, quid de eorum narratione statuendum appareat, edicturus, primum propono. Prior sequentibus hisce Annalium lib. XIV, cap. 4 utitur: Anastasius imperator a Justino et Justiniano necandis visionem fuit absterritus.

Hac illi non unum tantum, ut Zonaras et Cedrenus scribunt,

suis paulo ante obitum, nunciatis sibi insidiis, multos comprehenderat, atque inter alios Justinum et Justinianum, qui post rerum potiti sunt, atque in animo habebat eos occidere. Sed deterritus est somnio, cum vir terribilis ei astitisse visus esset, ac diceret: Justino et Justiniano ne quid mali feceris; nam uterque suo tempore Deo inserviet; posterior vero in contexto a se historiarum Compendio istis: Anastasius... paulo antequam moreretur, delatis ad ipsum insidiarum sibi factarum indicibus, multos corripit atque interfici jussit. In captis fuerunt etiam Justinus et Justinianus; quos cum necare statuisset, terribilis quidam ei in somnis adstitit, ita dicens: Tibi quidem, o imperator, permissum est, reliquos insidiatores tollere; a Justino autem et Justiniano maleficium omne abstine; nam non licebit, te eis, utcumque velis, male facere. Cumque Anastasius diceret, eos reos esse læsæ imperatoris majestatis, respondit ille, esse eos vasa consilio Providentiæ exequendo apta, et utrumque suo tempore Deo operam navaturum. Atque hos quidem duos Anastasius crimine absolvit; insomnium vero suo tempore exitus comprobavit. Uterque enim eorum post Anastasii mortem imperio functus est. Ut itaque sub Vita suæ finem Anastasius imperator Justinum et Justinianum, postea imperatores, læsæ majestatis crimine, cuius facti erant rei, absolverit, terrificam ad id viri, in somnis sibi apparentis, illosque necari vetantis, specie, si modo Zonaras et Cedrenus recitatis verbis recte scribant, fuerit impulsus; verum Anastasium, ut Justino et Justiniano parceret, non viri dumtaxat unius, sed duorum, quorum alter S. Sergius, alter S. Bacchus exstiterit, terrificam specie motum fuisse, memoriæ etiam proditum est, idque a scriptore, Zonara et Cedreno antiquiore, si Alemanno in suis in Arcanam Procopii Historiam Annotationibus fides sit.

64 Etenim in sextum hujus caput, quo, Justinum, cum apud Joannem Gibbum, sub quo, imperatorum exercitum in Isauros rebelles sub aditu, ab Anastasio anno 491 imperii initium ducente, militabat, insimulatus criminis atque in carcerem conjectus fuisset, terrificam duci isti hominis visione semel, iterum ac tertio in somnis oblata, præsentissimo mortis periculo fuisse ereptum, Procopius refert, ita observat: Mirificam Justinianum liberationem alii quoque scriperunt, Joannes Zonaras, Cedrenus (horum duorum verba jam dedi) et Ephraemius in Chronico; verum alia plane ab hac est, quam Procopius (loca nempe proxime cit.) contigisse affirmat, in Isauros copias ducente Joanne Gibbo, sub cuius potestate tum agebat Justinus, nempe initio principatus Anastasii; nam extremo ejusdem imperio Justinus erat patricius, senator et comes Prætorianorum; idque magis ac magis confirmat, quod Justinianus, Justinianus nepos, cum Gibbus ductabat exercitum, plane puer erat, neque versabatur in castris, ut criminis aut carceris avunculi, quæ illi narrant, socius esse posset: nam candidata militia, quemadmodum ait Victor Tunnensis, functus est sub initium imperii Justinianus. Ergo secundo Justinus in carcerem ab Anastasio conjicitur cum Justiniano nepote, tunc trigenario majore, perduellionis insimulatus. Eripitur vero non ea hominis specie apparente, ut Zonaras (adi ejus verba proxime recitata) et alii scribunt, quam hic Gibbo, militiae magistro, apparuisse Procopius refert; sed visis

AUCTORUM
C. B.

E

F

pe <

AUCTORE
C. B.

per quietem Anastasio imp. Sergio et Baccho martyribus, quorum summa erat apud Dardanos et Illyrienses veneratio et apud hos ipsos contribules atque gentiles Justinum et Justinianum, a quibus paulo post superbissimum templum ad urbem Scodram Barbenamque fluvium iisdem Sergio et Baccho martyribus excitatum fuit, ut pluribus narravit Theophilus, Justiniani præceptor.

e Theophilo, Justiniani præceptore, Alemannus, scriptor haud ineptus, tradit.

65 Prima illa Joannis Gibbi, et secunda Anastasii imperatoris visio in eo plane conveniunt, quod Justinus, ejusque propinqui futuri essent, ut Cedreni verbis utar, *σκήνη χωρητικὴ τῆς τοῦ Θεοῦ βουλήσεως καὶ προνοίας, καὶ μελλούσιν ὑποურγῆσαι τῷ Θεῷ ἕκαστος ἐν τοῖς καιροῖς αὐτοῦ*, vasa consilio Providentiæ divinæ exequendo apta, et uterque suo tempore Deo esset operam navaturus. Ita hæc, quem pro hisce verbis laudavi, Nicolaus Alemannus. Ac primo quidem, visionem, qua Justinus, cum apud Joannem Gibbum, copiarum Anastasii sub aditi ab hoc imperii initium ductorem, accusatus fuisset, præsentissimo capitis periculo fuit liberatus, diversam esse a visione, qua Justinus simul et Justinianus, cum apud Anastasium imperatorem paulo ante ejus obitum insimulati gravius criminis fuissent, proxime imminente mortis periculo fuere erepti, non immerito contendit. Verum an merito pariter seu recte terrificæ id non unius dumtaxat, sed duorum virorum, quorum alter S. Sergius, alter S. Bacchus exstiterit, oblata Anastasio imperatori visione factum affirmat? Pro hac sua assertione alteraque, quam ei mox adjungit, citat Theophilum, Justiniani præceptorem; verum quis qualis hic fuerit, non edicit, nec ego, facta etiam diligentissima indagine, comperire quivi. Tillemontius tom. V Monumentorum, sese quoque, quis auctor sit laudatus ab Alemanno Theophilo, ignorare, in inferiori pag. 493 margine adnotat. Ut sit, esse equidem non videtur, cur Alemanno, quem a nemine veluti ineptum fallacem scriptorem traduci invenis, citari pulemus auctorem, qui vel nunquam exstiterit, aut ea, quæ illi affingit, litteris haud commendavit. Quod cum id ita sit, laudatusque ab Alemanno Theophilo Justiniani imperatoris, utpote cujus præceptor exstiterit, ætate floruerit, ei enimvero, qui Justinum et Justinianum, SS. Sergio et Baccho in

sonnis Anastasio imperatori apparentibus, instantis necis, ab hoc sibi inferendæ, periculo liberatos scribit, credendum potius apparet, quam Zonaræ et Cedreno, scriptoribus sæculo decimo posterioribus, qui nullam plane SS. Sergio et Baccho in visione illa, Anastasio oblata, partem attribuunt.

eique etiam Cangius assentitur, nec prorsus immerito id abs hoc fieri, vides sacræ,

66 Cangius Constantinopoli Christiana lib. IV, pag. 125, num. 88, citans etiam pro se laudatum Alemannum, sic scribit: SS. Sergii et Bacchi martyrum summa fuit apud Dardanos et Illyrienses veneratio, quorum ope Justinus, perduellionis insimulatus, ab Anastasio imperatore una cum Justiniano nepote in carcerem coniectus, visis iisdem per quietem Anastasio, liberatus est. Ita Cangius Alemanno, qui, ut jam docui, oblata Anastasio imperatori, qua Justinus et Justinianus, postea imperatores, præsentissimo capitis periculo liberati fuere, visionem, non uni dumtaxat homini, qui sese Anastasio terrificæ specie in somnis spectandum dederit, sed duobus, quorum alter S. Sergius, alter S. Bacchus exstiterit, attribuit, indubitanter assentiens, nec prorsus, ut apparet, immerito: ad id enim iisdem fere, quas jam allegavi, rationibus potuit

impelli; tales autem illæ sunt, ut res, iisdem spectatis, si non pro certa, pro admodum equidem probabili videatur habenda, maxime cum beneficio illo Justinum et Justinianum a SS. Sergio et Baccho fuisse affectos, argumento etiam qualicumque sint ædes sacræ, quas binis hisce Sanctis postmodum variis locis excitasse partim solus Justinianus, partim Justinus simul et Justinianus perhibentur. Reponi quidem potest, erectam postea, cujus solius structura Justino simul et Justiniano tribuitur, ad Scodram Barbenamque fluvium SS. Sergio et Baccho ædem sacram unice et supra laudati Theophili, scriptoris ignoti, fide, reliquis omnibus scriptoribus antiquis, ac ipsomet etiam, qui tamen exstructa omnia a Justiniano ædificia recenset, Procopio silentibus, ab Alemanno verbis supra recitatis commemorari.

67 Verum, etsi id ita sit, esse equidem non videtur, cur, ædem illam sacram ad Scodram SS. Sergio et Baccho in accepti horum ope beneficii memoriam a Justino simul et Justiniano fuisse excitatam, asserenti Theophilo fidem abrogare debuerit Alemannus. Quamvis enim sacri illius ædificii nec ipse Procopius, qui tamen ædificia omnia tum sacra, tum profana, a Justiniano seu erecta seu instaurata aut etiam dumtaxat aucta, opere hac de re ex instituto elucubrato, recenset, mentionem usquam faciat, non est tamen, cur id mirum cuiquam accidat, cum sacra, de qua hic sermo, SS. Sergio et Bacchi ad Scodram ædes, etsi etiam, ut apparet, Justiniano partim attribuenda, Justino tamen imperante, fuerit erecta, eaque dumtaxat ædificia, quæ a Justiniano, imperii habenas jam moderante, aut a fundamentis excitata, aut instaurata, aut etiam tantummodo aucta fuerint, in memorato Opere enumerare Procopii scopus fuerit. Quod autem ad reliquorum scriptorum de eodem sacro ædificio silentium pertinet, nec est, cur id mirum cuiquam videatur. Eorum enim omnium nullus plane est, qui ædificia seu sacra seu profana, quæ, vel Justino simul et Justiniano curantibus, vel priori saltem e binis hisce imperatoribus imperii habenas moderante, fuerint erecta, ex instituto commemoranda susceperit, scriptoribusque, qui generatim equidem res, imperante Justino, factas litteris mandarunt, non ita id accurate præstitisse sunt censendi, ut nullas prorsus omiserint.

68 Omnibus itaque mature expensis, sacram SS. Sergio et Baccho ad Scodram Barbenamque fluvium ædem fuisse simul a Justino et Justiniano excitatam, Alemanno e Theophilo tradenti fidem indubitanter denegandam non reor, licet interim res, quod, quis scriptor hic fuerit, in obscuro sit, undequaque certa haud videatur. Sed hæc de erectis a Justino simul et Justiniano Sanctorum ædibus seu potius de unica ad Scodram excitata sacra æde jam sufficient; quod modo ad eas, quas solus Justinianus erexit, spectat, hunc, ad imperium jam evectum, Constantinopoli juxta Hormisdæ palatium, ubi, priusquam imperium adeptus esset, habitabat, insignem plane ædem SS. Sergio et Baccho erexisse, e Procopio certum est. Audi ipsomet hunc scriptorem, suis id verbis lib. I de erectis a Justiniano ædificiis, cap. 4 testantem. Sergio quoque, inquit, et Baccho, cælitibus inclytis, ibi (Constantinopoli nempe juxta Hormisdæ palatium) templum constituit; deinde et alterum (SS. Petro nimirum et Paulo sacrum) huic obliquum apposuit. Neque

quæ tum a Justino simul et Justiniano ad Scodram,

E

F

tum a Justiniano solo Constantinopoli,

A que enim adversa sunt ambo; sed a latere coherent, invicem comparabilia; communes aditus habent, aequalia prorsus inter se sunt, et cupidinibus cincta. Neutrum decore, magnitudine aliave re quapiam præstat, ceditve alteri. Utrumque ex æquo solem superat fulgore marmorum, et plurimum ubique auro pariter litum ac donariis refertum est. Hoc uno differunt, quod hujus directæ est longitudo; illius vero columnæ in semicirculum dispositæ sunt fere omnes. Unam habent in vestibulo porticum, nomen ex Narthece seu ferula idcirco naclam, quod longissime porrigitur. Communia sunt omnia propylæa, atrium, medianæ januæ, et ad regiam adjunctio. Ea demum est utriusque templi magnificentia, ut toti hinc civitati ipsique palatio manifestum decus accedat.

magna ad id pecunie vi impensa,

69 Hactenus Procopius, duarum sane a sese hic memoratarum, quarum alteram SS. Petro et Paulo, alteram SS. Sergio et Baccho Justinianus imperator condidit, ædium sacrarum elegantiam et pulchritudinem mirifice prædicans: tradit porro Cedrenus pag. 548 et 566, binas illas ædes sacras ad mare sitas fuisse, Justinianumque non modo in iis excitandis pristinas suas opes, et quas privatus possederat, addidisse, sed et in iis monasterium virorum instituisse. Postremum hoc, uti et dictum ædis, SS. Sergio et Baccho sacræ, ad mare situm, etiam docet, quem Bandurus anno 1711 typis Parisiensibus edidit, auctor anonymus, in Antiquitatibus Constantinopolitanis parte 5 sub initium, titulo, qui hisce verbis concipitur, De monasterio S. Sergii et Bacchi, cognomine Hormisdæ, præmisso, sic scribens: Locus, dictus Hormisdæ, parvus erat portus, in quo Justinianus Magnus monasterium extruxit nomine Sergii et Bacchi. Qui plura seu de hoc monasterio seu de sacra, quæ ad id spectat, æde, a Justiniano Constantinopoli SS. Sergio et Baccho erecta, modoque in Moscheam, ut Thevetus lib. xix Cosmographiæ, cap. 5 docet, a Turcis conversa, scire desiderat, adeat Cangium in Constantinopoli Christiana lib. iv, pag. 153 et sequenti, ubi etiam inveniet inscriptionem num. 57 jam recitatam, quæ, cum olim in Constantinopolitana SS. Sergii et Bacchi æde sacra fuerit apposta, fuisse hanc a Justiniano constructam, fidem etiam facit, uti illam legenti patecet. Duas modo ædes alias, SS. Sergio et Baccho, aut saltem, ni forte, quod tamen non puto, S. Sergio, Cesareæ in Cappadocia maritimi, ad 24 Februarii diem apud nos jam dato, tribuendæ sint, soli priori e duobus Sanctis nostris sacras, quarum alteram condidit, alteram beneficio affecit auxilive Justinianus, recenseamus.

alibique constructo perhibentur, argumento qualicumque sint.

70 Procopius in Opere, quod de Justiniani ædificiis inscribitur, ita de hoc imperatore lib. v, cap. 9 prodit memoriæ: Puteos cisternasve has struxit. In monasterio S. Samuelis puteum ac murum, in monasterio abbatis Zachariæ puteum... in monasterio S. Sergii in monte, cui nomen Cisseron, puteum; murum Tiberiadis; apud Bostrenos ptochium Phœnices; Porphyreone ædem Deiparæ, monasterium S. Phocæ in monte; ædem S. Sergii Ptolemaide. Prior e duabus S. Sergii ecclesiis, hic memoratis, in Palæstina, posterior autem in Phœnicia ponitur a Tillemontio tom. V Monumentorum pag. 495, nec ei hac in re refragandum apparet. Verum etsi ambo isthæc loca sacra solo S. Sergii nomine a Procopio distinguantur, anne tamen tam Octobris Tomus III.

S. Baccho, quam S. Sergio, dedicata non fuerint, idcirco reor ambigendum, quod e binis hisce Sanctis nostris Sergius, utpote tum munere, quo, cum in vivis esset, functus est, tum nominis celeberritate Baccho præcellens, præcipuus quodammodo queat videri, soleantque non raro (adi, quæ num. 55 huc spectantia jam protuli) ædes sacræ, quæ pluribus Sanctis dedicatæ sunt, præcipui dumtaxat nomine a scriptoribus designari. Jam vero cum res ita habeat, nec, quin ædes sacræ, ambobus Sanctis nostris partim a Justino simul et Justiniano, partim a Justiniano solo constructæ, numero saltem aliquot existerint, dubitandum ex omnibus jam dictis appareat, id sane visionem, supra relatam, qua a necandis Justino et Justiniano Anastasius imperator fuit absteritus, oblatam huic a SS. Sergio et Baccho fuisse, argumento, ut dixi, quocumque est, licet interim nec hinc res certa esse queat, quod fieri possit, ut Justinus et Justinianus, non ex accepti beneficii memoria, sed ex concepta erga Sanctos in patria veneratione ædes eis sacras extruxerint.

AUCTORE
C. B.

71 E sacris porro locis, modo hic recensitis, quæ Justini et Justiniani ætate seu sæculo sexto, ut jam vidimus, ambobus Sanctis nostris aut horum saltem uni Sergio dicata existabant, colligendum præterea videtur, tunc etiam illos non tantum apud Illyrienses, apud quos etiam, locis istis nondum constructis, magna in veneratione fuisse e supra laudati, qui Theophilum, Justiniani imperatoris præceptorem, pro se citat, Alemanni recitatis verbis videtur, magis magisque honorari contigisse; verum etiam, in Palæstina quidem Phœniciaque eorundem alterum, Sergium nempe, ac forte etiam Bacchum; Constantinopoli autem tam hunc, quam illum non modo a Justiniano imperatore, ast etiam ab iis, qui ejus in partibus illis suberant imperio, cultu ecclesiastico plane insigni fuisse affectos. Hac modo reliquis, quas jam adduxi, observationibus adjecta, ad Resaphensem Sanctorum nostrorum ecclesiam iterum accedo. Procopius lib. ii de Ædificiis cap. 9 ita scribit: Templum est in Euphratesia sacrum Sergio, magni nominis Sancto; quem adeo venerati sunt ac suspexere veteres, ut locum Sergiopolim nuncupaverint. Muro hunc humillimo sepebant, qui videlicet satis foret prohibendis illarum partium Saracenis, quo minus primo aditu irrumperent. Neque enim ad oppugnanda mœnia nati sunt Saraceni. Eorum certe impetum obvis forte murus vel infirmissimus, nec nisi luto compactus, cohibet. Postmodum donariis sacraque supellectili templum hoc summe inclaruit. Quod secum reputans imperator Justinianus curam protinus eo contulit, mœnia loco circumdedit præclarissima, et aquæ copiam providit, imensa ejus collecta vi in receptacula. Insuper domos, porticus, aliaque extruxit ædificia, quibus urbes decorari solent. Præsidium quoque militare ibi constituit, muros, cum res posceret, defensurum. Profecto Chosroës, Persarum rex, cum urbis capiendæ percupidus, magnis illam copiis circumsedisset, munitio nis firmitate prohibitis, re infecta, obsidionem solvit.

E
Sæculo sexto variis in locis Sanctos singulariter cultos fuisse, inde etiam apparet;

F

72 Magnam enimvero S. Sergii et nominis claritatem et venerationem apud populum etiam ante Procopii ætatem fuisse, hæc arguunt. Verum in singulis, quæ iisdem adstruit, cum Alexandro,

nominatim autem S. Sergium peregrinationibus Resaphæ

AUCTORE
C. B.

dro, Hierapolitano episcopo, supra plus semel laudato, haud satis convenit hic scriptor. Justinianus enim, ut refert, Sergiopolim, quæ muro dumtaxat humillimo septa antea fuerat, mœnia circumdedit præclarissima, et tamen eadem isthæc civitas jam inde ab Alexandri Hierapolitani, Justiniano sæculo integro antiquioris, ætate muris altissimis, uti ipsemet is episcopus in scripta, quam supra laudavi, ad Eudociam et Pulcheriam Augustas epistola docet, erat circumdata. Oportet itaque, ut exstructi antea muri Sergiopolitani partim vetustate, partim temporum injuria Justiniani ac Procopii ætate fuerint collapsi aut etiam ex parte destructi, cumque hinc, pristina celsitudine amissa, humiles facti essent, tales eos ab initio fuisse, Procopius existimavit, licet interim, Alexandro Hierapolitano, quem falsi ea in re arguere nemo ausit, testante, altissimi fuissent. Verum utcumque res hæc habeat, ad institutum nostrum parum facit; proprius id tangit, ob quam a Justiniano munitam fuisse Resapham, Procopius verbis proxime recitatis scribit, causa, a sacra suppellectili, pretiosisque, quibus Resaphensis S. Sergii ecclesia Justiniani ætate seu sæculo sexto inclarescebat, donariis re-

B
honoratum
fuisse, e Pro-
copio colligi-
tur.

75 Etenim vel hinc, quin tunc Resaphensis SS. Sergii et Bacchi ecclesia frequenti ad hanc peregrinorum, a quibus donaria illa sacræ huic ædi ac nominatim S. Sergii fuerint oblata, concursu inclauerit, dubitandum non apparet, maxime cum opinioni isti, ut apparet, etiam suffragentur Gregorii Turonensis, qui eodem sæculo vi floruit, num. 86 recitanda verba. Adhæc cum Justinianus, uti verbis proxime recitatis Procopius indicat, Sergiopolim seu Resaphæ, quo, quod in civitate hac situm erat, sacrati S. Sergii templi donaria sacræque suppellectili tuto custodiri possent, præclarissima mœnia, addito etiam hisce defendendis militari præsidio, circumdederit, dubitandum pariter non apparet, quin id e singulari, quod huc etiam prope spectat, in S. Sergium veneratione præstiterit. Nec tantum ex hac Justinianus sacræ Sergiani templi suppellectili donariisque custodiendis modo jam dicto studuit, verum etiam isthæc, nova eis crucis aureæ donatione adjecta, auxit. Docet id nos Euagrius, aliud simul præterea eximiam erga S. Sergium

C
venerationis argumentum, insigneque etiam, quod hujus virtute patratum fuerit, miraculum suppeditans. En ipsa, quibus totum hoc a scriptore illo Historiæ Ecclesiasticæ lib. iv, cap. 28 præstat, verba. Referam, inquit, nunc id quod ab eodem Chosdroe alibi gestum est circa urbem Sergiopolim. Est enim eximium, dignumque prorsus, quod sempiternæ hominum memoriæ commendetur.

Sacræ ejus
ossa ibidem
etiam tunc in
capsa, argen-
to oblecta,
fuisse asser-
vata,

74 Quippe Chosdroes ad hanc quoque urbem accessit, expugnare eam cupiens. Cum igitur incusso ariete muros quatere jam cœpisset, oppidani cum eo colloquium inierunt, servandæ urbis causa. Tandemque inter eos convenit, ut sacra ecclesiæ vasa pro redemptione urbis darentur: in quibus erat crux, quam Justinianus ac Theodora eo miserant. His ad Chosdroem perlatis, sciscitatur Chosdroes ex sacerdote et ex Persis, qui uno cum illo ad eam rem missi fuerant, nihilne amplius superesset. Tum quidam ex iis, qui mentiri consueverant, respondit, alios præterea thesauros esse, ab oppidanis, qui pauci admodum erant, occul-

D
tatos. Porro ex sacris thesauris, qui comportabantur, aureum quidem vel argenteum vas nullum relictum fuerat, sed alterius præstantioris materiæ, ac Deo prorsus dicatæ, sanctissimæ scilicet reliquiæ invicti martyris Sergii, in oblonga quadam arca argento cooperta recondite. His inductus Chosdroes, cum universum exercitum urbi admovisset, repente per omnem ambitum murorum innumerabilis visa est militum multitudo, cum clypeis urbem defendentium. Quo conspecto, hi, qui a Chosdroe missi fuerant, reversi sunt, et numerum et armaturæ genus non sine admiratione referentes. Chosdroes vero, postquam iterum sciscitatus paucos admodum in urbe remansisse didicit, eosque aut senes aut parvulos, robustis videlicet omnibus e medio sublatis, hujus miraculi auctorem esse Martyrem intellexit. Atque ob id metu percussus, admiratusque Christianorum fidem, in regnum suum reversus est. Aiunt etiam illum sub exitum vitæ, sacro regenerationis lavacro initiatum fuisse.

75 Hæc Euagrius; ac sacra quidem, ut scribit, S. Sergii ossa in capsâ oblonga, argento oblecta, Resaphæ, cum civitatem hanc Chosdroes obsideret, asservata fuisse, scriptori huic asserenti credo; verum an prodigio, quod præterea hic narrat, quodque, ut apparet, S. Sergio attribuentum foret, factum sit, ut obsidione, qua a Chosroë, Persarum rege, premebatur, liberata fuerit Sergiopolis, potest non immerito revocari in dubium. Procopius enim, qui bellicæ isti expeditioni, anno 542, uti ad hunc annum Pagius in Criticis recte docet, a Chosroë susceptæ, synchronus vixit, nullam plane prodigii illius mentionem usquam facit, causaque longe diversa, ut Persæ, obsidionem, de qua hic, solvere fuerint compulsi, factum esse, lib. ii de Edificiis cap. 9, et lib. ii de Bello Persico cap. 20 memoriæ prodiit, in Priori quidem Opere paucis hisce supra adhuc datis verbis ulens: Chosroës Persarum rex, cum urbis (Sergiopolitanæ scilicet) capiendæ percupidus, magnis illam copiis circumdedit, munitionis firmitate prohibitus, re infecta, obsidionem solvit: in posteriori vero rem fusius hoc modo pertractans: Vere primo Chosroës, Cabadis filius, tertium in fines Rom. irrupit cum ingenti exercitu, secundum Euphratem a dextra labentem iter habens. Ubi Medorum copias adesse proxime audivit Candidus Sergiopolitanus antistes, sibi civitatisque metuens, quod Chosroi promissa ad diem non præstitisset, hostium castra ingressus eum obsecravit, ne sibi ob hanc causam iratus esset: nunquam se habuisse pecuniam: propterea recusasse ipso initio Surenos redimere: nec precibus, quamvis enixe repetitis, tantillum proficisse apud Justinianum Aug.

76 Nihilominus Chosroës ipsum habuit in custodia, et in ejus corpus cruciati acerbissimo sæviens, majorem duplo, quam pacto convenerat, summam exigere voluit. At ille petiit supplex, ut Sergiopolim mitterentur, qui quidquid esset suppellectilis pretiosæ in templo urbis acciperent. Id cum fieri jussisset Chosroës, una quosdam e suo comitatu Candidus misit. Acceptis in urbem, quos rex destinaverat, multa e sacro thesauro Sergiopolitani dedere, alium sibi nihil reliquum factum asseverantes. Verum Chosroës multo plura deberi sibi contendens, negavit, se illis contentum esse. Quare misit suorum manum, specie quidem, ut civitatis opes perscrutarentur

Euagrius
tradit, idque,
etsi interim
de miraculo,
quod pariter
tradit, quod-

F

cum iis, qui
scribit Pro-
copius, non sa-
tis congruit,

A perscrutarentur; re autem eo consilio, ut ipsam occuparent. Quoniam vero in potestatem Persarum ventura Sergiopolis minime erat; Saracenus quidam Christianus et Alamundari imperio subditus, cui nomen Ambro, noctu ad urbis muros accessit, fraudeque indicata, hortatus est cives, ut Persas nequaquam reciperent. Itaque inanes ad Chosroem redierunt illi, quos ipse miserat. Hac repulsa graviter offensus, expugnandæ urbis consilium cepit: eo mox exercitum senis millibus constantem proficisci, obsidium facere, et in muros dare impressionem iussit. Quo illi cum pervenissent, manum operi admoverunt. Ac fortiter quidem initio resistebant Sergiopolitani; post tamen collapsi animis et Martij aleam reformidantes, dedicationem meditabantur: neque enim plus ducentos milites habebant. Sed Ambrus iterum de nocte progressus ad mœnia, compulsos aquæ penuria Persas obsidionem intra biduum soluturos significavit. Quapropter oppidani in colloquium cum hostibus non venerunt. Barbari autem castra moverunt, exusti siti, seque retulerunt ad Chosroem: qui Candidum deinceps numquam dimisit.

B
ambigi non immerito possit, indubitatum apparet, uti etiam a Chosroes

B 77 E mente itaque Procopii, non prodigio, sed partim mœnium firmitate, partim aquæ penuria factum est, ut Chosroes, Persarum rex a Sergiopolis obsidione recedere fuerit coactus. Quare, cum Procopius, ut jam dictum, rei huic, anno Christi, ut pariter dictum, 542 gestæ, synchronus exstiterit; Euagrius vero, utpote qui non prius quam sæculo sexto senescente floruerit, quadraginta ut minimum annorum spatio ab ea remotus exærit, est sane, cur, an huic scriptori, obsidionem Sergiopolitanam prodigio, quod allegat, solvere fuisse Persas coactos, asserenti, assentiendum sit, non immerito dubitetur. Verum utcumque res hæc habeat, id equidem, quod idem Euagrius verbis recitatis de S. Sergii reliquiis, in capsâ oblonga, argento oblecta, Sergiopoli, cum a Persis civitas hæc obsideretur, assercat, singularique hæc custodiendæ Sergiopolitanorum cura memoriæ prodit, sat certum apparet, nec rem hanc falsi utcumque, ut consideranti patebit, suo scribendi modo, qui verbis ejus proximè recitatis exprimitur, suspectam Procopius reddit. Quod cum ita sit, luculentum enimvero aliud venerationis erga S. Sergium sæculo sexto delatæ argumentum e laudato Euagrio habemus. At vero idem hic scriptor longe etiam certiora, utpote quibus et ipsemet synchronus exstiterit, eximie plane erga S. Sergium sæculo sexto ad finem jam vergente ab altero Chosroes Persarum rege delatæ venerationis argumenta suppeditat. Erat hic, ut laudatus Euagrius lib. iv, cap. 17 docet, Hormisdæ, Persarum regis, filius, cumque in subjectas Romano imperio terras, a Mauritio imperatore suppeditas adversus Persas sibi rebelles postulaturus venisset, intellexissetque, S. Sergium postulatis eorum, qui ad se confugerent, annuere, crucem auream, si exercitus, quem adversus inimicum suum, nomine Zadespram, mittebat, vivum eum aut mortuum sibi sisteret, sancto Martyri promissit. Chosroes erat Ethnicus; verum, cum Deus etiam, ut Tillementius tom. V Monument. pag. 494 recte ait, maxime perversos, atque ipsos etiam, quando ipsi placet, dæmones, dum non nisi de temporalibus mundi hujus rebus agitur, exaudiat, Chosroes prima regni sui anno, qui ab exæunte anno 590, ut Pagius in Criticis docet, ad exæntem item annum 591 excurrit, septima

Januarii die votum emiserat, sequentisque Februarii nona die Zadespram caput, ad se delatum, summo animi gaudio accepit, nec dudum post regnum suum recuperavit.

AUCTORE
C. B.

78 Ad pro hisce fere omnibus Euagrius *Sergio, cum hanc in se benevolam fuisse expertus, varia donaria,* *Historiæ Ecclesiasticæ lib. iv, cap. 17, et 21; e quo posteriori loco præterea etiam intelliges, primo quidem Chosroem, regno suo recuperato, non tantum crucem auream, ad quod ex voti religione erat obstrictus, Resaphensi S. Sergii ecclesiæ donasse, verum etiam huic, quam quondam, ut supra vidimus, Sergiopolitani Chosroæ seniori, Cabadæ filio, tradere fuerant compulsi, crucem itidem auream, in regni sui thesauris inventam, restituisse; deinde vero eundem regem, cum alias etiam in se beneficium S. Sergium, facti ei voto, fuisset expertus, egregie erga hunc gratum sese ac reverentem exhibuisse, missis ad Resaphensem sancti Martyris templum donariis, non modo ad quæ ex voti religione tenebatur, verum etiam aliis pretiosissimis. Cum laudatum vigesimum primum Historiæ Ecclesiasticæ Euagrianæ caput, luculentissima sane insignis prorsus S. Sergio sæculo sexto delatæ venerationis argumenta suppeditet, plurimumque ad ejusdem Sancti nostri gloriam conducat, non possum, quin id integrum huc transcribam. Atque ad hoc quidem potissimum etiam moveor, quod instrumenta, quibus ipsemet Chosroes modo assertis fidem facit, nec pauca, ad Sancti honorem facientia, profert, complectatur. Hisce itaque e versione Valesii Latinis verbis concepit: Ceterum Chosdroes cum regnum suum recuperasset, crucem auro multo et pretiosis lapidibus exornatam, in honorem invictissimi martyris Sergii ad Gregorium misit: quam Theodora quidem uxor Justiniani eidem Martyri dedicaverat: Chosdroes vero una cum aliis thesauris diripuerat, sicut a me superius commemoratum est.*

79 Aliam præterea crucem auream idem Chosdroes misit, cui litteris Græcis hæc inscripsit. « Ego Chosdroes rex regum, filius Hormisdæ, quo tempore per diabolicam operationem et malitiam infelicissimi Varami et equitum, qui una cum illo erant, ad Romanorum ditionem me contuli: et quoniam infelicissimus Zadespram cum exercitu Nisibim advenerat, solliciturus equites Nisibenos, ut a nobis deficerent nosque oppugnarent; nos quoque equites misimus ad oppidum Charchas una cum duce. Et quoniam audieramus, venerabilem ac celeberrimum S. Sergium cuncta largiri, quæ ab ipso postularentur; anno primo regni nostri, die septimo mensis Januarii, per genium ejusdem Sancti postulavimus, pollicentes, si equites nostri Zadespram occidissent aut certe vivum, cepissent, nos crucem auream lapillis distinctam ad ejus ædem missuros esse, ob venerandum ejus nomen. Nono autem die mensis Februarii equites nostri caput ejusdem Zadespram ad nos attulerunt. Voti igitur nostri compotes facti, quo res manifesta omnibus fiat, nec ullus dubitandi locus relinquatur, in venerandissimo ejus nomine crucem hanc a nobis factam, una cum ea, quæ olim ab Imperatore Romanorum Justiniano ad ejusdem Sergii ædem missa est, postea vero bello inter duas republicas exorto, a Chosdroe Cabadis filio, patre nostro huc allata, et in thesauris nostris reperta est, misimus in ædem venerandissimi sancti Sergii. » Has cruces Gregorius (patriarcha

uti inscriptio-
nes, que hisce
abs illo met
addite

cha

ACCTORE
C. B.

cha nempe Antiochenus, qui, quemadmodum in chronologica patriarcharum Antiochenorum Historia, Operis nostri tom. IV Julii præfata, pag. 98 est videre, ab anno 370 ad annum 395 sedit) non sine consensu imperatoris Mauricii cum accepisset, cum ingenti pompa in Ecclesia sancti Martyris dedicavit. Nec multo post idem Chosroes alia quoque dona ad eandem ecclesiam misit, et in aureo disco hæc Græco sermone jussit inscribi.

fuert, hie-
que recitan-
tur.

80 « Ego Chosroes rex regum, filius Hormisdæ, ista in hoc disco inscribenda curavi, non » ut ab hominibus conspicerentur, nec ut amplitudo venerandi nominis tui sermonibus meis » innotesceret, sed tum ob rerum, quæ inscriptæ sunt, veritatem, tum ob multa et maxima » beneficia, quibus me affecisti. Felicitatis enim » loco mihi est, quod nomen meum in sacris » vasis tuis incisum reperitur. Cum essem in » loco, qui dicitur Beramais, postulavi a te, Vir » sancte, ut mihi opem ferres, utque Sira in » utero conciperet. Et quoniam Sira quidem » Christiana erat, ego vero gentilis, lex quidem » nostra nobis minime permittebat, ut Christiana » nam uxorem haberemus; ego tamen ob meam » erga te benevolentiam, hujus mulieris causa » legem neglexi, eamque præ cæteris uxoribus » meis præcipuo amore dilexi, atque in dies » magis magisque diligo. Itaque decrevi benignitatem tuam nunc implorare Vir sancte, ut » illa gravida fieret. Postulavi igitur et votum » nuncupavi, si Sira gravida facta esset, me » crucem, quam illa gestat, ad venerandam » ædem tuam dono missurum esse. Hanc ob » causam ego et Sira constituimus, in memoriam nominis tui, Vir sancte, hanc crucem » retinere. Et pro illa æstimationem ejus, quæ » quater mille et quadringentos stateres milliarrens minime excedit, quinque staterum millia transmittere decrevimus. Ex quo autem » hoc apud me votum concepi et hæc mecum » ipse cogitavi, quoadusque Rosumchosdrum perveni, non plures, quam decem dies effluxerunt, cum tu, vir sancte, non quod ego id meritis essem, sed pro tua benignitate, noctu » mihi in somnis apparuisti, terque mihi affirmasti, gravidam fore Siram.

C
fidem faciunt,

81 » Atque eo in eadem visione tertio tibi » respondi, Recte. Et quoniam ea, quæ a te postulatur, tribuis, ex eo die Sira non sensit muliebria. Ego vero de hac re fortasse dubitassetem, nisi verbis tuis credidissetem, quoniam » vir sanctus es, et donas, quæ petuntur, Siram » deinceps non esse sensuram muliebria. Ex eo » igitur virtutem visionis, et veritatem eorum, » quæ abs te prædicta sunt, deprehendi. Quamobrem illico crucem ipsam et ejus pretium ad » venerandam ædem tuam transmisi, jubens ut » ex ejus pretio discus unus et poculum unum » fiat ad usum sacrarum mysteriorum : crux » item, quæ in sacro altari defigatur et turibulum : cuncta ex auro. Velum præterea hunc cum auro exornatum. Qui vero ex supradicto » pretio reliqui fuerint milliarenses, eos ad sacram ædem tuam volumus pertinere, ut per » genium tuum, Vir sancte, cunctis in rebus, » sed præcipue in hac petitione mihi et Siræ » auxilium feras et quod intercessione tua nobis » contigit, id misericordia benignitatis tuæ, » ex utriusque nostrum sententia ad perfectionem perveniat. Quo scilicet ego et Sira, cunctique mortales in potentia tua spem ac

» fiduciam collocemus atque in te credamus. »

82 De donariis, isthoc jam dato Historiæ Euagrianæ capite recensitis, quæ an Chosroes, Hormisdæ filius, Persarum rex, S. Sergio vere obtulerit, dubitare sane, quæ eodem illo capite suppeditantur, non sinunt, lib. v Historiarum cap. 15 et 14 etiam tractat, qui sæculi vii initio ac proin haud diu admodum post Euagrium floruit, Theophylactus Simocatta, binas etiam, quas idem pariter, quod modo recitavi, Historiæ Ecclesiasticæ Euagrianæ caput complectitur, inscriptiones recitans; licet autem has, quæ Græce scriptæ, missisq; a Chosroe ad Resaphensem S. Sergii ecclesiam donariis incisa fuisse ad Euagrius traduntur, epistolarum dumtaxat, quæ additæ hisce fuerint, nomine perperam distinguat, earundem tamen posteriorem emendatorem, ut apparet, exhibet quantum ad verba, quibus Chosroes de oblata sibi S. Sergii apparitione, conjugisque Siræ prægnatione loquitur. Hæc enim, at non item illa, quibus id apud Euagrium Chosroes facit, sensum dilucidum minimeque implexum generant, utpote ex interpretatione, quam ipsemet adornavi, sequentibus hisce respondentia verbis Latinis : Sancte, non quod ego id essem meritis, sed ex benignitate mihi te in visione nocturna spectandum dedisti, tertiumque dixisti, Siram esse gravidam; ac ego in eadem visione tertium tibi respondi dicens : Bene est, bene est, bene est. Atque ex virtute tua ac misericordia propterque summe venerandum nomen tuum, et quia eorum, quæ a te petuntur, dator es, Sira ab illa die, quod feminis evenire solet, non vidit. Ego autem hæc de re (de Siræ scilicet prægnatione) non dubitavi, sed verbis tuis fidem adhibui; et cum illa postea, quod bonus sis verusque eorum, quæ a te postulatur, dator, menses suos passa non esset, hinc visionis vim, eorumque, quæ a te dicta fuerant, veritatem perspexi.

85 Nec tantum, quod jam dictum, Simocatta quantum ad posteriorem e duabus, quæ donariis, a Chosroe ad Resaphensem S. Sergii ecclesiam missis, fuisse incisa, inscriptionibus præstat, verum etiam crucem auream, quam una cum sublata olim per Chosroem, Cabadæ filium, cruce aurea Chosroes S. Sergio primum obtulit, posterioris hujus crucis vertici fuisse affixam, disertis verbis docet, eaque præterea, ut alia, minus notatu digna, quibus ab Euagrio differt, præteream, suppeditat, e quibus fas sit eruere simul et annum, quo donaria hæc, et annum item, quo donaria alia, in posteriori e duabus dictis inscriptionibus, expressa, ad Resaphensem S. Sergii ecclesiam a Chosroe missa fuerint. E duabus enim inscriptionibus illis priori, in qua, sese post acceptum anno regni sui primo, nono Februarii die, Zedesprami occisi caput Resaphensi S. Sergii ecclesiæ crucem auream donasse, Chosroes prodit, in medium adducta, mox subjungit, eundem Chosroem anno proximo, Siram, quam sibi connubio copularat, reginam publice appellasse, annoque deinde tertio pro prole ex hac suscipienda S. Sergio martyri supplicasse, nec ita dudum post, cum hunc iterum ea in re benevolam erga se fuisset expertus, ad Resaphensem ejus ecclesiam donaria secundo misisse : quæ cum ita habeant, primusque Chosrois regni annus ab exeunte anno 390 ad exeuntem item annum, ut supra docui, 391 excurrerit, consecrari e Simocatta est, ut a Chosroe ad Resaphensem S. Sergii ecclesiam donaria

D
bis fuisse oblata. Atque id primo quidem, uti e Simocatta

E

colligitur, anno 391, secundo autem anno 395 evenit.

F

A donaria mitti contigerit, anno quidem 391, quæ in priori, anno autem 395 aut certe non multo post, quæ in posteriori e duabus præfatis inscriptionibus recensentur.

nec, quin Chosroes, qui tamen Christianam fidem amplexus non est,

84 Porro quæcumque proxime recitatum Historiæ Ecclesiasticæ Euagrius caput suppediat, ea pariter in Historiæ Ecclesiasticæ a se concinnatæ lib. XVIII cap. 21 et seq. Nicephorus Callistus intulit, uti etiam in Ecclesiasticos, quos concinnavit, Annales ad annum proxime dictum 395 Baronius; posterior autem hic scriptor e Christophoroni versione transcriptis, quibus Euagrius postremo transcriptum, quo ea complectitur, caput claudit, sequentibus hæc verbis, Hæc donaria a Chosroe oblata ea loqui videntur, quæ cum prophetia Balaam consentiunt: Quod plane Dei Providentia factum est, ut gentilium linguæ verba salutaria proferrent, mox subiungit: Digna quidem, quæ cubitalibus, ut aiunt, litteris formarentur, quo novatores magis rubore suffusi taceant, cum etiam ab infidelibus et idololâtris redarguantur in veneratione sanctissimæ Crucis et cultu sanctorum Martyrum, dum talia loquitur ethnicus, sua tamen conscientia Christianus, veritus publice profiteri, quid sentiret, ne rebellem experiretur populum, quem omnibus demulcere officiis hoc sui regni exordio satagebat. Hæc Baronius, et recte sane. Utinam modo, quam noscebat, fidei veritatem tandem Chosroes fuisset professus, nec miser in infidelitate infelicem in modum occubisset! Sunt quidem, qui Chosroem Christiana sacra fuisse amplexum, litteris mandarint; verum hosce a vero procul aberrasse, luculenter evincunt, quæ Chosroes postmodum, suscepto contra Orientale imperium, quo Mauritiî imperatoris, cuius auxilio regnum suum recuperarat, necem ulcisceretur, crudelissimo bello, in Christianos gessisse noscitur.

Sancto etiam templum extruxerit, dubium apparet,

85 Princeps hic interim non tantum supra recensitis donariis gratum sese ob accepta beneficia erga S. Sergium exhibuit, verum etiam extructo in ejus honorem templo. Ita apud Assemanum in Bibliotheca Orientali tom. III, part. 1, pag. 412 docet Barhebræus. En ejus verba: Ædificavit autem, inquit, Chosroes tria amplissima templa, alterum Deiparæ, Apostolorum alterum, tertium S. Sergii martyris, quæ et patriarcha Antiochenus consecravit. Non raro quidem, ut in præfato Opere Assemanus ostendit, a veritate Barhebræus aberrat; ast, vera illum hic prædicare, reor, quod ei etiam suffragetur Abulpharajus, in Dynastiarum Historia, anno 1665 Ozoniæ typis vulgata, pag. 98 diserte tradens, Miyapharekini templum S. Sergii martyri a Chosroe fuisse extructum. Romanis, inquit de Chosroë loquens, etiam Daram et Miyapharekinum restituit, duoque Christianis templa Miyapharekini extruxit, alterum nomini beatæ Virginis, alterum nomini Mar Sergii martyris dicatum. Chosroem Romanis duas civitates dedisse, Euagrius Hist. Eccl. lib. vi cap. 19 memorat: etiam prodit; cum autem alteram ex his etiam Daram, alteram Martyropolim vocet, dubitandum non est, quin hanc ipsam civitatem, quæ, ut Procopius lib. III de Ædificiis cap. 2 docet, in Armenia ad flumen Nymphium sita est, per Miyapharekinum Abulpharajus designet, dictam scilicet civitatem, quam a Saracenis Miepherkin nominari Baudrandus in Lexico Geographico affirmat, deducto a lingua Saracenicæ seu Arabicæ nomine sic appellans. Atque ita ex Abulpharajio modo habemus, non tantum S. Sergio

templum Chosroem extruxisse, verum etiam quo loco id fecerit.

86 Porro in Actis S. Anastasii Persæ, anno 628 martyrio in Assyria coronati, ad diem 22 Januarii apud non datis, num. 55 monasterii S. Sergii, quod a Bethsaloe, Assyriæ oppido, sex milliariis a Discartas seu Dastager Chosrois palatio, disito, unico dumtaxat, uti in Commentario Actis illis prævio num. 12 docuimus, milliario abfuerit, mentio instituitur, et in Elogio sanctæ Cholinduch, ad 15 Julii diem apud nos etiam dato, oratorium S. Sergii, quod, cum Sancta illa sæculi VII initio ad Dominum migravit, Daram inter et Nisibim, Mesopotamiæ civitates, exstiterit, commemoratur. Quare, cum et hoc oratorium a monasterio S. Sergii, in Actis S. Anastasii commemorato, et a binis hæc locis sacris templum, quod S. Sergio a Chosroe fuisse extructum, Barhebræus et Abulpharajus scribunt, ex jam assignato, quem habent, situ diverso palam sit distinguî, præter Resaphensem ecclesiam tria adhuc alia innotescunt loca sacra, quæ S. Sergius jam inde a sæculo septimo, verosimiliterque etiam jam inde a sexto nomini suo in Oriente consecrata habuerit. Sed hæc de insigni veneratione, quam S. Sergio nominatim ibidem tunc fuisse delatam, Gregorii Turonensis textus, § seq. proxime recitandus, etiam evincit, jam dicta sufficienti; ad Occidentem modo gradum faciamus.

AUCTORE C. B.

isque sæculo VI duo adhuc alia loca sibi in Oriente sacra habuit.

§ VI. Veneratio Sanctis, ac nominatim S. Sergio, sæculo sexto ac paulo serius, etiam in Occidente, delata.

Quæ S. Sergio insignis plane, uti hactenus adducta ostendunt, in Oriente sæculo sexto fuit nominis celebritas, ea quoque ad Occidentem eodem sæculo sese extendit. Res ex § præsentis dicendis patescet. Gregorius Turonensis, qui sæculo VI floruit, in Opere, quod de Gloria Martyrum inscribitur, lib. 1, cap. 97 de nostro S. Sergio (neque enim de alio Sancto homonymo cum vel hic, vel locis infra citandis tractare, cuiquam hactenus visum est) ita scribit: Sergius quoque martyr multa signa in populis facit, curans infirmitates, sanansque languores fideliter deprecantium. Unde agitur, ut ex hoc ingenti basilicæ (Resaphensem S. Sergii ecclesiam a Gregorio hic commemorari, dubitandum non apparet) vel promittantur vota, vel munera deferantur, ex quibus nihil omnino licet subtrahere aut auferre. Quod si quis fecerit, mox judicium aut noxæ aut mortis incurrit. Ob hanc vero devotionem multi res suas Sancto devovent, scilicet ut ejus virtute munitæ non diripiantur a malis. Denique anus erat exigua, et credo Euangelicæ illius pauperulæ similis, quæ quondam duo minuta, cum nihil aliud haberet, in gazophylacium devote jactavit. Ergo hæc pauculos gallinarum pullos habebat, quos ex voto basilicari ditioni subderat, daturæ domo ipsius, cum necessitas flagitasset. Igitur cum ad festivitatem Sancti multi populi advenissent, duo conventionem facta, qui hos pullos olim viderant, unum furto subtrahunt, incisoque capite, detractis plumis, truncatisque

E Gregorio Turonensi, cuius hæc verba dantur,

F

AUCTORE
C. B.

catisque pedibus, positum in vase cum aqua super ignem levant, instanterque succendunt. Fervet autem latex validissime, sed caro furtiva non coquitur. Etiam fervendo aqua consumitur, nec prorsus pullus ille mollitur. Tentant crebro manibus, et unguem conantur infligere, sed duriores sentiunt, quam misissent. Interim adsunt convivæ evocati ad epulum, nullatenus sumpturi de apparatu. Exstat mensa niveis velata mantilibus, opere plumario exornata. Conversis cibis in novam duritiem, catinus lymphis sæpe diluitur, sed nihil coctum, quod in eo exhibeant, invenitur, sicque novo miraculo epulis redactis in saxum, confusis invitatoribus, verecundantibus invitatis, a cæna cum pudore discessum est.

illustre admodum S. Sergii nomen sæculo sexto in Gallia fuisse, intelligitur;

88 *Hactenus Gregorius; ait autem tom. V Monumentorum Ecclesiasticorum pag. 496 Tillemontius, miraculum, quod sanctus ille Turonensis antistes verbis recitatis refert, simplicitati sæculi, quo Gregorius vivebat, magis congruere, quam sæculi septimi decimi, quo ipsemet laudata Monumenta Ecclesiastica contexit, subtilitati. Et vero cum Gregorius incertis narrationibus fidem subinde adhibuisse noscatur, dubitari non immerito potest, an ex ambigua duntaxat fidei rumore præfatum miraculum non intellexerit, maxime cum id, si vere evenerit, non in Gallia, sed in Syria longissime a loco, quo Gregorius commorabatur, dissita acciderit, uti ex ipso verborum, quibus a Gregorio narratur, contextu apparet. Verum etsi res ita habeat, nec, quæ hic Gregorius memoriæ prodit, ad Galliam spectent, ex eo tamen, quod a Gregorio sæculo VI scriptore, memorentur, notaque proinde ac credita in Gallia tum fuerint, illustre admodum hoc ipso sæculo S. Sergii nomen in regno illo fuisse, colligendum apparet. Adhæc, unde id ipsum etiam pari de causa colligas, idem Gregorius lib. VII Historiæ Francorum cap. 51 etiam refert, in Oriente existitisse regem, qui, majori S. Sergii digito munitus, illustrem de inimicis suis victoriam reportavit. Non quidem quis rex is fuerit, edicit, certeque, quo minus is Chosroes, Persarum rex proxime memoratus, esse potuerit, ratio temporis, uti partim ex jam dictis, partim ex dicendis pronum erit eruere, omnino impedit. Verum etsi id ita sit, rei tamen hujus, quemadmodum addit, relatione factum est, ut Gundobaudus, qui pro Clotharii primi, Francorum regis, anno 561 vita functi, filio sese gerebat, partemque proinde in hujus hæreditate sibi debere contendebat, reliquiarum S. Sergii partem sibi desideravit. Cum vero Burdigalæ, ubi Gundobaudus tunc versabatur, in mercatoris Syriaci dono notabilis reliquiarum S. Sergii portio magna veneratione asservaretur, partem ex ea sibi Gundobaudus obtinuit; quod qui factum sit, Gregorius loco cit. exponit, cujus verba, quod ad S. Sergii gloriam ex dicendis multum faciant, atque, quæ jam proxime dixi, memoriæ prodant, huc transcribo.*

e Mummoli autem, quod ab eodem etiam Gregorio

89 *Sic itaque ibidem Gregorius habet: Erat tunc temporis Gundovaldus in urbe Burdegalensi a Bertchramno episcopo valde dilectus. Inquirens autem quæ ei causæ solatium præbere possent, narravit quidam, quod aliquis in partibus Orientis rex, ablato sancti Sergii martyris pollice, in dextro brachio corporis sui seruisset. Cumque ei necessitas ad depellendum inimicos obvenisset, in hoc confusus auxilio, ubi dextri lacerti exisset ulnam, protinus multitudo hostium, quasi Martyris oppressa virtute, labe-*

batur in fugam. Hæc audiens Gundovaldus D inquirere diligentius cœpit, quisnam esset in eo loco, qui reliquias sancti Sergii martyris meruisset accipere. Interea proditus ab episcopo Bertchramno Eufronius negotiator per inimicitiam, quia invitum aliquando eum totonderat, inhians facultati ejus. Quod ille dispiciens, ad aliam urbem transiens, casarie crescente, regreditur. Ait ergo episcopus: Est hic quidam Syrus, Eufronius nomine, qui, de domo sua ecclesiam faciens, hujus Sancti reliquias collocavit, et plurima ex his signa, virtute Martyris opitulante, conspexit. Nam cum tempore quodam Burdegalensis civitas maximo flagrare incendio, hæc domus, circumdata flammis, nullatenus est adusta. Ista eo dicente, statim Mummolus cursu rapido cum episcopo Bertchramno ad domum Syri accedit, vallatoque homine, pignera sibi sancta præcepit ostendi. Negat ille. Tamen cogitans, quod pro malitia aliqua ei hæc pararentur insidia, ait: Noli fatigare senem, nec Sancto inferre injuriam: sed, acceptis a me centum aureis, abscede. Illo quoque insistente, ut sanctas videret reliquias, ducentos aureos obtulit, et nec sit obtinuit, eum recedere, nisi ipsa pignera viderentur.

90 *Tunc Mummolus elevari ad parietem scalam jubet. (Erant enim in sublimi parietis contra altarium in capsula reconditæ) diaconum suum scandere præcepit. Qui per gradus scandens scalæ, adprehendens capsam, ita tremore concussus est, ut nec vivens putaretur ad terram reverti. Attamen accepta, ut diximus, capsula, quæ de pariete pendebat, detulit. Qua perscrutata, Mummolus os de Sancti digito reperit, quod cultro ferire non metuit. Posito enim desuper cultro, et sic de alio percutiebat. Cumque post multos ictus vix frangi potuisset, divisum in tres partes ossiculum diversas in partes dilabitur. Credo, non erat acceptum Martyri, ut hæc ille contingeret. Tunc, flente vehementius Eufronio, prosternuntur omnes in orationem deprecantes, ut Deus dignaretur ostendere, quæ ab oculis fuerant humanis ablata. Post orationem autem reperta sunt particulæ, ex quibus una Mummolus adsumta abscessit: sed non, ut credo, cum gratia Martyris, sicut in sequenti declaratum est. *Eventus enimvero, uti hic in fine Gregorius innuit, luculentissime probavit, audax temerariumque, quod verbis recitatis refertur, Mummoli ducis facinus S. Sergii nequitiam placuisse. Neque enim vel Mummolus vel Gundobaldus, in cujus potissimum gratiam hic illud commiserat, ex oblati sancti Martyris reliquiis ullum commodum retulit, earumve, quod exspectant, virtute de hostibus triumphavit, sed ambo Convenis, exercitu civitati huic a Guntchramno Francorum rege admoto anno 585 interierunt, uti ex laudato Gregorio in Annalibus Ecclesiasticis Francorum ad dictum annum. 7 docet Cointius.**

hic narratur, facinore ibidem etiam tunc

91 *Verum etsi ita infelicitè tam Gundobaldo, quam Mummolo res cesserit, liquet tamen vel ex ipso, utut minime probando, posterioris hujus, quod ex Gregorio retuli, facinore, quam potens apud Deum S. Sergii patrocinium in Gallia existimatum tunc fuerit, ut sane, quin et tunc etiam magna in veneratione ibidem sanctus Martyr existerit, dubitandum non sit. Verum quo circiter anno temerarium, quod retuli, Mummoli facinus fuit patratum. Gregorius Turonensis lib. VI Historiæ Francorum cap. 24 de Gundobaldo*

magni factum fuisse ejus patrocinium, patam est.

A *baldo sic scribit*: Hic cum natus esset in Galliis, et diligenti cura nutritus, ut regum istorum mos est, crinium flagellis per terga dimisis, literis eruditus, Childeberto regi a matre repræsentatur, dicente ea: Ecce, inquit, nepotem tuum, Clothacarii regis filium, et quia invisus habetur patri, suscipe eum, quia caro tua est. Quem ille, eo quod illi filii non essent, accipiens retinebat secum. Nunciatur hæc regi Clotachario, misitque fratri nuncios dicens: Dimitte puerum, ut veniat ad me. Nec moratus est, juvenem fratri direxit. Quo viso, Clotacharius jussit tonderi comam capitis ejus, dicens: Hunc ego non generavi. Igitur post Clotacharii regis obitum a Chariberto rege susceptus est. Quem Sigebertus accessit iterum amputavit comam capitis ejus, et misit eum in Agrippinensem civitatem, quæ nunc Colonia dicitur. Ille quoque, ab eo loco dilapsus, demissis iterum capillis, ad Narsetem abiit, qui Italia tunc præerat, ibique, uxore accepta, filios procreavit, et ad Constantinopolim accessit.

B
facinus illud
vel anno 582
vel aliquo e
tribus seqq.
evenit,

B 92 Hæc ad annum 562 Cointius supra laudatus in præfatis Francorum Annalibus refert, ac deinde, narrato ad annum 582, num. 10 Gundobaudi seu Gundobaldi aut etiam (varie enim a variis hoc nomen exaratur) Gundobadi et civitate Constantinopolitana in Galliam reditu, ad annum 585 num. 2 et seqq. e Gregorio Turonensi exponit, qui idem Gundobaldus hoc anno pro regni, quam sibi e patris sui, uti obtendebat, Clotharii hæreditate debere contendebat, parte adipiscenda bellum civile, Mummolo supra memorato, qui antea contra Saxones Longobardosque virtute bellica, hisce devictis, inclaruerat, aliisque nonnullis ducibus sibi adjunctis, in Gallia concitarit misereque in hoc una cum Mummolo aliisque, qui partes ejus fuerant amplexi, ipso anno 585 perierit. Jam vero cum hæc ita, et quidem ad annos, a Cointio (neque enim quidquam scriptoris hujus calculum suspectum hic reddi) annotatus, habuerint, nec, quemadmodum e supra recitatis Gregorii Turonensis verbis liquet, Mummolus prius, quam sese Gundobado, quod certe ante annum 582 non evenit, adjunxisset, assertas Burdigalæ apud Euphronium mercatorem Syriacum sacras S. Sergii exuvias invaserit, partimque abstulerit, consecrarium est, ut id vel anno 582, quo Gundobaldus Constantinopoli in Galliam rediit, vel aliquo e tribus sequentibus acciderit. Atque hinc modo habemus, S. Sergium in Galliis, si non citius, jam inde saltem ab anno circiter 582 miraculorum sanctitatisque fama inclaruisse, magnaque in veneratione ac æstimatione habitum fuisse.

C
reliquiarum-
quo S. Sergii,
quam se fecis-
se, Gregorius
scribit,

C 95 Gregorius Turonensis, qui, quod jam memoravimus, temerarium Mummoli facinus nos docet, sacras etiam S. Sergii reliquias in ecclesiæ, S. Perpetui, decessorum suorum uni, Turonis dedicatæ, baptisterio deposuit, uti ipsemet Historiæ Francorum lib. x affirmat. En, quibus id ibidem facit, verbo; Basilicas, inquit, sancti Perpetui adustas incendio reperi, quas in illo nitore vel pingi vel exornari, ut prius fuerant, artificum nostrorum opere imperavi. Baptisterium ad ipsam basilicam ædificari præcepi, in quo sancti Joannis cum Sergii martyris reliquias posui. Ita Gregorius; verum unde, quas sese in ecclesiæ S. Perpetui baptisterio deposuisse ait, reliquias acceperit, non edicit. Portione forsanhæ minutarum fuerint partium, in quas asserva-

tum apud Euphronium, mercatorem Syriacum, sacrum digiti S. Sergii ossiculum, cum a Mummolo, partem sibi ex hoc desideranti, multis ictibus (adi, quæ num. 90 recitavi, Gregorii verba) percuteretur, fuit dilapsum? Id enimvero mihi sat verosimile apparet, sive interim illas Gregorius ab ipsomet Euphronio dono acceperit, sive aliunde acquisierit. Ita autem animo vel idcirco comparatus sum, quod S. Sergii reliquias in dictæ ecclesiæ baptisterio deponi non ante contigerit, quam cum præfatum digiti S. Sergii ossiculum temerario Mummoli facinore varias in partes fuisset divisum, uti ex jam nunc dicendis patescet. Gregorius, quemadmodum mox iterum cit. Historiæ Francorum lib. x ipsemet docet, cathedralem Turonis S. Martini ecclesiam, alteramque ibidem S. Perpetui sacram, quas ambas, cum ad sedem Turonensem accessit, incendio exustas repererat, instauravit; verosimile autem apparet, Gregorio, ut citius cathedralis sua ecclesia, quam altera, instauraretur, curæ fuisse, ac proin, cum illius instauracioni anno demum episcopatus Gregorii septimo decimo, qui cum anno Christi 590 convenit manus ultima fuisse imposita ex iis, quæ ipsemet loc. cit. Gregorius scribit, videatur, ecclesiæ S. Perpetui instauracionem ante eundem annum 590 consignandam non esse.

E 94 Jam vero cum id ita sit, nec Gregorius, uti ex ipsis ejus verbis proxime recitatis apparet, S. Sergii reliquias in ecclesiæ S. Perpetui, antequam hanc instaurasset, baptisterio deposuerit, consecrarium est, ut id ante temerarium, quo digiti S. Sergii ossiculum in varias partes fuit divisum, Mummoli facinus, utpote non serius, quam anno, uti ex supra dictis liquet, 585 factum, haud evenerit. Verum etsi id ita sit, sacras equidem S. Sergii reliquias sæculo sexto adhuc labente a Gregorio Turonensi, utpote qui vitam ultra id non protraxerit, in ecclesiæ, S. Perpetui Turonis sacra, baptisterio fuisse depositas, indubitatum est; quod iterum, sanctum hunc Martyrem magna veneratione in Galliis jam inde a sæculo isto fuisse gavisum, utcumque ostendit. Nec eam sæculo proxime sequenti in eodem regno desiisse, argumento esse potest vel solum monasterium, in suburbio Andegavensi, Clodoveo II, Francorum rege, qui anno 656 obiit, regnante, in sanctorum Bacchi simul et Sergii honorem exstructum, ut Galliæ Christianæ antiquæ Scriptores tom. IV col. 820 docent. Sunt quidem, qui monasterium illud, quod, hodieque S. Sergii nomine decoratum, a monachis Benedictinis inhabitatur, a Nomenoio demum, Britannicæ principis, ducentis annis serius conditum fuisse, assererent; verum hi nullum prorsus pro se vadem antiquum allegant, falsique e Childeberti III, Francorum regis, anno 711 vita functi, diplomate, quod ibidem laudati Scriptores recitant, concincuntur. Ceterum non tantum in Galliis, verum etiam in ipsa urbe Roma SS. Sergius et Bacchus summa veneratione jam inde a sæculo sexto, ac forte etiam citius, fuisse videntur gavis.

AUCTORE
C. B.

E

depositionem
præcessit. Hæc
interim facta
est, labente
adhuc sæculo
sexto,

F

quo etiam, ut
apparet, Ro-
ma jam existi-
tit SS. Sergii
et Bacchi dia-
conia.

F 93 Etenim Anastasius Bibliothecarius lib. de Romanorum Pontificum Vitis in Gregorio tertio sic scribit: Item diaconiam sanctorum Sergii et Bacchi sitam ad beatum Petrum Apostolum, in qua pridem parvum oratorium erat, a fundamentis (Gregorius tertius Papa nimirum) ampliori fabrica dilatavit, et concedens omnia, quæ in

ACTORE
C. B.

in usum diaconiae existunt, statuit perpetuo tempore pro sustentatione pauperum in diaconiae ministerio deservire. Cum Gregorius tertius Papa anno 741, uti inter eruditos convenit, obierit, sacramque Romae SS. Sergio et Baccho, quam hic Anastasius memorat, aedem dumtaxat auverit, seu loco antiquae, quae parva erat, ampliorem exstruxerit, verosimillimum apparet, eam jam inde a saeculo sexto aut forte etiam citius existisse, ac proin SS. Sergium et Bacchum jam tum etiam Romae loco sacro, in honorem suum exstructo, fuisse decoratos. Sed haec de veneratione, Sanctis in Occidente etiam inde a saeculo sexto delata, modo disseruisse sufficiat; quanto honore iidem cultuque tum Romae, tum alibi sive in Oriente sive in Occidente sequioribus aut etiam ignotis temporibus fuerint affecti, nunc videamus.

§ VII. Ecclesiae locave tum Occidentis, tum Orientis sacra, in quibus vel Sancti post saeculum sextum aut certe a tempore incognito cultu ecclesiastico fuere affecti, vel sacra etiam eorum lipsana aut sunt aut fuerunt asservata.

Sancti susceptis ad suam, Resaphensem ecclesiam peregrinationibus

Ut in hoc tractando argumento, ordinatius procedam, confusionemque, quantum fieri poterit, evitem, ecclesias, aedesve sacras, in quibus vel Sanctos nostros speciatim coli vel sacras etiam eorum possideri exuvias, memoriae proditum invento, antiquitatis, qua quaeque in cultu illo possessioneve gaudent, ordine servato, recensere, idcirco etiam, cum commode fieri id potuerit, postremo dumtaxat, ne hunc perturbem, commemoraturus loco eas, quae quo tempore primum Sanctos colere sacrae eorum lipsana possidere inceperint, determinare haud queo. Hisce praemissis, rem ipsam aggredior. Frequentes fuisse saeculo quinto aut sexto ad Resaphensem SS. Sergii et Bacchi ecclesiam peregrinationes, supra docuimus; haec autem nec saeculo septimo et octavo desiisse, jam nunc dicenda aperient. Apud Labbeum tom. VII Conciliorum col. 582 Stephanus monachus et librorum custos in concilio Nicæno secundo, actione quinta dixit, sibi a Dionysio, ecclesiae Ascalonis presbytero, narratum fuisse, abbatem Joannem anachoretam aliquando ad S. Sergium in Arapham (ita scilicet ibidem corrupte Resapha vocatur) peregrinari soluisse.

saeculo VII et serius honorati adhuc fuerunt,

97 Jam vero, cum dictum Nicænum concilium anno 787 celebratum fuerit, Dionysiusque presbyter, a quo sibi id narratum fuisse, Stephanus monachus tum dixit, Joanni anachoretæ, ad S. Sergium in Resapham peregrinari subinde solito, synchronus existisse vidatur, consecrarium est, ut, cum anachoreta iste, nomine Joannes, aut saeculo octavo jam labente, aut septimo senescente, in vivo, ut apparet, exstiterit, verosimiliter etiam utroque hoc saeculo Resaphensis Sanctorum nostrorum ecclesia, non secus atque id duobus saeculis proxime prægressis factum

fuerat, a peregrinis, ad illorum opem confugientibus, frequentari adhuc soluerit; quod an, uti in Martyrologio Romano moderno indicari videtur, hodieque fiat, pro certo asseverare non ausim. Illam interim erga Sanctos venerationem nondum saeculo septimo, imo ne saeculo nono quidem ac decimo, desiisse, credibile etiam apparet vel ex eo, quod tum insignis plane adhuc eorum in Oriente cultus exstiterit, prout argumento sunt tria, quæ vel amborum Sanctorum vel unius saltem Sergii nomini tunc ibidem exstiterit dicata, seu templa seu monasteria diversa, Tagritense nimirum in Mesopotamia, Tura-Saiense, e regione positæ in Mesopotamia ad Tigrim urbis Balat situm, et Gubense seu quod in inferiori regionis Gubæ parte positum erat. Ac primum quidem ex his anno circiter 673, secundum autem saeculo nono aut etiam citius, ac tertium denique saeculo decimo fuit exstructum, uti videre est apud Assemanum in Bibliotheca Orientali tom. II, pag. 422, 427 et 530; quo etiam posteriori loco invenies, in Gubensi monasterio SS. Sergii et Bacchi reliquias fuisse eodem, quo conditum id fuit, tempore depositas.

98 Atque hæc sunt, quæ de veneratione Sanctis in Resaphensi sua ecclesia post saeculum sextum delata dicenda occurrunt; ad alias modo ecclesias, quæ vel eos post hoc tempus cultu ecclesiastico honorare, vel sacras etiam eorumdem reliquias obtinere, sermonem converto; atque ut, quem mihi præfari, ordinem chronicum sequar, a patriarchali Venetiarum ecclesia, sita in ea, ut verosimilior habet sententia, urbis Venetæ parte, quæ Olivola olim dicebatur, quæque episcopatum ac Cathedralem basilicam complectitur, duco initium. Ughellus tom. V Italiae sacrae edit. an. 1655 in Patriarchis Venetis col. 1267 sic scribit: Ursus de Rivoalto, cognomento Baduarius, filius angeli et Joannis Participatii, principis Venetiarum, frater, Venetum gessit Pontificatum ann. MCCCXXI seditque annis XXXI. Hujus parentes viri devoti, inquit Dandulus, ecclesias S. Severi episcopi et S. Laurentii martyris sibi contiguas in geminas construxerunt, in quibus hic episcopus succedens S. Laurentii in virginum monasterium ad suum obitum commutari disposuit, eidemque sororem, virginem lectissimam, abbatissam præfecit. Hic Olivolensis Cathedralis ecclesiam sub S. Petri Apostoli nomine inchoavit, quam post quinque annos completam in Kal. Junii consecravit, et reliquias sanctorum Sergii et Bacchi in ea deposuit. Cum quartus hic Venetiarum, aut, si antiquum, quo is olim a Venetiarum, in qua residebat, urbis parte vocabatur, nomen mavis, Olivolensis episcopus sedem hanc, ut verbis recitatis docet Ughellus, anno 821 occupare inceperit, annisque triginta duobus tenuerit, consecrarium est, ut quod fecisse verbis recitatis idem episcopus traditur, SS. Sergii et Bacchi reliquias in cathedralem, quam Venetis exstruxerat, ecclesiam eo temporis spatio, quod inter annum 820 et annum 834 intercessit medium, transtulerit, ut computanti patebit.

F Venetaque patriarchalis ecclesia sacra eorum lipsana,

99 Verum unde, et quo circiter tempore illæ Sanctorum nostrorum reliquiae Venetias fuerant advectæ? Flaminio Cornelius, senator Venetus, in Ecclesiis Venetis a se illustratis tom. XIII, pag. 10 sic scribit: Eo (Christophoro II) ecclesiam Olivolensem administrante, Veneti, in concione publica congregati, sanxerunt anno MCCCIX ducalem sedem, de Mathemaucense urbe sublatam,

F Heracia Venetias allata a saeculo nono

A sublatam, in Rivoalto persistere; quibus peractis, Angelum Porticiaicum ducem constituerunt. Catholicus vero dux ab Heraclia, unde originem duxerat, corpora sanctorum Sergii et Bacchi, ut tradunt nonnulli ex Venetarum rerum chronologis, Venetias transtulit, et in cathedrali ecclesia, ipsis dicata, in marmoreo sepulcro reposuit in castro Olivolensi; quæ deinde divorum Martyrum lipsana, ædificato seu potius reædificato, ut mox dicemus, divi Petri apostoli templo, in illud per Ursum Baduarium, IV Olivolensem episcopum, translata fuerunt. Sacræ itaque Sanctorum nostrorum reliquiæ, quas quartus Venetiarum episcopus in recens a se Venetiis exstructam cathedralem ecclesiam intulit, Venetias Heraclia, regionis Venetæ urbe, jam dudum excisa, quæ unde illas accepisset, haud invenio, fuerant adiectæ, idque sæculi IX initio. Nec hæc tantum e datis Flaminii Cornelii verbis habemus, verum etiam jam tum Venetiis existisse ecclesiam, SS. Sergio et Baccho sacram, hancque, cum condita nondum esset cathedralis S. Petri ecclesia, pro cathedrali ibidem fuisse; quæ ego interim, uti et quod idem scripserim tom. cit. pag. 5 de dicta ecclesia, quæ jam inde a nascentis urbis Venetæ initio SS. Sergio et Baccho ibidem fuerit ædificata, affirmat, antiquo aliquo documento, fide undequaque digno, vellem confirmari. Verum, etsi id factum nusquam invenitur, quin equidem jam inde a sæculo nono sacras SS. Sergii et Bacchi reliquiæ cathedralis, aut, quemadmodum modo vocatur, patriarchalis Venetiarum ecclesia possederit, nullo modo (neque enim esse videtur, cur Cornelius et Ughellus, verbis recitatis id adstruentes, falsitatis hic habeantur suspecti) dubitandum apparet.

idcirco etiam festo annuo Sanctos celebrans, possedit.

100 Nec solum hæc jam tum possedit, honorificeque asseravit, verum etiam ipsos Sanctos peculiari ritu venerata est, aut certe id sæculo proxime elapso, fecit, atque hodie etiam facit. Ita quantum ad venerationem, quam ipsis sæculo proxime elapso detulit, disco e patriarchalis ecclesie Venetæ, quod penes nos exstat, divini Officii recitandi Ordine, anno 1685 Venetiis excuso, in quo licet a septimo Octobris die, sacra S. Justinæ luce impedito, Sanctorum nostrorum festum in diem alium differatur, in patriarchali tamen ecclesia ipsa illud ob sacra eorum, quæ ibi asserantur, corpora septima Octobris die celebrandum præscribitur. Directorii laudati seu Ordinis divini Officii recitandi verba sunt: In E. Patr. fest. SS. Sergii et Bacchi ob eorum corp. Quod modo ad venerationem, quæ Sanctis hodieque Venetiis defertur, spectat, laudatus Cornelius tom. cit., anno 1749 typis vulgato, pag. 11 sic scribit: Sanctorum Martyrum (Sergii nempe et Bacchi) natalitia a clero Venetæ urbis sub semiduplici ritu coluntur, sub duplici vero in duicali et patriarchali basilicis, quarum hæc potiore corporum partem sub nomine corporis in marmoreo monumento asservat, illa vero insignes reliquiæ, ex ipsis corporibus ablatas, obtinuit. Ita ille, hisce simul verbis, quibus præterea, in duicali Venetiis ecclesia et Sanctos nostros singulariter coli et sacras eorum asservari exuvias, docet, ea suppeditans, et quibus intelligis, præfatum Directorium, dum SS. Sergii et Bacchi corpora Venetiis in patriarchali ecclesia inveniri inuit, figurate dumtaxat loqui corporumque SS. Sergii et Bacchi partem, quam patriarchalis Veneta possidet ecclesia, pro integris eorumdem, Octobris Tomus III.

uti frequentissime, dum de aliorum etiam Sanctorum reliquiis sermo est, fieri assolet, corporibus accipere; quod adeo et de scriptoribus monumentisque omnibus dicendum est, si integra Sanctorum nostrorum corpora uni soli loco attribuant. In eam autem opinionem idcirco præterea concedo, quod alibi etiam sacrorum pignorum partes inveniantur, uti ex jam nunc eo, quem mihi præfixi, ordine dicendis patescet.

101 Jacobus Gualla, diversorum sacra Sanctorum lipsana, in monasterio S. Felicis Papiæ asseroata, in Sanctuario Papiensi lib. v., cap. 11 recensens, hunc scribit in modum: Otto Teutonicus imperator secundus Salvatori nostro perpulchrum (Papiæ nempe) condidit oratorium, hac nostra tempestate sanctum Felicem vocatum: quam quidem ædem sanctissimæ virginis divi Benedicti Ordinis mira religione colunt. In ea autem hæc veneranda Sanctorum corpora decumbunt, quorum nomina infra describuntur: Felix, Castulus, Georgius, Felicitas, Prothus, Hyacinthus, Sergius et Baccus, Innocentes duo, Marina, Felicula, caput S. Stephani prothomartyris, caput S. Valentini presbyteri, Crux una de sanctissimo ligno Crucis inaurata, capsula una in medio altaris majoris plena reliquiis. Quæ quidem venerandæ omnes reliquiæ in subterraneo oratore * decenter arcis tribus tumulantur mirandæ pulchritudinis ex marmore eburneo ac egregio artificio insignitis, quæ fideli religione conservatæ ibidem adhuc exstant atque venerantur. Cum laudatus Jacobus Gualla hic, statim ac SS. Sergii et Bacchi corpora Ticini decumbere, asseveravit, subjungat, ibidem etiam asservari SS. Stephani et Valentini capita, esse videtur, cur de Sanctorum nostrorum aliorumque, quos memorat, integris corporibus, quæ Ticini decumbant, non autem de eorumdem dumtaxat partibus, intelligatur.

102 Adhæc Romualdus a S. Maria in Ticino seu Papiæ sacra parte II, pag. 131 sic scribit: Sergius... Nonis Octobris optatam ad martyrii palmam in cælum et ipse commilitoni Baccho sociandus evolavit, atque ob ipsius Sergii memoriam locus, ubi primo corpus ejus conditum fuit tumulo, Sergiopolis ex ejus nomine appellatus est, et ob præclara inibi, quæ patrabat, miracula frequenti Christianorum concursu honoratus; cujus eadem exuvia postea una cum corpore S. Bacchi Ticinum asportatæ in æde S. Felicis, monialium S. Benedicti, multa requiescunt veneratione. Hisce autem verbis videtur et hic scriptor significatum velle, integra SS. Sergii et Bacchi corpora, non autem eorum dumtaxat partes, Ticini seu Papiæ asservari. Ast, si id bini illi scriptores, uti ex dictis contendere videntur, re etiam ipsa contendant, a veritate illos aberrare, ob rationem num. 100 adductam dubitandum non est. Nec est, cur mirum cuiquam accidat, scriptores illos erroris a nobis hic accusari. Quæ enim de Nostrorum aliorumque Sanctorum corporibus Papiæ asservatis memoriæ prodiit Jacobus Gualla, nec ex horum inspectione, nec e probatæ fidei monumentis, sed tantum, uti ex Aloysii de Tallis Novocomensi ad 11 Septembris diem Martyrologio colligo, e populi traditione, errori frequentissime obnoxia, verosimillime didicit, nec sua aliunde Romualdus a S. Maria hausisse videtur.

103 Quod cum ita sit, quis, quæso, quo minus a sæculo x, ob rationem, quæ num. 100, ut jam dixi, data

AUCTORE C. B.

eademque etiam prærogativa Papiensis S. Felicis ecclesia,

E

* oratorio

cui etiam integra eorumdem corpora videntur attribui,

F

ACTORE
C. B.

est, quæque maxime solida apparet, a vero id alienum pronuntiemus, impediendos nos velit? Proximum est, ut de tempore, quo Ticinensium S. Felicis Monialium monasterium SS. Sergii ac Bacchi reliquias possidere incepit, nunc pauca edisseram. Nihil plane, quo id certo determinem, occurrit; verum etsi res ita habeat, illud tamen sacrarum Deo virginum asceterium jam inde ab eo tempore, quo ab Ottone II fuit exstructum, seu jam inde, cum ab anno 966 ad annum usque 985 imperii habenas moderatus is sit, a sæculo decimo sacro illo thesauro fuisse potitum, nequam vero apparet absimile, de eoque hic idecirco agendum duci, maxime cum locus, quo id facerem, opportunior haud occurreret. Ceterum an et quis Sanctis nostris in Ticinensi S. Felicis monasterio cultus ecclesiasticus deferatur, haud comperio; in ecclesiastico tamen, quod ibidem ad 7 Octobris diem recitari solet, Officio commemorationem de iis fieri, in Indice, qui Operi Romualdi a S. Maria supra laudato adjectus est, indicari videtur. Ad aliam modo, quæ sacrarum etiam Sanctorum nostrorum exuviarum partem possidet, ædem sacram progredior.

Andegavensis,
ipsorummet
Sanctorum
nomini dica-
ta.

B 104 Joannes Maan in Sancta et Metropolitana Turonensi Ecclesia, a se illustrata typisque anno 1667 excusa pag. 118 in Engelbaldo, Turonensi archiepiscopo, isthac prodit memoria: Profectus Andegavos anno MCLII Godofridi comitis rogatu sacras beatorum Sergii et Bacchi reliquias, quas ille Hierosolymis afferri jusserat, excepit solemniter ritu die xv Kal. Feb. et in templum, eorum nomini dicatum, intalit perenni cultu celebrandas; quod ne piorum memoria umquam excideret, exceptionis festum diem agi quotannis voluit cum indulgentiarum proventura. Adertantem autem ad rem peragendam opportuni præsules Anselmum, Redonum et Namnetum. Ita laudatus auctor, quidquid autem hic tradit, id ex ipsis Engelbaldi, Turonensis archiepiscopi, qui solemniter, verbis recitatis expositam, peregit, litteris didicit, quas, ut addit, doctissimi Artaltii, canonici Andegavensis et archidiaconi Transligerani, gratia obtinimus ex archivo sancti Sergii Andeg. Fuerant scilicet hæc, ut dubitandum non apparet, Andegavensi SS. Sergii et Bacchi monasterio ab Engelbaldo concessæ, tum ut, a sese in hoc SS. Sergii et Bacchi reliquias,

C rogante, qui hæc Hierosolymis afferri jusserat, Andegavensi comite Godofredo, solemniter fuisse delatas, testatum faceret, tum ut diem, quo id accidit, xv Kal. Feb. seu 18 Januarii festum quotannis habendum, indulgentiis etiam ad pietatem excitandam imperitit, statueret.

ac singulari
hos hodieque
cultu cele-
brans,

105 Verum totine Andegavensi civitati, an soli, quod prope hanc situm est, sæculoque, ut supra docui, septimo fuit exstructum, Sanctorum nostrorum monasterio diem illum festum quotannis haberi Engelbaldus voluit? Id mihi, spectatis, quæ transcripsi, Joannis Maani verbis, dubium apparet, nec, quo dubitationem hanc animo eximam, aliunde quidquam suppetit, licet interim festum illud, si olim forte in tota Andegavensi civitate celebratum fuit, hodie equidem ibidem non amplius celebrari, verosimillimum, ne dicam indubitatum, efficiat Andegavense anno 1624 excusum penesque nos exstans Breviarium, in quo, uti et in præfixo ei Calendario ad 18 Januarii diem Officium, non de SS. Sergio et Baccho, horumve, de qua hic, translatione, sed de S. Petri, qua Romæ primum sedit, Cathedra

recitandum proponitur, addita dumtaxat, quæ de S. Prisca virgine facienda est, commemoratio. Nec, an vel ipsum Andegavense Sanctorum nostrorum monasterium 18 Januarii diem, quem quin olim festum ex Engelbaldi episcopi supra laudati statuto habuerit, dubitandum non est, festum hodieque habere pergat, compertum habeo. Officio interim ritus semiduplicis SS. Sergium et Bacchum, addita dumtaxat de SS. Marcello et Apuleio martyribus commemoratione, in civitate Andegavensi ejusque diocesi ad 7 Octobris diem seu hodie coli, e supra laudato Andegavensi Breviario, uti et ex laudato pariter, quod sibi id præfixum habet, Calendario intelligo; hinc autem, quin iidem Sancti nostri ad hunc diem etiam in Andegavensi monasterio, quod nomini eorum dicatum, sacrisque præterea, ni forte hæc temporum injuria modo perierint, reliquis ditatum est, altioris adhuc ordinis Officio colantur, cultive ecclesiastico officiantur, viæ, ac ne vix quidem, dubitandum, reor.

106 Verum anne pariter, unde sacra Sanctorum nostrorum lipsana ab anno circiter 1132 in dicti Andegavensis monasterii possessionem venisse, appareat, solemniter, qua ab Engelbaldo, Turonensi archiepiscopo, tribus aliis episcopis, Andium nimirum, Redonum et Namnetum, assistentibus, SS. Sergii et Bacchi reliquias in sacrum iis prope Andegavos monasterium fuisse illatas, jam dicto, quem Joannes Maan, ecclesie Turonensis historiographus supra laudatus, assignat, anno 1132 factam esse, pro æque indubitato potest haberi? Engelbaldus, Turonensis archiepiscopus, comite Godofrido rogante, et Andegavos adiit, et sacra ibidem, quæ hujus jussu Hierosolymis erant allata, Sanctorum nostrorum lipsana, ut scriptor ille memorie prodit, dicto anno 1132 transtulit; ut sane tunc, cui Godofredi nomen fuerit, Andegavensis aliquis comes (neque enim de homonymo alterius cujuspiam ditionis comite sermonem esse Maano, verosimile apparet) Andegavensium tractui præfuerit; in suppetit autem in Chronico Chronicorum a Joanne Gualterio comitum Andegavensium catalogo comes nullus, nomine Godofredus, qui Andegavensibus ad annum 1132 præfuerit, occurrit. Quod cum ita sit, fieri facile potest, ut non nemo, an supra memorata, quæ Sanctorum nostrorum lipsana in sacratum eis Andegavis templum ab Engelbaldo fuere illata, solemniter anno 1132 fuerit peracta, in dubium revocet, quod, ille stante epocha, dictam solemniter, comite Andegavensi, cui Godofredi nomen esset, rogante, peractam fuisse, necesse sit.

107 Quod ad me pertinet, cum præfatus, quem Gualterius suppetit, comitum Andegavensium Catalogus contextus sit e regum principumque Gallie, uti ipsemet is scriptor in hujus Opusculi capite indicat, Genealogia, a Gulielmo Paradino anno 1561 typis Lugdunensibus vulgata, hicque auctor, quemadmodum ex Nicero tom. XXXIII Monumentorum pag. 170 intelligo, nullis plane, quæ in hoc Opere adstruit, argumentis probationibusque confirmet, Joanne Maano, qui, quæ verbis supra recitatis scribit, e monumento maxime, uti apparet, authentico hausit, etiam quantum ad ipsum, cui solemniter, de qua hic nobis sermo, innectit, annum 1132 standum puto, utut ita, comitem quempiam Andegavensem, cui Godofredi nomen esset, in vivis etiam tunc adhuc fuisse superstitem, sit necesse. Atque ea vel

ab ipso solemniter hic memorata præstito

E

F

anno circiter 1132

A vel ideo maxime sedet sententia, quod eundem in memorato, quem Gualterius suppeditat, comitum Andegavensium catalogo Godefridus comes, nominis hujus quintus, qui anno 1150 obierit, recenseatur, facileque fieri possit, ut in anno comitis hujus emortuali assignando Gualterius, seu potius, e quo hic sua ex dictis hausit, Paradinus errarit. Jam vero cum id ita sit, nec diu ante præfatam solemnitate Sanctorum lipsana Andegavos videantur fuisse allata, consecrarium est, ut verosimillime ab anno circiter 1152 in dicti Andegavensis monasterii possessionem devenerint.

collegiataque Heiligenstadiensis, Sanctos pro patronis ferme præcipuis

108 Sed de re hac jam satis; institutum prosequamur. Pars quoque e sacris SS. Sergii et Bacchi reliquiis in Heiligenstadiensi, quæ S. Martino, Turonensi archiepiscopo, sacra est, diæcesis Moguntinæ collegiata ecclesia hodieque asservatur, aut certe olim asservata fuit. Liqueat id e Pontificia a Paulo II Papa anno 1469 concessa Bulla, in qua, SS. Sergii et Bacchi corpora in dicta Heiligenstadiensi ecclesia asservari, Pontifex is discrete affirmat, uti quisque comperiet, qui illam Operis nostri tom. III Junii pag. 86 ex parte recitatam hinc proinde non recitandam consuluerit. Ac Sergius et Bacchus, statim atque eorum sacræ eorum, quod sæculo XIII aut XIV ex dicendis factum, Heiligenstadium fuere delatæ, tam celebrem ibidem, ut Papebrochius Operis nostro loco proxime cit. docet, cultum nacti sunt, ut collegiata, quæ in ea urbe, ut jam dixi, S. Martino, Turonensi archiepiscopo, sacra est, ecclesiæ patroni ferme principales æstimarentur. Atque id quidem vero apprimè consonum ideoque videtur, quod in Pontificia, quam proxime laudavi, anni 1469 Bulla, nulla prorsus SS. Aurei et Justini, qui tamen pro patronis ab Heiligenstadiensibus habentur, mentione facta, soli Sancti nostri a Paulo II Papa commemorantur, uti quisque, illa loc. cit. consulta, deprehendet. Adhæc in litteris, eodem die Operis nostri tertio Junii tomo pag. 85 et seqq. recitatis, quas anno 1528 Sulatanensis, Tergestensis, Sagonensis, Serbiensis, Gallipolitanus, Ameliensis, Acerensis, Syriensis, Demitensis et Senongensis episcopi Avenione dederunt, Sergius et Bacchus is accensetur Sanctis, quorum festis Heiligenstadiensem S. Martini ecclesiam fideles ut frequentent, propositis, quas in præfatis Litteris exprimunt, indulgentiis excitant dicti episcopi.

B 409 Accedunt præterea duorum archiepiscoporum Moguntinorum bina diplomata, in quorum priori quidem, quod anno 1461 a Diethero fuit concessum, Sergius et Bacchus Sanctis Heiligenstadiensis ecclesiæ patronis annumerantur, eorundemque festa iis, quæ publica, apertis valvis æreque campana signo dato, divinatorum Officiorum recitatione, latique ab episcopo conciliove Moguntino provinciali interdicti cessatione celebrari possunt; in posteriori vero, quod anno 1499 Bertholdus, Moguntinus itidem archiepiscopus, impertit, Sergius et Bacchus iterum comparent, eodemque modo, quo in diplomate proxime memorato, eorum aliorumque, quos nominat, Sanctorum festa celebrari posse conceditur, privilegio dumtaxat ad plura festa extenso. Verum unde et quando sacra SS. Sergii et Bacchi lipsana sibi acquisivit Heiligenstadiensis ecclesia? Fuisse illa belli sacri, seu expeditionum, a Christianis in Terram Sanctam susceptarum, occasione e Syria in Europam translata, itaque tandem ad præ-

habens, a sæculo XIII aut XIV fuit gavisata.

C fatam S. Martini Heiligstadiensem ecclesiam sæculo XIII aut XIV pervenisse Papebrochio nostro, uti Operis nostri loco supra cit. ipsemet manifestat, est visum. Et sane, cum plurimæ aliæ aliorum Sanctorum reliquiæ eadem occasione in Europam fuerint delatæ; ita ei haud immerito visum esse, persuasum mihi habeo. Uno porro fortassis post tempus, quo primum Heiligenstadiensis S. Martini ecclesia sacri illius thesauri partem fuerat adeptæ, sæculo circiter elapso, eadem frui prærogativa metropolitana Pragensi in Bohemia ecclesiæ fuit concessum.

110 Carolus IV imperator et Bohemiæ rex sacras variorum Sanctorum magno numero reliquias, quas undequaque summo studio acquisierat, dictæ metropolitana Pragensi ecclesiæ, S. Vito sacræ, diversis regni sui annis donavit, ut Pessina in Phosphoro Pragensi e pag. 599, variis in medium adductis probatæ omnino fidei documentis, docet. Ac anno quidem 1534, quo piæ isti liberalitati datum fuit initium, plurimas fuit largitus; hæc autem inter locum obtinere et sacra SS. Sergii et Bacchi lipsana. Liqueat id ex ipsis, quas Pessina Operis citati p. 455 et quinque sequentibus recitat, litteris, a Carolo ad universos Bohemiæ regni status Moguntia dicto anno 1534, quarta Januarii die datis. In his enim laudatus imperator sacris reliquiis, quas, e variis a se aditis locis sacris acquisitas, ecclesiæ Pragensi donat, sacra Sanctorum nostrorum lipsana hunc in modum accenset: Ab inde (Ab Ersheimensi nempe diæcesis Argentinensis monasterio) in monasterium Weissenburg Spirensis diæcesis, fundationis Daguberti imp., venientes obtinimus medietatem corporum Sergii et Bacchi MM. beatorum. Atque ita modo compertum habemus, non tantum Pragensem ecclesiam tandem etiam Sanctorum nostrorum lipsana fuisse adeptam, sed etiam unde et quandom ea fuerint accepta. Verum unde sacra illa pignora ad Weissenburgense, e quo acquisita a Carolo imperatore fuerunt, monasterium devenerant? Uti quæ Heiligenstadiensis, de qua supra, ecclesia possidet, delatæ ad eam e Syria, ut docui, sacrarum expeditionum occasione videntur, ita etiam, quæ Carolus imperator e Weissenburgensi monasterio obtinuit, delatæ ad hoc eadem occasione eademque e regione fuisse existimo.

111 Porro Carolus IV imperator, qui, quemadmodum jam vidimus, sacra pignora quam plurima, undequaque acquisita, metropolitana Pragensi ecclesiæ impertit, diem quoque festum, quo quotannis celebratur, qua Pragam illa allata fuerunt, memoria recoleretur, institutum curavit, fuitque solemnitati huic secundus Januarii dies præstitutus. Ita apud Pessinam iterum Operis laudati pag. 449 docet metropolitana Pragensis ecclesiæ Breviarium simul et Martyrologium, uti etiam, quod in museo nostro asservatur, Pragense Calendarium, ad Bollandum nostrum anno 1647 a P. Theodoro Moreto submissum. Nec tantum illud ex his disco, verum etiam, reliquias, quas Carolus imperator Pragensi ecclesiæ donavit, auro argentoque et gemmis a religiosissimo hoc principe pretiosissime fuisse ornatas. Et qui quidem nominatim sacra Sanctorum nostrorum lipsana ornata ab eo fuerint, fas est colligere e duobus reliquiariis, quæ in cathedrali seu metropolitana Pragensi ecclesia asservantur, syllabis, apud Pessinam in Opere plus semel jam cit. exstantibus. In altero enim, qui anno 1568

AUCTORE C. B.

Anno porro 1534 Sergii quoque et Bacchi insignes reliquias obtinuit,

E

F

atque eas, quibus Carolus IV imperator argentea etiam ornamenta addidit,

notatur

ACTORE
C. B.

notatur confectus, pag. 472 sequentia hæc leguntur : Sergii et Bacchi MM. argen. deaurat. cum imaginibus; in altero autem, qui, cum anno 1420 Feria 4 post festum S. Jacobi hæreticorum Wicleffistarum metu sacræ Pragenses reliquiæ e Pragensi S. Viti ecclesia partim Zitaviam, partim Carlsteinam fuere delatæ, conscriptus signatur, reliquiasque, quæ ad posteriorem hunc locum deportatæ tunc fuerunt, complectitur, pag. 479 isthæc occurrunt : Sepulchrum SS. Sergii et Bacchi circumdatum argenteis et deauratis imaginibus.

hodieque conseruat Pragensis ecclesia,

112 At vero, quæ capsæ, sacra Sanctorum nostrorum lipsana continenti, confecta ex argento deaurato, uti e duorum, quos dixi, Syllaborum verbis jam recitatis colligendum apparet, ornamenta Carolus imperator adiecit, ea postmodum eidem capsæ temporum injuria fuere detracta. Pessina Operis jam sæpius citati pag. 478 sic scribit : Ex quo (reliquiarum, ad arcem Carlsteinensem metu hæreticorum, ut jam dixi, anno 1420 Feria 4 post festum S. Jacobi translatarum, thesauro)..... quidquid in auro, argento, gemmis et lapidibus pretiosis fuit, Sigismundus imp. anno MCDXX die XXIX Julii abstulit, et in stipendia militaria præsentemque belli necessitatem convertit; in reliquiarum autem et clenodiorum (adi jam sæpius laudatum Pessinam pag. 498) ecclesiæ cathedralis Pragensis Catalogo, anno 1557 confecto, sacra SS. Sergii et Bacchi lipsana in plumbea dumtaxat cistula asservata fuisse, indicatur. Quare dubitandum non apparet, quin Sigismundus imperator Sanctorum nostrorum, non secus atque aliorum, sacris exuviis, in arce Carlsteinensi asservatis, argentea, quibus eas Carolus imperator condecorarat, ornamenta anno 1420 vigesima nona Julii die, belli necessitate urgente, detraxerit atque in militum stipendia converterit. Verum etsi id ita sit, non propterea tamen quidquam de sua in sacris istis pignoribus asservandis cura remisisse videtur Metropolitana Pragensis ecclesia, hincque verosimillime factum est, ut ea hodieque possideat, aut certe anno 1675 adhuc possederit, uti fidem facit reliquiarum in cathedrali Pragensi asservatarum catalogus, a Pessina sæpissime laudato ex oculari illarum inspectione tunc confectus, atque ab eo in Opus, pluries modo citatum, illatus, in quo pag. 319 legitur : SS. Sergii et Bacchi medietas corpor. obtenta a Car. in monast. Weissenburg. Spirens. diæc. MCCCLIV.

nec, quo minus id credatur, officit, quod de inventis apud Soriam Sanctorum ossibus narratur.

115 Verum anne etiam, uti hisce verbis declaratur, medietatem seu mediam partem corporis tam Bacchi quam Sergii ecclesia isthæc possidet, obtinuit e Weissenburgensi canobio Carolus IV imperator? Cum Catalogus mox dictus, in quo sacrorum corporum et Bacchi et Sergii notabilis adeo pars in Pragensi ecclesia asservari dicitur, a Pessina, oculari ex dictis inspectione præmissa, fuerit confectus, scriptori huic id tradenti fidem indubitanter denegare non ausim, nedum Carolo imperatori, mediam sese eorumdem corporum partem e Weissenburgensi monasterio acquisisse, in literis supra laudatis asseveranti. Scrupulum interim movent, quæ Sanctorum nostrorum reliquiis ditatæ pariter sunt, ecclesiæ aliæ jam recensitæ, ac maxime patriarchalis Venetæ, quæ potiore corporum SS. Sergii et Bacchi partem sibi diserte (adi num. 100) adscribit. Verum etsi id ita sit, non est tamen, cur quisquam hic obijciat Lupum de Morales, equitem Jacobæum, qui,

anno 1470 apud Soriam, diæcesis Ozomensis in Hispania urbem, quatuor hominum ossa in capsâ lapidea, addita, qua SS. Sergii, Bacchi, Marcelli et Apuleii esse, indicabatur, epigraphæ, fuisse inventa, edito hac de re Hispanico idiomate libello memoriæ prodit. Præterquam enim, quod verba Lupi Hispanica, Latine ad hunc diem a Tamaio (adi jam datam hodie de SS. Marcello et Apuleio num. 21 et seqq. Syllogen) in Martyrologio Hispanico reddita, nulla ratione, ut SS. Sergii et Bacchi duorumque aliorum, Marcelli nempe et Apuleii, corpora integra aut etiam majori ex parte apud Soriam fuerint reperta, exigere videantur, laudati Lupi de Morales Opus penes nos non exstat, hincque, an quæ in hujus commendationem Tamaius loco cit. profert, veritati undequaque consonent, definire non possumus. Adhæc, si Lupus, integra Sanctorum nostrorum corpora apud Soriam fuisse inventa, re etiam vera assereret, necesse foret, vel hinc fidem ejus quam maxime vacillare, cum sacra Sanctorum nostrorum corpora integra nusquam haberi, ex jam supra dictis satis constet.

114 Porro Lupus de Morales per verba, quæ citatò Sylloges præxime laudatæ loco recitata jam sunt, non tantum docet, Sanctorum nostrorum ossa prope Soriam fuisse inventa, verum etiam illos a sæculo XV, quo id accidit, peculiarem cultum, quem patrata ad eorumdem invocacionem miracula etiam auferunt, ibidem nactus fuisse; quod in dubium revocandum, non æstimans ad loca sacra, quæ quondam circiter Sanctos colere sacræve eorum possidere exuviis inceperint, definire haud quo, jam venio. Gelenius de Colonia Agrippinensis Magnitudine syntagmate 19, § 2 sacris reliquiis, quas ecclesiæ parochialis, S. Martini Minoris dicta, Colonia possidet, duas Sanctorum costas, alteram Sergii, alteram Bacchi accenset; licet autem, quo circiter tempore sacra hæc pignora Colonia fuerint advecta, non edicat, Sanctos tamen ibidem et frequentibus miraculis inclaruisse, et summa apud populum in veneratione ætate sua fuisse, non obscure docet. Verba, quibus id facit, et quibus præterea, Colonia quondam sacellum, S. Sergio sacrum, exstitisse tradit, hæc transcribo. Sic habent : Per has sacras costas (SS. Sergii nimirum et Bacchi) Colonia frequentata miracula, præsertim in tabe longa deficientibus, qui vires horum Sanctorum invocacione persæpe receperunt, publice habitis sermonibus persæpe disserentem audivimus illustrem theologum hujus ecclesiæ pastorem Adolphum Schulckenium, vicarium in spiritualibus generalem Coloniensem, B. M. V. in Gradibus præpositum et canonicum presb. metropolitanum; cujus assertionibus congruit antiquissimus bibliothecæ meæ MStus in conscriptione sacelli Sergiani, olim apud vetustam portam Rhenanam siti, quod destructum est anno MDLXIIII autoritate superiorum, translatis sacris et omni suppellectile in hanc capaciorem basilicam parochialem.

115 Nec Roma, quæ plurimas, imo innumeras propemodum, sacras reliquias possidet, SS. Sergii et Bacchi lipsanis penitus destituitur. Præter ædem sacram seu oratorium, quod Sanctis nostris, ut num. 95 docui, verosimillime jam inde a sæculo sexto Romæ fuit exstructum, quatuor adhuc alia, quæ ibidem hi nomini suo dedicata habent aut certe olim habuerunt, loca sacra a Florivante Martinello in Roma ex ethnica

E
Hi interim ibidem, aliisque, quæ hic

F

recensentur, locis sacris peculiari cultu

sacra

A *sacra recensentur, nimirum ecclesia apud arcum Septimii Severi, monasterium, post formam aquæ ductus patriarchii Lateranensis situm atque ab Anastasio bibliothecario in S. Paschalis primi Papæ Vita apud nos ad 14 Maii diem num. 11 memoratum, oratorium in Callinico, ac tandem Ruthenicum SS. Sergii et Bacchi ad Montes collegium. Atque hoc, unde præcipue hic memorandum venit, sacrarum etiam SS. Sergii et Bacchi reliquiarum partem possidet. Ita e Piazzæ, qui tamen, unde et quondam hanc illud acceperit, non edicit, Hemerologio sacro ad hunc diem intelligo, uti etiam eorum hodie festum celebrari non modo in dicti collegii ecclesia, sed et in ecclesia S. Mariæ Montis cæli, itemque in altera, S. Adriano sacra, in qua præterea altare nomini suo dedicatum habent. Ceterum Sanctorum nostrorum, de quibus Evangelium hodie recitandum in valde antiquo Evangeliorum capitulari Vaticano 45 designari, e Dominico Georgio in hodiernis suis ad Adonis Martyrologium Annotationibus disco, pretiosa pignora etiam possident, eademque ac Sanctos venerantur alia adhuc loca sacra nonnulla.*

B *aut gaudent aut olim fuerunt gavis.*

116 Verum hæc, quod minus, quam jam recensita, celebra sint, una cum nonnullis aliis, quæ sacra quidem Sanctorum nostrorum lipsana possidisse feruntur, et tamen, an vere isthæc unquam possederint, in dubium revocari potest, brevitatis causa præterea, solumque supra enumeratis adhuc addo Parisiensem in via S. Jacobi Benedictinorum ecclesiam, SS. Sergii et Baccho, uti in concinnatis a se Sanctorum Vitæ Bailletus ad hunc diem docet, olim dedicatam, et Constantinopolitanam, aut, si ob mox dicenda mavis, Calchedonense, quod Ρουφιανῶν Græcis dicitur, suburbium. In duorum horum locorum priori Sancti nostri, tamquam patroni antiqui, uti idem Bailletus loco cit. etiam docet, hodieque coluntur, sacræque præterea eorum exuvia, uti e variis variorum annorum spiritualibus Parisiensis ecclesiæ Diariis disco, sub altari principe asserantur; quod autem ad duorum dictorum locorum posteriorem, qui, quemadmodum apud Cangium in Constantinopoli Christiana lib. iv, § 15 est videre, trans mare in Asia prope Calchedonem situs est, spectat, in Ms. Græco Synaxario et Menæis Mss. Mediolanensibus et Taurinensibus ita ad 27 Maii diem notatur: Μνημὴ τῶν ἁγίων Σεργίου καὶ Βάχχου πέραν ἐν Ρουφιανῶν, Commemoratio sanctorum Sergii et Bacchi trans mare in Rufinianis; ut sane, quin etiam Sancti nostri cultu ecclesiastico in præfato seu Calchedonensi seu Constantinopolitano suburbio aut gaudeant, aut olim saltem fuerint gavis, dubitandum non sit. At vero sacra eorum lipsana ibidem etiam asservari, nusquam notatum invenio. Adhæc cum Cangius loco cit. duas vides sacras, alteram SS. Petro et Paulo, alteram S. Hypatio dicatam, quæ in Rufinianis exsisterint, recenseat, pluresque forte alias suburbium illud fuerit complexum, fuerint in iis omnibus, aut, si res secus habet, in quam aut in quibusnam ex iisdem Sergio et Baccho honor, Sanctis proprius, fuerit delatus, nullo modo, deficientibus ad id necessariis documentis, definire queo.

VITA,

Auctore anonymo.

E codice nostro Ms. membrananeo, signato Q. Ms. 7, cum duobus aliis nostris Mss. itidem membranaceis codicibus et editione Mombritii collato.

CAPUT I.

Ad Maximianum imperatorem tamquam Christiani deferuntur Sergius et Bacchus, tales deprehensi ludibrio ab eo habentur, ad Antiochum ducem morte etiam, ni diis sacrificent, afficiendi mittuntur, custodiæque ab hoc includuntur.

Imperante Maximiano a tyranno, multus error hominum genus possederat; lapides enim et ligna, hominum adventiones, adorabant, et de obscenis sacrificiis degustabant. Qui autem sacrificare nolebant, penis atque suppliciis vehementer afflicti deservire dæmonibus compellebantur. Erat igitur edictum per singulas civitates in foro propositum cum severissima comminatione *b*. Polluebatur itaque ætheris puritas de diabolico ararum nitore * et tenebræ diabolici erroris opportuna conversatio hominibus putabatur. Tunc itaque veluti quædam stella terrestres erga confessionem fidei Salvatoris Domini nostri Jesu Christi Sergius et Bacchus pollebant in palatio *c* honorabilesque erant apud Maximianum imperatorem. Beatus quidem Sergius erat primicerius et princeps scholæ gentilium, amicus imperatoris et multam apud eum habens fiduciam, ut etiam velociter postulationibus ejus annueret *d*.

Qua de re Antiochus quandam familiarem habens Sergium * poposcit ab imperatore, quod dux fuerat *e* Augusto-Euphratarum provinciæ *f*; beatus vero Bacchus ejusdem et ipse scholæ gentilium erat secundicerius. Qui enim unanimes erant in Christi charitate, oportune et in seculari militia non separabantur ab alterutro *, non quidem affectu naturæ, sed vinculo fidei connexi cantantes semper et dicentes: Ecce, quam bonum et quam jocundum habitare fratres in unum *g*. Erant igitur ingeniosi et felices Dei Milites, et Scripturas, a Deo inspiratas *, ad perfectum instituti ad erroris diabolici destructionem, et in præliis ad plenum exercitati ad barbarorum peremptionem. Invidia ergo maligni

Sergius et Bacchus gratia et auctoritate in palatio

a

b

* nidore

F

c

d

plurimum valentes, ab invidis

* al. Sergius

e

f

* ab alterutro

g

* al. Scripturis, a Deo inspiratis

maligni

ACTORE
ANONYMO.

maligni et iniqui dæmonis quidam de eadem, quæ appellatur Gentilium, schola stimulatî videntes eos eleganter in atriis regalibus conversari atque in militia proficere; multamque apud imperatorem fiduciam habere, aliter non valentes laboris sui insidias eis innectere, accusaverunt apud imperatorem; quod fuissent Christiani.

apud Max-
imianum
imperatorem
tamquam
Christiani
accusantur,

5 Observantes namque, tempus, quando imperatori idem beatus Sergius et Bachus non assistebant, singulariter eum invenientes dixerunt: Immortali quidem tuo fastigio multum est studium erga venerabilium magnorumque deorum nostrorum religionem; quapropter ubique et in omnibus locis scripta vestra pervenerunt; in quibus præcepistis, qui noluerint venerari eos atque adorare, obnoxii immaculati edicti vestri innumeris suppliciis consumerentur. Quare ergo tantam fiduciam habentes erga aternitatis vestræ potentiam Sergius et Bachus, primicerii scholæ nostræ, qui Christum, quem, utpote malefactorem, qui vocantur Judæi, crucifigentes occiderunt, ipsum venerantur et adorant, multosque alios persuadentes subtrahunt a deorum cultura, atque ad suam religionem inducunt. Audiens hæc imperator et non eis credens dixit: Non arbitror, veritatem vos dicere, quia Sergius et Bachus erga Dei honorem et religionem non sunt devoti.

ab eoque, ac-
cusationis ve-
ritate, ex eo
* sinceri
* al. cultura

* al. ignoran-
tes

4 Dum ergo erga eos immaculatam caritatem habeam, quam adipisci non promererentur, nisi devoti atque sinceres * existerent; sin autem, ut vos perhibetis, illius curæ * sunt, comprehendentur. Convocans namque eos, ignorans *, quid dictum sit, vadam una cum eis ad sacrarium magni Jovis, et si quidem sacrificaverint, vobis ipsis ad sustinendam pro tali calumnia periculi causam adscribitis; sin autem noluerint sacrificare, dignum impietati eorum supplicium sustinebunt. Dii enim satellites imperii mei impios et ingratos nolunt. Respondentes accusatores dixerunt imperatori: Nos amore et affectu deorum permoti, quod de eis audivimus, suggestimus tuo immortalî fastigio; tuæ autem erit intemperatæ sapientiæ, istorum comprehendere impietatem. Continuo ergo convocavit eos imperator; ingressi namque fuerant cum consuetis satellitum obsequiis, et accipiens eos, ingressus est et sacrificavit cum officiis, ac de sacrificiis degustantes * circumspexit, et non vidit beatos Sergium et Bachum.

C
* al. degustans

quod et tem-
plum Jovis
ingredi

* al. foris

5 Neque enim ingressi fuerant in templum, impium et illicitum æstimantes videre sacrificantes ac de inmundis sacrificiis degustantes: stabant vero foras *, et orabant quasi ex uno ore dicentes: Rex regum et Dominus dominantium, qui lucem inaccessibilem habitas, in lumina oculos cordis eorum, qui in tenebris ignorantia incedunt, qui immutaverunt gloriam tuam incorruptibilis Dei in similitudinem corruptibilium hominum, et volatilium et quadrupedum et serpentium, et deserviunt creaturæ magis, quam tibi Creatori; converte eos, ut te cognoscant solum verum Deum, et Filium tuum unigenitum Dominum nostrum Jeshum Christum, qui propter nos nostramque salutem passus est et resurrexit, quatenus nos eriperet de maledicto legis et liberaret de vanorum idolorum errore: nos vero intemperatos atque immaculatos, Deus, custodi in via testimoniorum tuorum, ut secundum mandata tua converse-

mur. Dumque adhuc oratio in ore eorum esset, mittens imperator quosdam de adstantibus sibi satellitibus jussit eos in templum introduci.

6 Ingredientibus dixit: Sicut video, in multa mansuetudine mea atque humanitate confidentes, qua protegente vos dii providerunt, insuper et contempnere vultis edictum imperiale, transgressores facti deorumque inimici. h Sed non sustineam, si probantur, quæ de vobis dicta sunt. Accedentes ergo ad aram Jovis magni sacrificate, et de mysticis sacrificiis degustate, quemadmodum et ceteri. Respondentes autem fortissimi milites Christi et martyres Sergius et Bachus dixerunt: Nos, imperator, ferrenam quidem corporalis militiae servitium tibi debemus exsolvere; habemus autem regem verum, æternum in cælis Jeshum Christum, Filium Dei, cui animas nostras devovimus, qui est spes nostra et salutis refugium. Huic per singulos dies offerimus sanctum vivumque sacrificium, atque rationabilem culturam; lapidibus autem et lignis non sacrificamus, neque adoramus. Dii namque vestri aures quidem habent, orationem autem hominum non audiunt. Similiter nares habent; sacrificium autem, quod eis offertur, non odorantur; et hos * habentes non locuntur, manus habentes non contractant, pedes habentes non ambulant. Similes illis fiant, qui faciunt ea, et omnes, qui confidunt in eis.

et diis sacri-
ficare nollent,
deprehensa

h

E
* al. os

7 Indignatus itaque imperator mutavit vultum suum, et jussit confestim zonas eorum incidere, et exutos clamidibus et quæque erant milicie vestes, simul et torques aureas de cervicibus eorum auferri, et induit eos colubilia * muliebria, et ita per mediam civitatem usque ad palatium pertrahi gravissimas in cervicibus catenas portantes. Cumque Sancti Dei traherentur per medium forum, cantantes simul dicebant: Si ambulaverimus in medio umbræ mortis, non timebimus mala, quoniam tu nobiscum es; et verbum illud Apostolicum: Quatenus abnegantes omnem impietatem et secularem cupiditatem et exuto veteris hominis habitu, nudi in fide exulemus in te, Domine, quia induisti nos vestimento salutis, et tunica lætitiæ circumdedisti nos. Sicut sponsam adornasti nos muliebribus stolis, conjunge nos tibi per confessionem. Tu, Domine, mandasti nobis dicens: Ante reges et præsidés ducemini propter me, et cum tradiderint vos, nolite solliciti esse, quomodo aut quid loquamini; dabitur enim vobis in illa hora, quid loquamini: non enim vos estis loquentes, sed Spiritus Patris vestri, qui in vobis loquitur k.

colubis mulie-
ribus induti
per civitatem
circumdaci
jubentur.
* al. colubia.

i

F

k

8 Exurge, Christe, adjuva nos, et expugna inpu gnantes, conforta nostras animas, ut non moveamur, et impii dicant: Ubi est Deus eorum? Quando autem venerunt ad palatium, vocavit Sanctos imperator et dixit: Sceleratissimi omnium hominum, putatis, quia in mea confidentes amicitia, quam circa vos habui, famulos putans esse deorum, respondetis ea, quæ non licet, imperatori? Quare et deos blasphematis, per quos magna pace perfruitur hominum genus? Non scitis, quia, quem vos colitis Christum, fabri filius fuit, et antequam nuptiæ legitimæ fierent, adulterio facto mater eum procreavit? Quem et crucifixerunt Judæi, quia discordias inter eos et seditiones immisit, magicis artibus decipiens eos, et se dicens esse Deum;

manentesque
nihilominus,
hoc facto,

A Deum; maximum autem deorum nostrorum genus ex legitimis procreatum nuptiis Jovis. Magni dii Jupiter atque Saturnus venerabiliter nominantur ex conjunctione beatae Junonis *l*. Puto autem, quia et theoricis atque maximis duodecim Athlos audistis *m*.

l
m
in fidei confessione constantes

9 Respondentes autem fortissimi Christi Milites dixerunt: Erras, imperator; hæc enim fabulæ sunt decipientes simpliciorum hominum aures, et ad perditionem hortantes eos. Quem autem tu dicis adulterio facto fabri fuisse filium, ipse est filium Dei veri, qui cum eo et per eum omnia fecit, caelos extendit, terram fundavit, abissum et mare magnum harena solutum frænavit, astrorum multitudine cælum ornavit, solem ad lucendum diei creavit et lunam ad solatium noctis condidit, et separavit inter tenebras et lucem, mensuram diei posuit et finem noctis. Omnia ex eo, quod non est, ut sint, deduxit. Nam omnia in sapientia, sicut Deus, fecit. In ultimis autem diebus propter hominum salutem in terra natus est, non ex voluntate hominis, nec ex voluptate carnis, sed ex Spiritu Sancto et puella semper Virgine. Et conversatus est cum hominibus, docens nos reverti a vanis idolis istis et ipsum cognoscere atque patrem ejus Deum verum.

ad Antiochum ducem,

10 Et si secundum carnem Judæi occiderunt Christum, sed et inferos expoliavit, et tertia surrexit die virtutis suæ deitate, et legem incorruptibilitatis posuit atque mortuorum resurrectionem. Hæc audiens imperator plenus furore factus est, et eorum jussit accusatores in eorum loco taxari militiæ, et ad eos dixit: Antiocho duci transmitto vos, maledicti, quia propter amicitiam atque fiduciam, quam habetis a me vobis datam, et ad hanc eum dignitatem duxistis; ut sciatis, ex quo cecidistis honore, et quo minimo judicio ultimum habetis sufferre supplicium propter blasphemiam, quam ad deos ausi fuistis facere *n*. Hæc dixit et transmisit eos ad Antiochum ducem, et jussit gravibus catenis eos, omne corpus ligatos, ad partes Orientis per singularum civitatum officia *o* duci.

n
o
data etiam ad hunc epistola mittuntur.

11 Scripsit autem et epistolam talem: Imperator Maximianus pius ac triumphator Antiocho duci salutem. Deorum maxima providentia omnes quidem homines, præsertim autem custodes imperii mei non vult impios, atque alienos familiaritatis eorum esse, ideoque sua conscientia convictos Sergium atque Bacchum impia Christianorum esse religionis, ultimis judicavi obnoxios esse supplicii; quos imperialium judiciorum quæstiones non esse dignos existimantes ad tuam strenuitatem direximus, ut, si quidem penituerit, et ante diis sacrificaverint, donata eis venia, sine tormentis ad nos iterum transmittas. Mox enim militiæ recipiant dignitatem, et meliorem, quam antea nunc habuerint. Sin autem hæc facere minime voluerint, sed in sua impietate permanserint, eos non differas subjicere legum severitati, et longas vitæ spes eis incide. Bene valeas *p*. Qui vero susceperunt eos, ipsa die sera facta, ad duodecimum milliarium de civitate manserunt in stabulo cum magna tuicione atque custodia.

p
In itinere ab angelo, sibi apparente, in pugnam animantur,

12 Circa mediam noctem venit angelus Domini et dixit eis: Confidite et pugnat contra diaboli spiritum, sicut fortissimi milites atque athlete, ut dum perluctantes eum ponatis sub pedibus vestris, et dum veneritis visuri regem

gloriæ Christum, vobis occurramus cum exercitus angelorum multitudine, laudem cantantes victoriæ, portantes vobis palmas perfectæ fidei, atque confessionis coronas. Aurora autem facta, cum omni lætitia gaudentes ambulabant in via. Erant autem cum eis ex servis eorum quidam, qui amore pietatis Christi et corporalium dominorum nec in talibus necessitatibus eos relinquere voluerunt; qui narrantes se invicem audierunt propter adventum angeli, quem in nocte viderunt. Ambulantes autem psallebant simul et orabant tamquam ab uno ore sic ambo dicentes: In via testimoniorum tuorum delectati sumus, sicut in omnibus divitiis, et mandatis tuis exercebimur et consideravimus vias tuas. In tuis justificationibus meditabitur, Christe, redde servis tuis, ut vivamus, et custodiamus verba tua.

ACTORE
ANONYMO.

15 Sic autem secundum imperatoris præceptum per singula officia civitatem *q* cum omni transmittentur custodia ad propositam eis martyrii viam Christi Milites usque quo adducti sunt ad Augusto-Euphatesiam provinciam ad milites, qui sunt juxta Saracenorum gentem in castro, nomine Barbalisso *r*, in quo sedem habebat Antiochus; cui tradiderunt eos circa horam nonam cum imperatoris epistola. Surrexit autem a sede sua Antiochus, et in purpura suæ chlamidis suscepit litteras imperatoris, quas intra se tacite legit; et vocavit commentariensem *s* officii sui et dixit ei: Suscipe legatos homines, et eos in militari depone custodia sine aliqua consueta molestia. Nam in pluribus cippi percussis pedes eorum mitte *t*; postera autem die adhuc eos ad iudicium, ut audiam secundum leges eos. Commentariensis autem, sicut ei præceptum est, suscepit et misit eos in cippo.

adductique ad Antiochum in custodiam ab eo conjiciuntur.

q
r
E
s
t

14 Sero autem facto, psallebant simul atque orabant tamquam ab uno ore dicentes ambo: Tu, Domine, confregisti capita draconis magni, tu siccasti fluvios, tu erupisti fontes, atque torrentes, tu fecisti terminos orbis terræ; respice in nos, Domine Deus noster, quoniam inimicus obpropriavit nos propter nomen tuum. Noli trahere animas hominum confidentium te his, qui plus quam feres, sunt inmansueti. Animas pauperum ne obliviscaris in finem. Respice in testamentum tuum, quia impleti sunt, qui obsecrati sunt terres domorum iniquitatum *u*. Non revertamur turpiter miseri facti, ut nos pauperes laudemus nomen tuum.

in qua, dum divinum implorant auxilium,

F
u
angelica iterum sibi oblata apparitione recreantur. * al. obliviscere

18 Non oblivisceris * voces supplicantium te, quoniam superbia eorum, qui te oderunt, semper ascendit ad te; et gratis oderunt nos homines, sed tu, Domine, adjuva nos et libera nos propter nomen tuum. Quando autem hæc Sancti dicentes tacuerunt, supervenit angelus Domini et dixit eis: Confidite et state fortiter in fide et confessione, quoniam Dominus noster Jesus Christus vobiscum est. Surrexerunt autem de somno et narraverunt suis famulis angeli revelationem et acceperunt confidentiam. Psallebant autem hæc dicentes: Ad Dominum, dum tribularemur, clamavimus, et exaudivit nos de monte Sancto suo. Nos dormivimus et somnum cepimus, et resurreximus, quoniam Dominus suscepit nos. Non timebimus milia populi circumdantis nos. Exurge, Domine, salvos nos fac, Deus noster, quoniam tu es salus, et super sperantes in te benedictio tua.

ANNOTATA

ACTORE
ANONYMO.]

ANNOTATA.

a Maximiniani nomen pro Maximini fortassis hic ponitur. Adi Commentarium prævium num. 22, 45 et seq.

b Generalem persecutionem, tum hæc, tum alia nonnulla sequentia denotant.

c Sergio et Baccho in Mombritiana Actorum editione hic adiunguntur Marcus et Apuleius; sed verosimillime, ne dicam indubie, perperam. Videsis Commentarium prævium num. 13.

d Per Gentilium scholam, seu per gentilis vocabulum quid hic significetur, Commentarii prævii § 5 exposui, ubi etiam edivi, quid de militari Sanctorum conditione, munisque, quibus in militia functi fuerint, potestate seu gratia, qua apud imperatorem valuerint, aliisque nonnullis sentiendum autumem.

e In codice nostro, signato Q. Ms. 6, habetur: Qua de re Antiochum quemdam familiarem habens Sergius poposcit ab imperatore, ut dux fieret; hæc autem lectio tum nostra, tum etiam B Mombritiana, quæ nostra vix non deterior adhuc est, præstat.

f Syria, amplissima in Asia sitæ regionis, provincia hæc est, de qua videsis, quæ Comment. prævii num. 27 et tribus seq. edocui. Porro non Augustæ Euphratesiæ seu Euphratarum, sed Orientis dux a Maximiano creatus fuisse Antiochus in Actis Græcis, a Metaphraste adornatis, dicitur; verum, qui Orientis, simul et Augustæ Euphratesiæ dux erat? Adi iterum Comment. præv. num. 26.

g Psalmo 152, v. 1.

h In codice nostro signato P. Ms. 20 legitur: Ut videtur mihi, nimia amicitia mea et benignitate confidentes regalia vultis decreta contemnere, ut deos deseratis immortales, qui, curam vestri gerentes, hujus vobis muneris gratiam contulerunt.

i Ad Titum cap. 2, v. 12 habetur: Erudiens nos, ut abnegantes impietatem et sæcularia desideria, sobrie et juste et pie vivamus in hoc sæculo.

k Matthæi 10, v. 19 et 20.

l Codex noster, signatus P. Ms. 20 habet: Deorum vero nostrorum genus de legitimis nuptiis magni Jovis derivatur, qui et colendus nominatur, complexu et commixtione beatæ Junonis; quæ lectio etsi forte minus, quam hæc nostra, primariæ lectioni Græcæ consona, spectata tamen sola rei veritate, præstare videtur; neque enim Jupiter et Saturnus, uti isthac indicari videtur, e Junone prognati sunt; sed Jupiter e Junone aliisque mulieribus multos, quos Deos appellare ethnicis placuit, procreavit.

m Duodecim præcipuos, qui Græcè δώδεκα vocantur, Herculi affectos labores designari hic puto. Nec in hac opinione falsum me esse, ostendit iterum codex noster, signatus P. Ms. 20, in quo legitur: Existimo autem, quoniam et heroica et maxima illa duodecim certamina de Jovis genere dei Herculis audita accepistis. Atque ex hoc etiam dicti codicis loco existimo, labores illos duodecim, quos, qui volet, apud Lucretium lib. v, v. 22 et seqq., Ovidium Metamorphoseos lib. ix, v. 182 et seqq. aliosque enumeratas inveniet, in codice nostro Q. Ms. 7 non Theoricos, sed heroicos potius fuisse nominandos.

n Ratiocinia omnia, quæ hic Sanctis et Maximiano affinguntur, quamdamque concertationis speciem præferunt, pro arbitrio ab Actorum auctore videntur conficta, horumque proinde auctoritati ac fidei non parum detrahunt. Adi iterum Commentarium prævium num. 22.

o In Actis Martyrum aliisque antiquioribus monumentis per officium præsidis apparituram et per officiales ipsos apparitores intelligere debes. Ita ad 27 Martii in suis ad Martyrologium Romanum Annotationibus Baronius, ea etiam ibidem adjungens, e quibus intelligitur, et ad officium seu judicum seu civitatum etiam spectasse, qui a carnificibus erant diversi, lictores, sic dictos, quod officium ligandi haberent, et apparitores infimæ militiæ milites, judicibus seu magistratibus servientes, quibus nec ad altiorem militiam aspirare liceret, existisse.

p Videtur et hæc epistola ab Actorum auctore pro arbitrio conficta.

q Adi jam mox Annotata ad lit. o.

r Pro castelli hujus situ videsis Commentarium prævium num. 51, ibidemque, quo, quæ hic in Actis dicuntur, vera esse intelligas, dictis adde, Castellum illud hanc procul ab Arabia, in qua Saraceni sedem habebant, dissitum fuisse.

s Commentarienses ii erant, quibus reorum cura committebatur, sic dicti, quod reorum nomina commentariis inscriberent. Adi Baronium in suis in Martyrologium Romanum Annotationibus ad 27 Martii.

t Id, quod Græcis ἔθλον, Latinis, teste Suida, vocabatur Cippus, eratque quoddam compedis genus, de quo Valesius in suis ad lib. v Historiæ Ecclesiasticæ Eusebii cap. 1 ita observat: Truncus fuit ligneus, quinque hinc et inde foraminibus, certo invicem spatio divisus, excavatus. In hæc foramina, tamquam in ocreas quasdam, pedes inserebantur noxiorem, et vinculis seu nervis astringebantur, ut ex Aratoris versibus colligitur, quos supra retulimus ad librum iv. Ex hac porro cippi, quam Valesius hic simul adducit, descriptione seu notitia dubitandum non apparet, quin hic in Actis per percussa, seu potius, quemadmodum in duobus horum alii, editionis nempe Mombritianæ et codicis nostri Q. Ms. 6, exemplaribus exaratur, pertusa idem designetur, quod per foramina in data cippi descriptione. Atque ex hisce omnibus, maxime cum ii, quorum pedes ad plura foramina extendebantur, longe durius ac gravius, utpote crura intolerabili fere modo divaricari sibi patientes, torquerentur, jam fluit, ut lectione, qua et hic, et, unius dumtaxat alteriusve vocis discrimine intercedente, in editione Mombritiana nostroque codice Q. Ms. 6 legitur: Suscipe legatos * homines et eos in militari depone custodia sine aliqua consueta molestia. Nam in pluribus cippi percussis pedes eorum mitte, præstet sane hæc altera codicis nostri P. Ms. 20 lectio, quæ sic habet: Suscipe vincetos; fac eos sub militari servari custodia... Præter solitam cautelam nihil patiantur, neque pluribus ligni foraminibus pedes eorum astringantur.

u Codex noster, qui signatur P. Ms. 20, habet: Respice, Domine, in testamentum tuum, quoniam repleti sunt tenebrosi terræ domibus iniquitatum; Psalmo autem 75, v. 20 legitur: Respice in testamentum tuum; quia repleti sunt, qui obscurati sunt terræ domibus iniquitatum.

CAPUT II.

* ligatos

A

CAPUT II.

*Sanctorum apud Antiochum
in fide constantia, mors
hinc illis illata, miracula
hanc secuta, sepultura,
honorque iisdem a Christi-
anians delatus.*

Mane autem facta, sedit in prætorio dux et vocavit commentariensem *a* et dixit ei : Ingre-
diantur legati *. Commentariensis dixit : Adsunt
in iudicio potestatis tuæ, domine. Adstantibus
autem Sanctis imperatoris epistolam legit. Quo
facto, dux Antiochus, summotus a consiliario
suo, dixit : Oportebat quidem vobis imperato-
ris semper implere præcepta et diis sacrificare,
ut gratiam ab his habeatis; quoniam autem,
nescio, quomodo, hoc facere minime voluistis,
et de tali gloria cecidistis, vel nunc sacrificare
diis, scientes, quia, si hoc faciatis, plus quam
antea honorem atque gloriam apud homines
habeatis, recipientes militias vestras et res,
quæ sunt a vobis ablatae, multiplicentur. Hoc
enim ex præceptis imperialium litterarum co-
gnovimus, sicut et vos audistis. Humanus enim
constitutus imperator vester promisit vobis, ut,
si propter priora pœnitueritis, et sacrificetis
diis, hæc omnia reddantur vobis; quod ego sua-
deo facere vos, memor amicitia vestrae atque
beneficiorum, quæ de te maxime, domine meus,
habui, Sergi. Sin autem hoc facere minime vo-
lueritis, necesse mihi est, imperatoris præcepta
severiter adimplere.

17 His respondentes Sancti dixerunt : Nos ideo
dimisimus omnia et secuti sumus Christum, ut
terrenam militiam contemnentem angelis in
cælo commilitemus, et illas, quæ in terra, pe-
cunias jactantes, cælestes divitias habeamus.
Quid enim proficiat nobis, si totum lucremur
mundum, animas autem nostras perdamus?
Ergo noli suadere nos, Antioche, talia; lingua
enim tua dolosa loquitur, et venenum de aspi-
dibus sub labiis tuis est. Sed non tangit ani-
mas nostras oratio tua, quæ ad perditionem nos
provocat. Fac, quod vis; nos enim ligna atque
lapides non adoramus; sed Christum Filium
Dei, Regem æternum, cui flectitur omne
genus cælestium atque terrestrium et inferno-
rum; et omnis lingua confitetur ei. Dii enim
vestri non sunt dii, sed idola manufacta. Nam
si erant dii, ipsi sibi faciant homines sacrificare,
et non ex providentia hominum vindicaban-
tur * ab his, qui nolunt his sacrificare atque
adorare *b*.

18 Respondens autem dux Antiochus dixit :
Nos non deos vindicamus; nam eorum provi-
dentia omnis inimicorum subjecta nobis est
virtus; sed culpamus vos, quia incestam atque
nefandam colitis religionem. Responderunt
autem sancti martyres et dixerunt : Incesti,
nefarii vos estis et qui vos sequuntur, et sacrifi-
cant dæmoniis et adorant ligna, quæ post
modicum in ignem mittuntur. Tunc iratus valde
dux Antiochus beatum quidem jussit Sergium
iterum custodiæ recipi, beatum vero Bacchum
Octobris Tonus III.

extensum brutulis crudis cædi in tantum usque
dum illi, qui cædebant illum, in terram lass
cecidissent. Illis autem de labore lassis, jussit
alios regirare sanctum martyrem Bacchum, et
his iterum ventrem ejus cædi, et ipse dicebat :
Sine, videamus, si potest adjuvare Christus,
quem tu dicis esse Deum. Diu autem Sancti cor-
pore cæso et sanguine circumfluente, dixit ad
Antiochum martyr Bacchus : Ministri sathanæ,
cædentes lassii sunt, audacia tua cecidit. Tyranus
Maximianus victus est et pater vester dia-
bolus *c*. Quantum enim, quod extra me corpus
est, corrumpitur, tantum, qui est intus, reno-
vatur homo ad futuram vitam *d*.

19 Hæc dicente eo, vox de cælo facta est
dicens : Veni jam ad paratum tibi regnum,
Athletha Bacche; circumstantes autem audientes
vocem obstupuerunt, et facti sunt, tamquam
vani, et, dum cæderetur Sanctus, tradidit ani-
mam in manibus * angelorum *e*. Iratus autem
Antiochus jussit, ut nec corpus ejus sepeliretur;
sed canibus, bestiis, ac volucris projiceretur;
cumque corpus ejus projiceretur longe de castro,
collecta est multitudo bestiarum ac circumde-
derunt eum; aves vero desuper volantes non
permittebant crudeles bestias, ut tangerent
eum *f*. Et sustinuerunt custodientes eum usque
in noctis tempestat; vespere autem facta, de-
scendentes quidam de ibidem habitantibus fra-
trum in speluncis tulerunt sanctum corpus ejus,
permissi a bestiis, veluti a quibusdam rationa-
bilibus hominibus, sepelieruntque eum in una
despeluncis eorum *g*. Beatus vero Sergius, nimis
anxiatus ac contristatus, derelictus est solus et
flens dicebat : Heu me, Bache frater meus et
contubernalis, numquam cantabimus dicentes :
Ecce quam bonum et quam jocundum habitare
fratres in unum. Ascendens namque in cælum
segregatus es a me, relicto me super terram
solitario.

20 Hæc eo dicente, in eadem nocte astitit ei
beatus Bachus, candidam habens faciem tam-
quam angeli, indutus habitu militari, dixitque
ei : Qui contristaris aut quid anxiaris, frater?
Etsi de corpore abscessi a te, sed confessionis
vinculo tecum sum psallens et dicens : Viam
mandatorum tuorum cucurri, cum dilataris *
cor meum. Et tu ergo, Frater, festina, ut per
bonam et integram confessionem pervenias ad
me, cursum consummans et fidem custodiens.
Tecum enim mihi reposita est justitia et co-
rona *h*. Diliculo igitur consurgens narravit his,
qui cum eo erant, in quali habitu vidisset bea-
tum Bachum nocte. Sequenti itaque die egres-
sus dux de castro Barbarisso in castrum
Syrum *i* jussit et beatum Sergium sequi, de-
precaturque eum, ut sacrificaret. Ille autem
respuens blanditias ejus iter suum cum pace
faciebat.

21 Venientibus ergo eis in castrum Syrum,
sedens Antiochus pro tribunali in prætorium
convocavit ad se beatum Sergium dicens ei :
Bachus quidem impiissimus nolens obtempe-
rare ad sacrificandum diis elegit vita privari,
dignamque sibi mortem adeptus est. Tu vero,
domine meus Sergi, ut quid seductorem et
impium illam religionem sequens ad tantam te
tradidisti miseriam? Revereor enim te, memor
beneficiorum tuorum, et confundor te *, qui
principatum hunc tu mihi providisti. Et tu
quidem, ut reus in ordine examine *, existis,
ego

AUCTORE
ANONYMO.

c

d

occisique cor-
pus feris de-
vorandum
projici jubet.

* al. manus

e

E

f

g

Nocte a Bac-
cho sibi appa-
rente ad cer-
tamen Ser-
gius anima-
tur,

* al. dilatasi

F

h

i

die sequenti
blanditias ab
Antiocho ten-
tatur, dum-
que et ad has,

* al. in te

* al. exami-
natusSanctos ad se
adductos, ut
diis sacrifi-
cent, hortatur
Antiochus;a
* ligati

B

cerum hi in
Christi con-
fessione persi-
stunt constan-
tes.

C

* al. vindi-
centurb
Hinc Antio-
chus Bacchum
taureis ad
mortem usque
cædi,

AUCTORE
ANONYMO.

ego autem in sede praesidentis resideo. Respondens autem martyr Christi Sergius dixit: Afflictio ista temporalisque confusio magnam fiduciam atque aeternam gloriam pariet apud Regem caeli et terra, omnisque spiritus Christum Jesum Filium Dei. Utinam quoque et nunc audires me, et cognosceres Deum et Regem meum Christum et providentiam tui faceres, quemadmodum apud terrenum et mortalem imperatorem, ita etiam et apud Christum, caelestem atque aeternum regem, ut concederetur tibi insuccessibilis principatus et gloria immortalis.

et ad minas
manet immo-
tus,

22 Terreni quippe principes cadunt velociter, quod Psalmus dixit: Vos autem ut homines moriemini, et sicut unus de principibus cadetis *k*. Et iterum: Vidi impium exaltari et elevari usque ad cedros libani. Quasi vi eum et non est inventus locus ejus *l*. Dux Antiochus dixit: Fatuas has et indisciplinatas superfluitates relinque et sacrifica diis, et obediens esto venerabilium praecceptorum imperatoris nostri Maximiani. Si autem sacrificare nolueris, cognosce, quod compellere me habes oblivisci omnium, quae mihi praestitisti, et legalibus te acerrimis suppliciis subjiciam. Beatus itaque Sergius dixit: Fac, quod volueris; Christum enim habeo, adjuvantiem me, qui dixit: Nolite timere eos, qui corpus occidunt; animam autem non possunt occidere. Magis autem time te, qui potest animam et corpus perdere in gehennam *m*. Corpus igitur meum subjacet tibi; puni et afflige, quantum volueris, hoc sciens; quod, etsi corpus meum peremeris, in animam meam potestatem habere non poteris neque tu, neque pater vester satanas.

cothurnis clavatis indutus novem miliarium spatio currere compellitur.

25 Indignatus ergo dux dixit: Ut videtur, humanitas mea audaciorum et procaciorum te fecit. Convocavit ergo adiutorem officii sui et dixit: Cyrenos *n* longis clavibus confixos, et clavos eorum rectos relinquentes, eum velociter induite; cumque indueretur, sedens in carruca Antiochus jussit eum ante se currere, praecipiens, ut usque ad castrum Tetrapyrgium velociter agerentur jumenta. Distat vero hoc castellum a Syro milia novem *o*. Currans vero psallens dicebat: Expectans expectavi Dominum et respexit me et eduxit me de lacu miseriae paganorum et de luto faecis idolatriae, et constituit super petram confessionis pedes meos. Cumque venissent in castro Tetrapyrgia, Antiochus dux dixit: Admiror de te, Sergi, quomodo in tanto officio examinatus potuisti nunc tam gravia sustinere supplicia. Sanctus vero Christi Martyr respondens dixit: Non sunt mihi amarae poenae tuae, sed dulces super mel et favum. Descendens dux de carruca ivit in praetorium, praecipiens in militari custodia Christi Martyrem custodiri.

Ast Sergius, sanatus ab angelo, quae in pedibus acceperat, vulneribus,

24 Vespere autem facto cantabat beatus Sergius dicens: Qui edebant aliquando panes meos, magnificaverunt super me calcaneum suum, et funibus poenarum gravissimarum extenderunt laqueum pedibus meis, volentes me supplantare. Sed exsurge, Domine, praevieni eos et subverte eos, et libera ab impiis animam meam. Circa mediam autem noctem angelus Domini adstans restituit pedes ei salvos *p*. Diluculo itaque sedens dux pro tribunali jussit eum adduci, aestimans, quod ex dolore nec incedere potuisset, nisi forsitan portaretur. Cum adduceretur, videns eum a longe dux ambulantiem, et nullatenus claudi-

cantem, exterritus dixit: Hic homo magus est; idcirco tantam fiduciam habere potuit apud imperatorem, magicis artibus hanc adipiscens, et illorum, quae dicuntur, indicia sunt, quae videntur. Arbitrabar quippe, eum nullatenus potuisse pedibus ambulare, utpote qui inutiles in quid fuerant exhibiti ex hesterno supplicio. Quomodo autem nunc, tamquam si nihil sustinuerit, incedit, per deos admiror.

25 Adistente ergo ante tribunal beato Sergio, dixit Antiochus: Miser, respice tandem aliquando, et sacrifica diis et exue te de futuris suppliciis. Parco enim tibi memor beneficiorum tuorum. Sin vero non sacrificaveris, cognosce, quod nihil te juvabit magiae tuae, quibus te salvum fieri putabas. Respondens autem beatus Sergius dixit: Utinam tu respiceres de ebrietate diabolici erroris! Ego enim sobrius sum in Domino, qui contrivit arma patris tui diaboli sub pedibus humilis servi ejus; qui mihi tribuit adversum te victoriam; qui mihi misit angelum suum et salvabit me. Nam magus profecto tu es et qui daemones adorant. Daemonum quippe nec nominanda cultura omnis impietatis adinventrix est. Id namque est et principium et causa et finis totius malitiae *q*. Amplius vero exacerbatus Antiochus iterum sedit in carruca, et jussit eum indutum eosdem coturnos ante se currere usque in castrum, nomine Ruzafatam *r*, quod novem milia distat a Tetrapyrgia.

idololatrias nihilominus redarguens eidem iterum tormento subicitur.

* al. salvavit

E

q

r

26 Dum autem venissent in Ruzafatam castrum, dixit beato Sergio dux Antiochus: Miserrime, fugaverunt instantiam fatuitatis tuae poenae clavorum, ut adquiescas tandem sacrificare diis, aut persistis in ea, quae te praeccepavit, instantia? Respondens autem fortissimus Christi Martyr dixit: Cognitum tibi sit, Antioche, quoniam per hanc fatuitatem persistam ad dissolvendam virtutem tuam patrisque tui diaboli. Fac ergo, quod velis; ego enim daemones non adoro, neque idolis sacrifico, sed Domino Deo meo immaculatum sacrificium meipsum offerre festino. Videns ergo Antiochus, quia fixus et immobilis erga fidem Christi atque confessionem persistebat, talem adversus eum dedit sententiam. Sergium, qui indignum seipsum deorum pietate monstravit, impiissima vero haeresi eorum, qui appellantur Christiani, se inseruit, offendit autem in magnam Maximiani imperatoris fortunam, eo quod noluit obediens esse venerabilium * ejus edictis, ut diis sacrificaret, hunc leges gladio animadverti praecipiant. Quidam igitur de assistentibus justam esse adclamabant, quae in eum erat prolata, sententiam. Venientes ergo apparitores interposuerunt funem labiis ejus et accipientes eum de medio secretarium duxerunt, ut gladio periretur.

nec hinc diis sacrificare volens tandem jussu Antiochi,

* Mombrit. venerabilibus

27 Plurima itaque multitudo virorum ac mulierum eum subsecutae sunt, ut exitum Beati aspicerent. Videntes igitur flores vultus ejus et juvenilem aetatis magnitudinem amarissime flebant, suspirantes super eum. Bestiae vero ejusdem loci, cubilia sua relinquentes, commixti omnes convenerunt, nulli hominum insidias facientes, et tacti clamoribus, sancti Martyris interitum considerabant *s*. Dum appropinquarent ad locum, in quo consummaturus erat Christi martyr Sergius, postulabat spiculatoris modicas ei praebere inducias, ut oraret. Extendens

fusa ad Deum, quae hic recitatur.

s

A dens quoque manus suas in cælum dixit. Bestiæ agri et volatilia cæli tuam dominationem atque imperium, Domine, cognoscentes, collecti sunt in gloriam sancti nominis tui, quatinus rationalium hominum scientiam per suam confessionem ad te convertantur*, qui tuæ bonitatis nutu ac voluntatis vis, omnes homines salvos fieri et ad agnitionem veritatis venire. Intermitte quidem mortem, expectans penitentiam, ne memineris, Domine, peccatum ignorantia eorum, quam in nos pro tuo nomine protraxerunt.

* *al. convertant*

28 Illumina oculos cordis eorum et perduc eos ad tuam cognitionem. Suscipe denique et animam meam et requiescere eam fac in cælestibus tabernaculis tuis cum eis, qui tibi a sæculo placuerunt. Tibi enim animam meam commendo, quoniam eruisi me de laqueo diaboli. Hæc igitur dicens, et signans seipsum et flectens genua, capite truncatus est et tradidit angelis animam suam *l.* Vox autem de cælo facta est dicens: Sergi, miles meus et athleta, ingredere in regnum, quod tibi paratum est. Expectant enim te angelorum militia, numeri patriarcharum, Apostolorum et prophetarum cætus, spiritus iustorum, ut cum eis bona percipias, quæ tibi præparata sunt *u.* Locus autem, in quo susceptus est sanguis sancti Martyris, divisus magnam voraginem fecit, Deo ita dispensante, quatinus eos, qui veluti sues in cæno volutabantur, terrore visæ voraginis non auderent appropinquare et conculcare in ipso loco sanguinem sancti Martyris. Et ideo pro hac re magnum illud chaos factum est, et sic remansit locus ille usque in præsentem diem, continens ex divino nutu vetustatis indicia *x,* ut, qui non credunt, specialiter existente miraculo, firmum in eis ædificet fidei fundamentum.

diuque post corpus ejus auferre Surenis incassum conatis,

29 Quidam proinde de his, qui convenerant ad videndum sancti Martyris exitum, animadvertentes intuitum communis naturæ collegerunt corpus ejus, et optime sepelientes posuerunt eum in eodem loco, in quo et passus fuerat. Post multum igitur tempus religiosi viri zelo Christi incitati cœperunt expoliare corpus de loco suo, venientes de castro Syro, veluti quemdam thesaurum pretiosissimum; sanctus vero Sergius non permisit corpus suum occulte transferri, quod publice propter Christi confessionem triumphalibus suppliciis punitum est, sed deprecatus est Deum, ignem succendi in eodem loco, non ut eos, qui furari conabantur, ulcisceretur, aut etiam exureret, sed caliginem quoque noctis illustraret tale furtum in Ruzaphatam castellum; quod et factum est. Incenso ergo igne in loco, ubi corpus jacebat, quidam de habitatoribus castrum videntes, penitusque usque in cælos flammam elevari, putaverunt, a quibusdam hostibus maximum illum ignem factum fuisse, et armati egressi sunt, et persequerentur eos, qui furari temptaverunt corpus sancti Martyris; illi autem postulantes eos permiserunt ibidem diebus paucis persistere; et ædificium facientes ex lapidibus et luto in loco, ubi jacebat, et cooperientes super in honorem Martyris sic recesserunt *y.*

y insigni ecclesia in honorem suum æstructa a Christianis honoratur.

30 Paulatim itaque proficiente religione Salvatoris nostri Domini Jesu Christi, convenientes in unum sanctissimi episcopi, numero quindecim, ædificaverunt juxta castrum Ruzafatam Cymiterium dignum confessionis ejus, transtu-

leruntque ibidem sancti Martyris corpus et deposuerunt in eodem martyrio per eandem diem, qua passus est, die septima mensis Octobris *z.* Multæ denique salvationes et miracula peraguntur, ubicumque ejus sanctæ reliquæ fuerint, præcipue in sepulchro, ubi prius jacuerat. Affectu namque loci, in quo passus est, deprecatur idem sanctus Martyr Dominum, ut omnes, qui illuc concurrunt, a diversis ægritudinibus curentur. Obsessos vero ab spiritibus immundis curat; nec non et bestiæ agrestes in mansuetudinem convertuntur. Diem namque, qua passus est, annualiter custodiunt veluti legitimam bestiæ, concurrentes a deserto, quod est in circuitu, et commixti cum hominibus nulli omnino insidiantur, neque ferali impetu in læsionem concurrentium utuntur *aa.* Magis autem in mansuetudine Martyrem Christi honorantes persistunt in eodem loco erga præceptum Domini, cui est honor et gloria in sæcula sæculorum. Amen.

AUCTORE ANONYMO.

z

aa

ANNOTATA.

a Pro vocabuli hujus significatione adi, quæ in Annotatis, capiti præcedenti subnexis, ad lit. s dicta sunt.

b Multum roboris huic, quod, velut a Sanctis contra deos adductum, hic obruditur, argumento inesse, non perspicio, cum ipsemet verus Deus reliquerit hominem in manu consilii sui, nec quemquam, læsa arbitrii libertate, ad sui cultum compellat.

c Codex noster, signatus P. Ms. 20, sic habet: Videamus, si te Christus tuus de manibus meis eripiat; a prima autem hora usque ad vesperam laceratis ejus carnibus, et cruore hinc atque inde circumfluente, uteroque ejus disrupto ac jecore, dixit beatus Bacchus ad Antiochum: Minister diaboli, tortores tui defecerunt, fiducia tua destructa est, tyrannus Maximianus devictus est, pater vester diabolus confusus est.

d Videntur et hæc, quæ hic tum Antiocho, tum Sanctis attribuantur, quamdamque concertationis speciem præferunt, sermocinationes pro arbitrio sane a biographo confictæ. Verum adi Commentarium prævium num. 20.

e Martyrii, quod hic narratur, genere vere occubuisse S. Bacchum, ex iis, quæ Commentarii prævii num. 53 disserui, credendum apparet. Verum quid de voce, divinitus facta, omnibusque adstantibus audita, qua ad cælum Bacchus evocatus fuerit, statuendum? Enimvero est, cur, an ea facta reipsa fuerit, non immerito dubites, ut ex iis, quæ dicti Commentarii prævii num. 56 disserui, facile intelliges.

f Duplex, quod hic adstruitur, miraculum parum admodum credibile apparet, nec scio, an in ultiis fidei undequaque probatæ actis simile inveniat. Vides Commentarium prævium num. 20 et 21.

g Lectioni huic, utut mendosæ, consonat altera, quæ ei in codice nostro Q. Ms. 6 respondens occurrit; verum præstant, quas editio Mombritiana et codex noster P. Ms. 20 suppeditant; ac editionis quidem Mombritianæ hæc est: Et sustinuerunt custodientes eum usque in tempore noctis. Vespere autem facto, descendentes quidam... tulerunt sanctum corpus ejus... sepelieruntque eum in una e speluncis eorum; codicis vero ista: Cum igitur eum usque ad vesperam profundam

A profundam volatilia custodissent, sero jam facto, descenderunt quidam... et in spelunca corpus Sancti Viri tulerunt atque sepelierunt.

h *En jam tertiam, quæ in Sanctorum nostro-rum Actis occurrit, caelestem apparitionem. Verum quid de frequentibus apparitionibus ac miraculis, quæ in Actis, per auctores haud synchronos scriptis, occurrant, sentiendum sit, Commentarii prævii num. 22 edia.*

i *Pro horum seu castrorum, seu, uti alias etiam vocantur, oppidorum situ notitiaque videsis Commentarium prævium num. 27 et aliquot seqq.*

k *Ita fere Psalmo 18, v. 7.*

l *Psalmo 56, v. 53 et 56, uti et in codice nostro, signato P. Ms. 20 legitur: Vidi impium superexaltatum et elevatum sicut cedros Libani, et transivi, et, ecce, non erat, et quæsi eum et non est inventus locus ejus.*

m *Ita fere Matthæi 10, v. 28.*

n *In codice nostro Q. Ms. 6 etiam legitur Cyrenos; verum et hic et ibi mendum cubare puto. Præterquam enim quod nulla insit vocabulo huic significatio, in editione Mombritiana legitur Cothurnos, uti etiam infra, dum ejusdem significationis vocabulum recurrit, in ipso codice nostro Q. Ms. 7 et altero jam dicto, qui signatur Q. Ms. 6.*

o *Distantia, quæ hic Suram inter et Tetrypyrgium, infraque castellum hoc inter et Resapham, seu, corrupta hic vocabuli hujus efformatione, Ruzaphatam ponitur, minime pugnat cum distantia, quam inter postremum hoc, seu castellum seu oppidum, et Suram statuit Procopius. Adi Commentarium prævium num. 54, ibidemque dictis adde, vocem Tetrypyrgium compositam indubie esse e duabus vocibus Græcis τετραπύργου seu τετραπύργου, quarum prior quatuor, posterior turrim significat; ut castellum illud, indita ei, quæ ab ipsa re deducta esset, nomenclatione, quatuor turribus verosimillime constiterit.*

p *Nec, quæ hic narratur, cum altero præterea miraculo conjuncta apparitio credibilior ceteris, supra relatis, potest videri. Adi Commentarium prævium num. 22 et 56.*

q *Videntur et hæc iterum, aliaque infra adhuc occurrentia, quæ S. Sergio Antiochoque adscribuntur, ratiocinia a biographo pro arbitrio conficta.*

r *de Castello hoc, quod communius Resapha seu Rosapha a scriptoribus antiquis vocatur, quodque S. Sergius pro palæstra, in qua marty-*

rium consummarit, obtinuit, videsis, quæ dicta sunt tum in proxime Annotatis ad lit. o, tum in Commentario prævii num. 27 et aliquot seqq.

s *Nec pro miraculi hujus veritate eadem ego me ponere velim. Adi iterum Commentarium prævium num. 22 et 56.*

t *Quin re etiam vera, uti hic traditur, S. Sergius gladio martyrium consummarit, ex iis, quæ hac de re Commentarii prævii num. 53 et seq. disserui, vix ullus superest dubitandi locus.*

u *Quod mox de voce, quæ, cum Bacchus martyrio coronaretur, calitus delapsa fuerit, in Annotatis, capiti præcedenti subnectis, ad lit. e, edixi, idem hic de voce, quæ, cum Sergius gladio fuisset percussus, celo delapsa asseritur, dictum existima.*

x *Fidesne certa miraculo huic adhibenda sit, ex iis, quæ Commentarii prævii num. 22 et 56 dicta sunt, statue. Sanctorum interim Acta ab auctore synchrono scripta non esse, ex hoc illorum loco intelligitur, uti Commentarii prævii num. 16 jam monui.*

y *Quidquid sit de prodigio hic relato, cum longo equidem post S. Sergii martyrium tempore patratum fuisse, a biographo tradatur, liquet et ex hoc Actorum loco, uti etiam ex altero, qui proxime sequitur, ab auctore, qui Sanctis synchronus viverit, scripta illa non esse, quemadmodum in Commentario prævii num. 16 et seq. jam docui.*

z *Cum martyrium, apud antiquos idem, quod ædes quæcumque sacra, seu parva seu magna, in honorem martyris exstructa, significat, per vocabulum illud hic intelligi puto insignem ecclesiam, ab Alexandro, Hierapolitano episcopo, S. Sergio, seu potius huic simul et S. Baccho Resaphæ anno circiter, uti in Commentario prævii § 4 docui, 450 exstructam. Et vero ædes isthæc sacra in codice nostra P. Ms. 20, non martyrium, sed basilica vocatur.*

aa *Resapha seu Sergiopolis, qua in civitate martyrio coronatus tumulumque nactus fuit S. Sergius, in solitudine feris plurimis redundante sita erat; ut hinc forte (neque enim feræ hominibus, dum plures uno eodemque loco congregati sunt, nocere solent) a credulo prodigiorumque amanti vulgo id, quod hic narratur, quodque, nullo interveniente miraculo, fiebat, miraculo tamen fieri creditum fuerit, resque præterea, non ut erat, sed adjunctis falsis aucta ad biographi cognitionem pervenerit.*

